

Politikai Erőszak Mérése

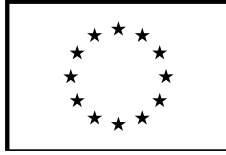
Kérdőíves kutatások eredményei

POLITICAL CAPITAL
POLICY RESEARCH & CONSULTING INSTITUTE

Az Európai Unió Bűnmegelőzés és a bűnözés elleni küzdelem egyedi programja által társfinanszírozott kutatás.

A kutatási jelentés az Európai Bizottság társfinanszírozásával megvalósult „*Developing innovative methods for comparative researches on violent radicalisation among the youth to help prevention*” projekt részeként készült. A dokumentumért való kizárólagos felelősség a szerzőt terheli. Az Európai Bizottság nem vállal felelősséget a dokumentumban szereplő információk felhasználásáért.

A projekt a Foundation Open Society Institute támogatásával valósult meg.

POLITIKAI ERŐSZAK MÉRÉSE

---

*Kutatási jelentés a Magyarországon és az Egyesült Királyságban
végzett két típusú kérdőíves közvélemény-kutatás eredményeiről*

2015. október

POLITICAL CAPITAL
POLICY RESEARCH & CONSULTING INSTITUTE

CONTENTS

Bevezető	4
Vezetői összefoglaló	5
Személyes megkérdezéses kutatás	8
A Magyarországon végzett felmérés	8
Az Egyesült Királyságban végzett felmérés	37
A magyar és a brit eredmények összehasonlítása	49
Online kérdőíves kutatás	52
A kutatásról	52
Az Egyesült Királyságban végzett kutatás eredményei	54
A Magyarországon végzett kutatás eredményei	68
Irodalomjegyzék	79

BEVEZETŐ

Kutatási jelentésünk egy, a Political Capital, a Social Development Institute és a Demos UK által folytatott, az Európai Bizottság bűnmegelőzés és a bűnözés elleni küzdelem egyedi programja (ISEC) támogatásával és az Open Society Institute társfinanszírozásával megvalósuló, a politikai erőszakra fókuszáló kutatási projekt része. A projekt címe: *Developing innovative methods for comparative researches on violent radicalisation among the youth to help prevention*.

A projekt részeként 2014-ben két kérdőíves közvélemény-kutatási módszerrel vizsgáltuk meg az erőszakra való hajlandóságot, az erőszakos cselekmények elfogadását és általában az erőszakkal kapcsolatos véleményeket Magyarországon és az Egyesült Királyságban egyaránt.

Az egyik módszer egy számítógéppel támogatott személyes megkérdezésen alapuló kérdőíves felmérés (a továbbiakban CAPI), amelyet hazánkban az Ipsos, az Egyesült Királyságban pedig az Ipsos Mori végzett a rendszeres omnibusz mérésük keretében.

A másik egy, a Demos UK által kidolgozott online kitölthető kérdőíves kutatási módszer (a továbbiakban CAWI). Ennek során a válaszadók toborzása a Facebookon keresztül történt. Adott célcsoportba tartozó felhasználók oldalán hirdetéseket jelentettünk meg, amelyekben azt kértük tőlük, hogy töltsék ki a kérdőívünket.

A kutatással a célunk kettős volt. Egyrészt a projekt során alkalmazott hagyományos és innovatív kutatási módszerek segítségével képet szerettünk volna kapni arról, hogy az elsősorban politikai indíttatású erőszak elfogadása, alkalmazása milyen társadalmi csoportokban erősebb és ennek hátterében milyen demográfiai, szociális, attitűdinális okok állhatnak. Másrészt törekedtünk arra, hogy a Magyarországon és az Egyesült Királyságban lefolytatott kutatások módszertanilag a lehető legkevésbé térjenek el egymástól annak érdekében, hogy a kapott eredmények összehasonlíthatóak legyenek.

Az alábbiakban részletesen bemutatjuk a kapott kutatási eredményeket, valamint a magyar CAPI felmérés mintáján lefuttatott többváltozós statisztikai számításaink alapján levonható megállapításokat.

Minden tévesztésért és mulasztásért a szerzőket terheli a felelősség.

Molnár Csaba
Barna Ildikó
Jamie Bartlett
Győri Lóránt
Juhász Attila
Krekó Péter

A hagyományos kutatás (CAPI) eredményei Magyarországon

- A politikai erőszak elfogadottságának vizsgálatát a magyarországi hagyományos közvélemény-kutatás adatbázisán annak általános elfogadása elemzésével kezdtük. Azt találtuk, hogy a kérdezetteknek egynegyede úgy gondolja, hogy a demokrácia és a politikai erőszak összeegyeztethetőek, egyötöde azt, hogy bizonyos esetekben „a cél szentesíti az eszközt” és egytizede azt, hogy a terrorizmus bizonyos körülmények között elfogadható alternatíva. A Jobbik szavazóira mindhárom esetben nagyobb elfogadás volt jellemző.
- A következő lépésben azonosítottuk azokat a célokat (ha a kérdezett családja veszélybe kerül; ha a magyar nemzetet veszély fenyegeti; ha a személyes szabadságát korlátozni akarják; ha a kormány elnyomja állampolgárait; ha a megélhetése veszélybe kerül; ha a társadalomban elviselhetetlenné válnak az egyenlőtlenségek; ha veszélyben vannak a természeti értékek és a jövő generáció sorsa), illetve társadalmi csoportokat (terroristák; bűnözők; a nemzet ellenségei, hazaárulók; kábítószerezők; a természetet rombolók; radikális baloldali csoportok; radikális jobboldali csoportok; cigányok; a demokráciát veszélyeztető, tekintélyelvű vezetők; bankok; politikusok; multinacionális vállalatok; zsidók; homoszexuálisok), amelyek esetében a kérdezettek elfogadhatónak gondolják az erőszakot. A válaszadók egyharmada gondolja úgy, hogy az erőszak egyik felsorolt cél érdekében sem megengedett, és további 12 százalék azok aránya, akik ezt csak egy esetben tartják igazolhatónak. Ez legtöbbször esetében a család védelme, amelyet kiemelkedően a legtöbben tartottak elégséges oknak. Itt van a legnagyobb különbség a támogatók és az ellenzők között az előbbieik javára: a kérdezettek majd fele e cél érdekében elfogadhatónak tartja az erőszakot és csak 14 százalékuk veti el azt. Az absztraktabb célok közül a magyar nemzet védelme és a személyes szabadság korlátozása elleni fellépés élvez viszonylag nagy támogatottságot (rendre: 39 és 35 százalék). A támogatók aránya még az utolsó helyen álló helyzetek (társadalomban elviselhetetlenné válnak az egyenlőtlenségek; veszélyben vannak a természeti értékek és a jövő generáció sorsa) esetében is 29 százalék, azonban ezeknél az ellenzőké 35–36 százalék.
- A társadalmi csoportok közül egyértelműen a terroristák és a bűnözők azok, akikkel szemben nagyon sokan úgy gondolják, hogy alkalmazható erőszak (rendre: 63 és 47%). A nemzet védelme itt is megjelenik abban a tényben, hogy a válaszadók 40 százalék elfogadhatónak gondolja az erőszakot a nemzet ellenségeivel, hazaárulókkal szemben. A radikális jobboldali és baloldali csoportok megítélése ebből a szempontból megegyezik. A cigányokkal szemben a válaszadók közel egyharmada (29%) igazolhatónak tartja erőszak alkalmazását. A demokráciát veszélyeztető, tekintélyelvű vezetők (26%), a bankok (25%), a politikusok (23%), illetve a multinacionális vállalatok (18%) és a zsidók (16%) megítélése hasonló. – A magyar társadalomban meglévő erős antiszemita és homofób érzelmek ellenére a zsidók és

a homoszexuálisok a legkevésbé veszélyeztetettek. Ez nem jelenti azt, hogy ezek a korábbi kutatások által feltárt előítéletek ne léteznének, sokkal inkább azt, hogy ezekkel a csoportokkal szemben nem az erőszak eszközeivel kívánnak „harcolni”. Ahogy ugyanis más kutatásokból tudjuk, a zsidók és a melegek, mint ellenségek jellemzően inkább verbális agresszió célpontjai. A legtöbbször nem konkrét kisebbségi csoport beazonosítható tagjaiként érdekesek, hanem szimbolikus funkciót töltenek be a politikai közbeszédben. Ráadásul nem megvetett, akár fizikailag is bántalmazható csoportként jelennek meg, hanem sokszor éppen ellenkezőleg: befolyásos, különleges tulajdonságokkal felruházott, a „háttérben” titkos összeesküvéseket szövő szereplők, akiket egyszerre lehet félni és gyűlölni.

- Azokat a változókat is sorra vettük, amelyekről úgy gondoltuk, hogy hatással lehet a politikai erőszak elfogadottságára. Foglalkoztunk az alapvető szocio-demográfiai háttér hatásával. Vizsgáltuk az általános politikai érdeklődés, a politikai aktivitás, a demokráciáról alkotott vélemények befolyásoló erejét. Fontos magyarázó tényezőnek gondoltuk a pártpreferenciát, azon belül is a Jobbik választását. A korábbi vizsgálatok alapján azt feltételeztük, hogy az előítéletesség elősegíti a politikai erőszak elfogadását. Az előítéletesség négy fajtáját vizsgáltuk: a cigányellenességet, az antiszemitizmust, a homofóbiát és a bevándorló-ellenességet. Számba vettük továbbá a jobboldali tekintélyelvűség és a szociális dominancia orientáció hatását is. Az egyes magyarázó változók vizsgálatakor legtöbbször a várt összefüggéseket találtuk, érdekes volt azonban, hogy a demográfiai változók hatása sok esetben rendkívül gyenge maradt vagy egyáltalán nem is létezett. Az viszont egyértelműen látszott, hogy a Jobbik szavazói lényegesen hajlamosabbak az erőszak elfogadására, mint más pártok szimpatizánsai. A politikai szereplők kiemelt felelősségére hívja fel a figyelmet, hogy a politikailag érdeklődőbbek, aktívabbak, az erősebben zsidó-, illetve cigányellenesek, azok, akiket erős jobboldali tekintélyelvűség és szociális dominancia jellemez, megengedőbbek a politikai erőszakkal szemben. A leglátványosabb összefüggést mégis a változók együttes hatásának vizsgálata szolgáltatta. Azt találtuk, hogy a legmeghatározóbb okok, amelyek minden más változó hatását közvetítik: a cigányellenesség, az antiszemitizmus és különösen a jobboldali tekintélyelvűség, valamint a szociális dominancia orientáció.

A hagyományos kutatás (CAPI) eredményei az Egyesült Királyságban

- Az Egyesült Királyságban végzett felmérésben - hasonlóan a magyar eredményhez - abban a helyzetben tartották a megkérdezettek a leginkább igazolhatónak az erőszakot, amikor a családjukat veszély fenyegeti. A britek 63 százaléka szerint ilyenkor az erőszak valamilyen szinten elfogadható. Ha nem is ilyen erős, de meggyőző az erőszak elfogadottsága akkor is, ha a brit nemzetet fenyegeti veszély. Az összes megkérdezett közel fele gondolta így.
- A legkevésbé akkor alkalmaznának erőszakot, ha a társadalmi egyenlőtlenségek már elviselhetetlenné válnak. A britek 23 százaléka szerint ekkor igazolható a keményebb fellépés, ugyanakkor 39 százalékuk szerint inkább nem. Ennél és a töb-

bi helyzet esetében is viszonylag magas volt a határozott véleménnyel nem rendelkezők, vagy azt eltitkolók aránya. A magyarországi és az egyesült királysági adatok összehasonlítása azt mutatja, hogy a britek a magyaroknál jobban igazolhatónak tartják az erőszakot, ha az a családjuk, vagy a nemzet védelmében történik, míg kevésbé, ha az más helyzeteket érint.

- Az Egyesült Királyságban a relatív többség igazolhatónak tartja az erőszakot a terroristákkal és a hazaárulókkal szemben. Előbbi csoporttal szemben alkalmazott kemény fellépés támogatottsága különösen jelentős (58 százalékos). Ami a különféle etnikai kisebbségeket vagy vallási csoportokat illeti, kevesen támogatnák az erőszak alkalmazását: a zsidók, cigányok, muszlimok és bevándorlók elleni erőszak egyaránt alacsony támogatottságú – a válaszadóknak mindössze 3–6 százaléka fogadná el az erőszak alkalmazását e csoportok ellen. Ellentétben az egyes helyzetekben alkalmazandó erőszakkal, a csoportokkal szembeni erőszakot a magyarok minden esetben nagyobb arányban tartották elfogadhatónak, mint az egyesült királyságbeli megkérdezettek. Ez leginkább a kábítószeresek és a cigányok kapcsán volt szembetűnő.

Az online kérdőíves kutatás (CAWI) eredményei

- Az online kérdőíves, Facebookon keresztül toborzott brit kutatásból kiderült, hogy a kapott mintában a fiatalok nagyobb arányban fogadják el elvben a terrorizmust. Érdekeség, hogy a bevándorlás ellenzése a terrorizmus nem támogatásával korrelál. A kapott eredmények arra utalnak, hogy a nagyobb politikai pártoktól való távolságtartás korrelál az erőszak támogatásával, noha a rendőrségben való bizalom hiánya is fontos tényezőnek tűnik. Viszonylag erős korreláció figyelhető meg a politikai aktivizmus különböző formái és az erőszakos cselekmények támogatása között.
- A magyarországi online kutatásban a fiatalabbak és a férfiak voltak azok, akik az erőszakot támogató álláspontra helyezkedtek. Közöttük felülreprezentáltak voltak a közepes és kisvárosokban élők. A pártválasztási preferenciákat illetően a Jobbik szavazói egyértelműen kiugró arányban szerepeltek az erőszakkal egyetértők között.
- Mind a magyarországi, mind a brit kutatás eredményei arra utalnak, hogy a nagyobb politikai érdeklődés és aktivitás növelheti az erőszak elfogadottságát. Ebből következően bizonyos érzékeny társadalmi kérdések depolitizálása, pártpolitikától való távoltartása csökkentheti az erőszak kockázatát.

A Magyarországon végzett felmérés

A magyarországi felmérésről

A kutatást az Ipsos Zrt. végezte személyes kérdezéssel, kérdezőbiztosok által, a megkérdezettek otthonában, 2014 júniusában. A minta nagysága 1 000 fő volt. A minta a 18 év feletti felnőtt magyar lakosságot reprezentálja nem, kor, iskolai végzettség és lakóhely településtípusa szerint. A statisztikai hiba legfeljebb 3,1 százalékpont, de ahol a kérdések nem a teljes mintára, hanem a válaszadóknak csak egy bizonyos csoportjára vonatkoznak, a hibahatár ennél nagyobb.

A magyarországi CAPI kutatás során alkalmazott nagyobb kérdésblokk lehetővé teszi, hogy a politikai erőszak elfogadottságát mélyebben megvizsgálhassuk. A következőkben foglalkozunk általában véve az erőszak támogatottságával, valamint részletesen elemezzük, hogy az emberek mely célok érdekében, és mely társadalmi csoportok ellen alkalmazott erőszakot tartják igazolhatónak, és milyen mértékben. Bemutatjuk a politikai erőszak elfogadottságát magyarázó tényezőket. Számba vesszük a különböző szocio-demográfiai változókat, a politikai érdeklődést és aktivitást, a demokráciáról alkotott általános vélekedéseket, a pártpreferenciát. Ezután térünk rá különböző személyiségjellemzőkre. Vizsgáljuk a különböző előítéletesség típusok hatását, amelyek a cigányellenesség, az antiszemitizmus, a homofóbia és a bevándorló-ellenesség. Áttekintjük a szakirodalomban széles körben alkalmazott jobboldali tekintélyelvűség, szociális dominancia orientáció és a politikai erőszak elfogadottságának összefüggéseit is.

A politikai erőszak általános megítélése

A politikai erőszak általános megítélését három kérdéssel mértük. Minden esetben két állítást soroltunk fel, majd arra kértük a válaszadókat, hogy mondják meg, melyikkel értenek egyet inkább. Ezek a következők voltak:¹

- Demokrácia és politikai erőszak
  1. állítás: „Egy demokráciában semmiképpen sem elfogadható, ha bármilyen cél érdekében erőszakot alkalmaznak.”
  2. állítás: „Akár az erőszak alkalmazásáig is el kell menni, amennyiben fontos célok érdekében szükséges.”
- A cél szentesíti az eszközt.
  1. állítás: „Az erőszak alkalmazását semmilyen cél sem indokolhatja.”
  2. állítás: „Az Ön által fontosnak tartott célok érdekében az erőszak is alkalmazható.”

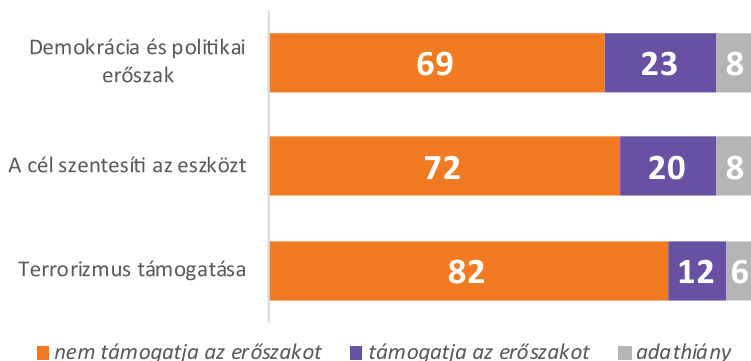
1 A kérdőívben a kérdések nem egy irányba álltak, hogy elkerüljük az automatikus válaszadást.

- A terrorizmusnak, mint a politikai erőszak szélsőséges formájának a támogatása
  1. állítás: „A terrorizmus minden körülmények között elítélendő, bármilyen indoka legyen is.”
  2. állítás: „Előfordulhatnának olyan körülmények, amikor a terrorizmus az egyetlen lehetséges módja annak, hogy valaki kifejezze politikai véleményét”.

A válaszadók 23 százaléka gondolja úgy, hogy fontos célok érdekében még egy demokráciában is megengedett az erőszak alkalmazása. 20 százalék azok aránya, akik az általuk fontosnak tartott célok érdekében megengedhetőnek vélik az erőszakot. A terrorizmus megítélése ennél szigorúbb: a kérdezettek 12 százaléka gondolja úgy, hogy a terrorizmus bizonyos esetekben megengedhető.

A politikai erőszak elfogadottsága

(százalék, n = 1000)

Mindhárom kérdés esetében elmondható, hogy a férfiak inkább támogatják az erőszakot. Életkori szempontból csak a terrorizmus megítélésében van különbség: azt a – talán radikalizmusra hajlamosabb – fiatalabbak valamivel elfogadhatóbbnak vélik. Az iskolai végzettség csak a demokrácia és a politikai erőszak kapcsolatáról alkotott vélemény esetében diszkriminál: az alacsonyabb végzettségűek sokkal összeegyeztethetőbbnek gondolják a kettőt. Ugyanez mondható el a városban lakókra is, ezen kívül körükben a terrorizmus megítélése is kedvezőbb. A regionális különbségek érdekes eredményt hoznak: az Észak-Alföldön élők a teljes mintánál inkább gondolják úgy, hogy egy demokráciában akár az erőszak alkalmazásáig is el lehet menni, amennyiben fontos célok érdekében szükséges. A terrorizmusról azonban a közép-magyarországiak vélekednek lényegesen megengedőbben. Míg a teljes minta 30 százaléka él Magyarország ezen régiójában, a terrorizmust támogatók körében ezek aránya 46 százalék. Fontos kiemelni, hogy ez nem az itt élők többségét alkotó budapestieknek köszönhető, hiszen körükben éppen kevésbé volt jellemző a terrorizmus megengedőbb megítélése.

Mindhárom változó esetében egyértelműen a Jobbik szimpatizánsai támogatják leginkább az erőszakot. Míg a pártválasztók 18 százaléka potenciális Jobbik szavazó, addig az erőszakot a demokráciával összeegyeztethetőnek gondolók 28, az erőszakot bizonyos célok érdekében elfogadhatónak vélők 25, a terrorizmust elfogadók 30 százaléka tartozik ide. A Fidesz szavazók a terrorizmust kivéve, amelynek megítélése átlagos körökben, a másik két esetben nagyon markánsan az erőszak alkalmazása ellen foglalnak állást. Az egyéb pártok szavazói viszont éppen a terrorizmus esetében gondolják úgy, hogy az semmilyen körülmények között sem engedhető meg.

A politikai erőszak elfogadottsága egyes pártpreferencia csoportokban (százalékban)

	Fidesz szim- patizánsok (n = 362)	Jobbik szim- patizánsok (n = 123)	A többi párt szimpatizán- sai (n = 202)	A teljes minta (n = 1000)
Egy demokráciában semmiképpen sem elfogadható, ha bár- milyen cél érdekében erőszakot alkalmaz- nak	73	50	68	69
Akár az erőszak al- kalmazásáig is el kell menni, amennyiben fontos célok érdeké- ben szükséges	22	39	23	23
Adathiány (nem tudja megítélni, nem vála- szol)	5	11	9	8
Összesen	100	100	100	100
Az erőszak alkalmazá- sát semmilyen cél sem indokolhatja	77	57	67	72
Az Ön által fontosnak tartott célok érde- kében az erőszak is alkalmazható	19	32	24	20
Adathiány (nem tudja megítélni, nem vála- szol)	4	11	9	8
Összesen	100	100	100	100

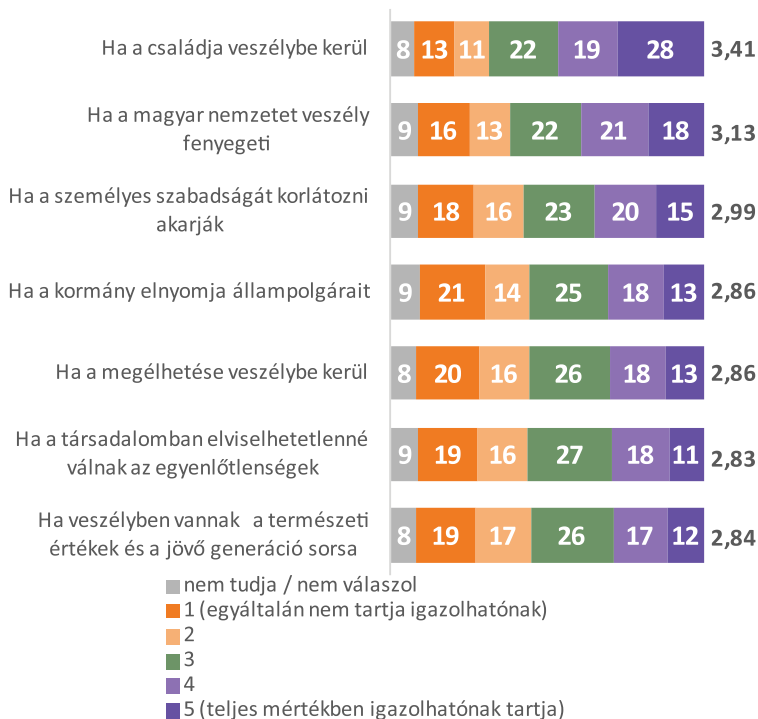
	Fidesz szim- patizánsok (n = 362)	Jobbik szim- patizánsok (n = 123)	A többi párt szimpatizán- sai (n = 202)	A teljes minta (n = 1000)
A terrorizmus minden körülmények között elítélendő, bármilyen indoka legyen is	84	72	87	82
Előfordulhatnának olyan körülmények, amikor a terrorizmus az egyetlen lehet- séges módja annak, hogy valaki kifejezze politikai véleményét	13	22	8	12
Adathiány (nem tudja megítélni, nem vála- szol)	3	6	5	6
Összesen	100	100	100	100

„Szentestítő” célok

Arról is kérdeztük a válaszadókat, hogy bizonyos célok esetében mennyire tartják elfogadhatónak az erőszakot. A felsorolt helyzetek közül kiemelkedik az, ha valakinek a családja kerül veszélybe: ilyenkor a kérdezettek közel fele (47 százaléka) ért egyet azzal, hogy igazolható az erőszak, míg csupán 24 százalék veti el egyértelműen ennek lehetőségét. A másik személyes életre vonatkozó célnál, ha a kérdezett megélhetése kerül veszélybe a támogatók aránya 31, az ellenzőké 36 százalék. Az elvontabb, politikai célok esetében a nemzet és a személyes szabadság védelme érdekében elkövetett erőszak támogatása kiemelkedő. Az előbbi esetében ezt 39 százalék támogatja, és 29 százalék ellenzi, míg az utóbbinál az arányok rendre 35, illetve 34 százalék. A legkevésbé a társadalomban elviselhetetlenné váló egyenlőtlenségek, illetve a természeti értékek veszélyeztetése esetén gondolják alkalmazhatónak az erőszakot, azonban ki kell emelni, hogy a támogatók aránya még itt is eléri a 29 százalékot.

Az erőszak igazolhatósága különböző helyzetekben

(százalék és átlag az 1–5 skálán, n = 1 000)

Elmondható tehát, hogy sokan vannak olyanok, akik bizonyos helyzetekben igazolhatónak tartják az erőszakot. A minta egyharmada (32%) gondolja azt, hogy az erőszak a felsorolt esetek egyikében sem megengedett, további 12 százalék azok aránya, akik csak egy esetben támogatják. Az elfogadás természetesen nem jelent tényleges cselekvést is, azonban annyi valószínűsíthető, hogy azok, akik különböző helyzetekben elfogadhatónak gondolják az erőszakot, azok hajlamosabbak az erőszak elkövetésére, illetve ha ez bekövetkezik, akkor könnyebben adnak morális felmentést önmaguknak vagy másoknak.

A fentiekről alkotott vélemény kevésbé függ a kérdezett szocio-demográfiai háttérétől.² Az minden esetben elmondható, hogy a férfiak igazolhatóbbnak tartják az erőszakot. A magyar nemzet és a környezet védelmét kivéve ez jellemző a fiatalabbakra is. A nagyobb

² Az összefüggéseket lineáris regresszióval vizsgáltuk a kérdezett nemének, életkorának, iskolai végzettségének, vagyoni helyzetének, lakóhelye településtípusának bevonásával. Bár a modellek minden esetben szignifikánsak, azonban a független változók által megmagyarázott hányad sehol sem éri el az 5 százalékot.

településen élők a megélhetés veszélyeztetését és az állampolgárok elnyomása esetét kivéve gondolkodnak ugyanígy.³ Összességében⁴ a férfiak, a fiatalabbak, a rosszabb vagyoni helyzetben lévők⁵ és a nagyobb településen élők hajlamosak arra, hogy bizonyos célok érdekében szentesíthetőnek gondolják az erőszakot.⁶

Ellenséges csoportok

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy a válaszadók milyen társadalmi csoportokkal szemben érzik úgy, hogy az erőszak alkalmazása megengedhető. Ennek megítélése sokkal diverzifikáltabb, mint azt a helyzetek megítélésekor tapasztaltuk. Kiemelkedően nagy arányban gondolják úgy az emberek, hogy a terroristákkal (megengedők aránya: 63%) és a bűnözőkkel szemben igazolható az erőszak alkalmazása (47%). Fent láttuk, hogy magas az erőszak támogatottsága akkor, ha a magyar nemzetet veszély fenyegeti. Ez tükröződik abban, hogy a nemzet ellenségeivel, a hazaárulókkal szemben a kérdezettek 40 százaléka találja elfogadhatónak erőszak alkalmazását. A kutatásban résztvevők ugyanolyan mértékben tartják jogosnak az erőszakot radikális baloldali és jobboldali csoportokkal szemben (28%). A magyar társadalom erős cigányellenessége tükröződik vissza abban, hogy ezzel a csoporttal szemben a kérdezettek 29 százaléka tartja elfogadhatónak az erőszakot. A társadalom többsége által deviánsnak minősített csoportok közül a kábítószeresek ellenében sokkal inkább fordulnának erőszakhoz (35%), mint a homoszexuálisokkal szemben (14%). Utóbbi eredmény érdekes, ismerve a magyar társadalom erős

---

3 A felsorolt esetekben a kornak és a településtípusnak nincsen szignifikáns hatása.

4 Az ezekből a változókból készült összetett mutatót elsődlegesen főkomponens-elemzéssel hoztuk létre. A főkomponens-elemzés során a változókból súlyozott összegként létrejövő index az eredeti változók teljes információtartalmának lehető legnagyobb részét megőrzi, ráadásul az információvesztés kvantifikálható. A módszer további előnye, hogy a változókhoz tartozó kommunalitás segítségével vizsgálható, hogy a változó szóródásának hány százalékát őrzi meg a főkomponens, vagyis hogy az adott változó hozzátartozik-e a mért dimenzióhoz. Mi a széles körben elfogadott hüvelykujj-szabályokat alkalmazzuk: a kommunalitásoknak legalább 0,25-nek, a megőrzött információtartalomnak legalább 33 százalékának kell lennie. Esetünkben a legkisebb kommunalitás 0,618, a megőrzött információmennyiség 72,9 százalék volt. Ezután a főkomponens által megállapított súlyok segítségével létrehoztunk egy indexet, amelynek terjedelme megegyezett az eredeti, ötfokú Likert-skálán mért változókéval.

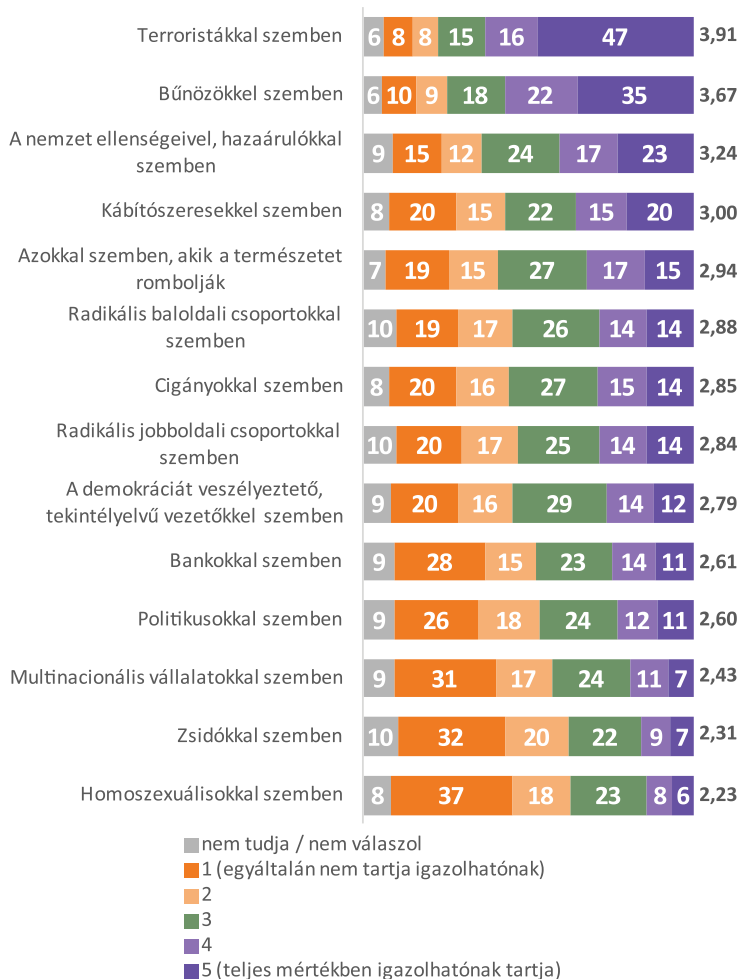
5 A kérdezettek vagyoni helyzetét a háztartásukban meglévő tartós fogyasztási cikkekből (például: személyi számítógép/laptop, személygépkocsi, digitális fényképezőgép) létrehozott mutatóval mértük. Erre a jövedelmet mérő változók esetében tapasztalható nagy arányú válaszmegtagadás, illetve ezen változók megbízhatósági és érvényességi problémái miatt volt szükség. A mutatót úgynevezett z-score összeg módszerrel hoztuk létre, ami nem egyszerűen összegzi, hogy ki hány ilyen tartós fogyasztási cikkel rendelkezik, hanem a tartós fogyasztási cikkel való rendelkezés arányával súlyozza. Így módon a gyakori fogyasztási cikkek kisebb, míg a ritkák nagyobb súllyal szerepelnek a vagyoni indexben.

6 Az alkalmazott lineáris regresszió esetén fontos kiemelni, hogy a modellben a változók parciális hatását vizsgáljuk, vagyis egy adott változó hatásából kiszűrtük azt a részt, ami a többi változóval való összefüggéséből következik. Ebben az esetben ez például azt jelenti, hogy a férfiak akkor is inkább támogatják a különböző célok érdekében alkalmazott erőszakot, ha azonos életkorú, iskolai végzettségű, vagyoni helyzetű, illetve azonos méretű településen élő férfiakat és nőket hasonlítottunk össze.

homofóbiáját, azonban utalhat arra is, hogy a kérdezettek bár elítélik ezt, de az erőszakot nem tartják helyénvalónak. Egyrészt a demokráciát veszélyeztető, tekintélyelvű vezetők (26%), a bankok (25%), a politikusok (23%), másrészt a multinacionális vállalatok (18%) és a zsidók (16%) megítélése hasonló.⁷

Az erőszak igazolhatósága különböző társadalmi csoportokkal szemben (százalék, átlag 1–5 skálán, n = 1 000)

⁷ Későbbiekben a változók közötti korrelációk vizsgálatakor láthatjuk, hogy ez nem véletlen.

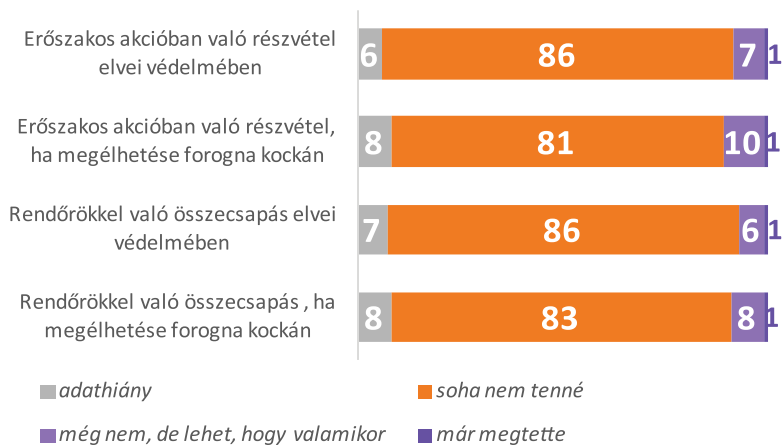
A különböző csoportok esetében alkalmazott esetleges erőszak általános elfogadása tulajdonképpen nem függ a kérdezett szocio-demográfiai jellemzőitől: a legtöbb esetben a bevont változók egyike sem magyarázta a kérdezett attitűdjét.^{8,9}

Erőszakos aktivitás

A politikai aktivitás blokkban, amelyet később tárgyalunk, néhány kifejezetten erőszakos cselekedetre is rákérdeztünk, ezért ezeket itt szerepeltetjük. Ezek mindegyikére jellemző, hogy a válaszadók elenyésző hányada (1%) tett már ilyet, és nagyon nagy részük, minden esetben több mint négyötödük, a jövőben is elképzelhetetlennek tartja azt.

A kérdezettek erőszakos civil politikai aktivitása

(százalék, n = 1 000)

8 A leginkább a homoszexuálisokkal szembeni erőszak megítélése függött a kérdezett szocio-demográfiai háttérétől; a modell által megmagyarázott hányad azonban itt is csak 4 százalék volt. Ezt a férfiak, a rossz vagyoni helyzetben lévők és a kis települések lakói elfogadhatóbbnak gondolták.

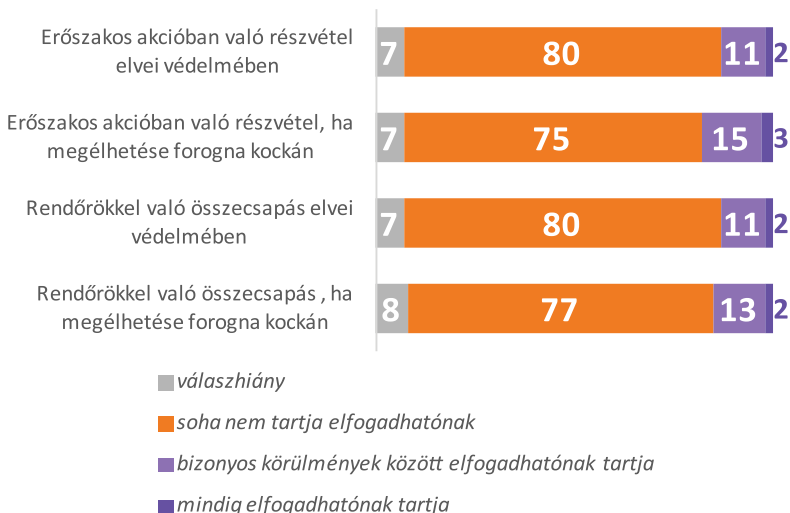
9 A későbbi elemzések miatt létrehoztunk egy összetett mutatót, ami azt méri, hogy a kérdezett bizonyos csoportokkal szemben mennyire tartja elfogadhatónak az erőszakot. Elsődlegesen itt is főkomponens-elemzést alkalmaztunk. A bűnözőkre, terroristákra és homoszexuálisokra vonatkozó kérdéseket kihagytuk, mert bár kommunalitásuk meghaladta a 0,25-öt, azonban az, hogy jelentősen elmaradt a többi változóétól (rendre: 0,461; 0,344; 0,447) mindenképpen arra utalt, hogy alapvetően nem képezi részét az adott dimenzióknak. A fennmaradt változókból létrehozott főkomponens esetében a legkisebb kommunalitás 0,513, a megőrzött információmennyiség 64 százalék volt. Ezután a főkomponens által megállapított súlyok segítségével létrehoztunk egy indexet, amelynek terjedelme megegyezett az eredeti, ötfokú Likert-skálán mért változókéval.

Elmondható, hogy összességében¹⁰ a férfiakra jellemzőbb ezeknek az erőszakos cselekedeteknek az elfogadottsága. Azt is megvizsgáltuk, hogy hogyan vélekednek azok, aki bizonyos célok, illetve csoportok esetében találják igazolhatónak az erőszak alkalmazását. Bár önmagában mindkét változó hatással van a vizsgált attitűdre, azonban az első tartalmazza a második magyarázóerejét.¹¹

Rákérdeztünk, hogy a válaszadó ezeket más részéről mennyire tartja elfogadhatónak. A kérdezettek a többség esetben megengedőbbek. Különösen akkor, ha valaki akkor alkalmaz erőszakot, ha megélhetése forog kockán: ezt a válaszadók 3 százaléka minden esetben, további 15 százaléka pedig bizonyos körülmények között elfogadhatónak tartja.

Erőszakos civil politikai aktivitás elfogadottsága

(százalék, n = 1 000)

10 Az erőszakos civil politikai aktivitás mérésére egy összetett mutatót hoztunk létre. A Cronbach alfa értéke 0,878 volt. A mérőszámot úgy hoztuk létre, hogy különböző súllyal vettük figyelembe, hogy a megkérdezett milyen esetekben válaszolta, hogy elképzelhetőnek tartja a részvételt vagy már meg is tette. Azokat az aktivitásokat, amiket kevesebben vállalnának nagyobb súllyal vettük figyelembe. Itt ennek a nagyon hasonló gyakoriságok miatt nem volt számottevő jelentősége, azonban a későbbiekben, az általános civil politikai aktivitás esetében is ezt a módszert használtuk.

11 A változók összefüggését lineáris regresszió-elemzéssel vizsgáltuk. A modellbe a következő változókat vontuk be: kérdezett neme, kora, iskolai végzettsége, vagyoni helyzete, lakóhelyének településtípusa, erőszak alkalmazásának elfogadása bizonyos helyzetekben, illetve bizonyos csoportokkal szemben. A modell által megmagyarázott hányad 6,9%

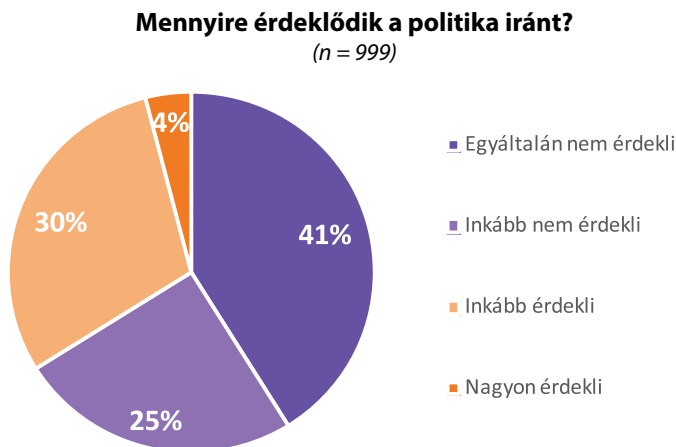
Összességében¹² az erőszakos cselekmények elfogadottsága azok körében nagyobb, akik bizonyos célok, illetve csoportok esetében igazolhatónak tartják az erőszakot, és mindkét változó önálló hatással rendelkezik.¹³

Tanulmányunkban most rátérünk olyan háttér változók elemzésére, amelyek feltételezésünk alapján hatással lehetnek a politikai erőszak elfogadottságára, és így segítségünkre lehetnek az erőszakra különösen fogékony személyek profiljának megrajzolásában.

Politikai attitűdök

Politikai érdeklődés, civil politikai aktivitás

A megkérdezetteknek nem egész egyharmada érdeklődik a politika iránt: 27 százaléuk valamennyire, további 4 százaléuk pedig nagyon.

A kérdezett demográfiai jellemzői nem túl erősen, de némileg hatnak a politikai érdeklődésre. Elmondható, hogy a politika iránt jobban érdeklődnek a férfiak, az idősebbek, a nagyobb településeken élők, a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők, valamint

12 Az erőszakos civil politikai aktivitás megítélésének mérésére egy összetett mutatót hoztunk létre. A Cronbach alfa értéke 0,921 volt. A mérőszámot úgy hoztuk létre, hogy különböző súllyal vettük figyelembe, hogy a megkérdezett milyen esetekben válaszolta, hogy elképzelhetőnek tartja a részvételt vagy már meg is tette. Azokat az aktivitásokat, amiket kevesebben vállalnának nagyobb súllyal vettünk figyelembe.

13 A változók összefüggését lineáris regresszió-elemzéssel vizsgáltuk. A modellbe a következő változókat vontuk be: kérdezett neme, kora, iskolai végzettsége, vagyoni helyzete, lakóhelyének településtípusa, erőszak alkalmazásának elfogadása bizonyos helyzetekben, illetve bizonyos csoportokkal szemben. A modell által megmagyarázott hányad 7,7%.

azok, akik jobb vagyoni helyzetben vannak.¹⁴ Az erőszakot akár különböző helyzetekben, akár bizonyos csoportokkal szemben elfogadhatóbbnak tartókat erősebb politikai érdeklődés jellemzi.¹⁵

A kérdőívben számos kérdés vonatkozott arra, hogy a kérdezett hogyan viszonyul a civil politikai aktivitás különböző formáihoz.

Jól látszik, hogy a kérdezetteknek kis hányada vett már rész a felsorolt aktivitások valamelyikében. A legtöbben (8%) azok voltak, akik gyűjtöttek már aláírást vagy írtak alá petíciót, de a többi tevékenység esetében a tényleges aktivitási arány 13 százalék között mozog. Azoknak az arányában, akik, bár még nem tettek ilyen lépést, de ezt a jövőben nem tartják kizártnak lényegesen nagyobb különbségek mutatkoznak. Fontos kiemelni, hogy a megkérdezetteknek láthatóan fontos, hogy egy sztrájk vagy tüntetés törvényes-e vagy nem engedélyezett. Az utóbbi esetében azok aránya, akik ténylegesen részt vettek ilyesmiben körülbelül a felére-harmadára, míg a fontolgatóké a felére csökkent. Két olyan tételt találunk itt, amelyek súrolják a politikai erőszak határát: egyrészt tisztességtelen politikus rágalmazása, becsmérése, akár jelenlétében is, illetve még direkter módon, tisztességtelen politikus megdobálása, megütése. Ezek elfogadottsága szintén nagyon alacsony.

Elmondható, hogy összességében¹⁶ a leginkább a politikai érdeklődés befolyásolja azt, hogy valaki politikailag aktív-e: akik jobban érdeklődnek a politika iránt, azok lényegesen aktívabbak. Ezen kívül azt látjuk, hogy a férfiak, a fiatalabbak, a nagyobb településeken élők, a magasabb iskolai végzettségűek, a jobb vagyoni helyzetben lévők inkább részt vesznek vagy rész vennének ilyen megmozdulásokban. A nem, a lakóhely és az iskolai végzettség esetében azonban ezt a hatást a vagyoni helyzet és a politikai érdeklődés közvetíti, vagyis a férfiak, a nagyobb településen élők és a magasabb iskolai végzettségűek jobb vagyoni helyzetűek, valamint jobban érdeklődnek a politika iránt és tulajdonképpen ezért aktívabbak.¹⁷

---

14 A demográfiai változók hatását lineáris regressziós modellben elemeztük. A bevont változók 9 százalékot magyaráztak meg a politikai érdeklődés változó heterogenitásából.

15 A Pearson-féle korrelációs együttható értéke a különböző helyzetekben alkalmazható erőszak elfogadottsága esetében 0,125, a különböző csoportok ellen alkalmazható erőszak elfogadottsága esetében pedig 0,104.

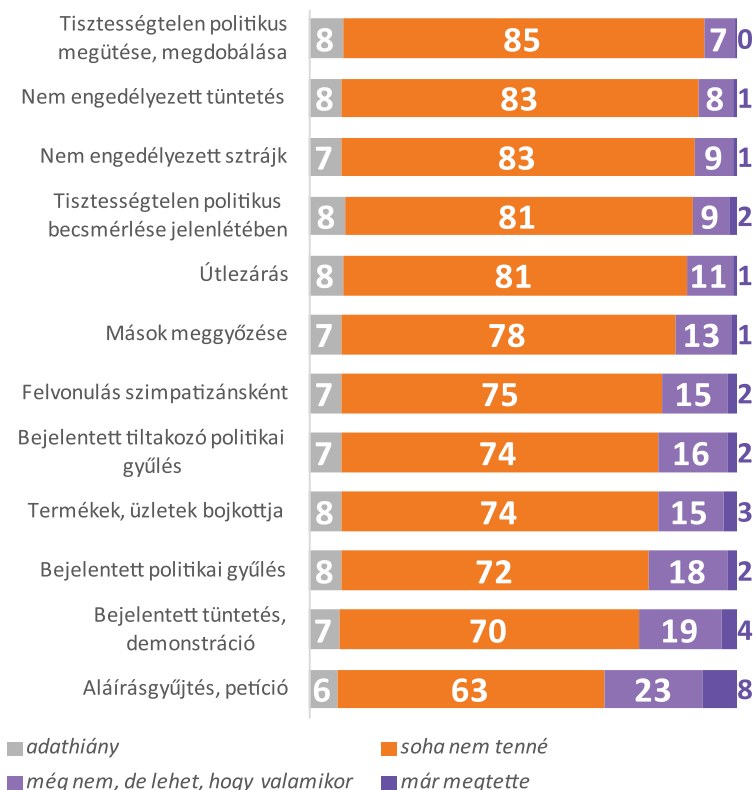
16 A civil politikai aktivitás mérésére egy összetett mutatót hoztunk létre. A Cronbach alfa értéke 0,922 volt. A mérőszámot úgy hoztuk létre, hogy különböző súllyal vettük figyelembe, hogy a megkérdezett milyen esetekben válaszolta, hogy elképzelhetőnek tartja a részvételt vagy már meg is tette. Azokat az aktivitásokat, amiket kevesebben vállalnának nagyobb súllyal vettünk figyelembe. A változó eloszlásában jelentős csomósodási pontok találhatók. A legfontosabb, hogy a minta 54 százaléka semmilyen ilyen tevékenységet sem folytat és a jövőben sem fog.

17 A bevont változók hatását korreláció, parciális korreláció és lineáris regresszió segítségével elemeztük. A regressziós modellben a bevont változók 14 százalékot magyaráztak meg a civil politikai aktivitás változó heterogenitásából.

Az erőszakot akár különböző helyzetekben, akár bizonyos csoportokkal szemben elfogadhatóbbnak tartók politikailag aktívabbak.¹⁸

A kérdezettek civil politikai aktivitása

(százalék, n = 1 000)

A fenti kérdéssort úgy is megkérdeztük, hogy a kérdezett azokat más részéről mennyire tartja elfogadhatónak.

Az egyéni szinten mért aktivitással összehasonlítva látszik, hogy az elfogadottság és az aktivitás mértékének sorrendje nagyon hasonló. Amit a kérdezettek társadalmilag elfogadhatóbbnak tartanak, azok esetében gyakoribb, hogy már maguk is részt vettek ilyenben vagy a jövőben nem tartják kizártnak. Az elfogadottság és az aktivitás mértéke

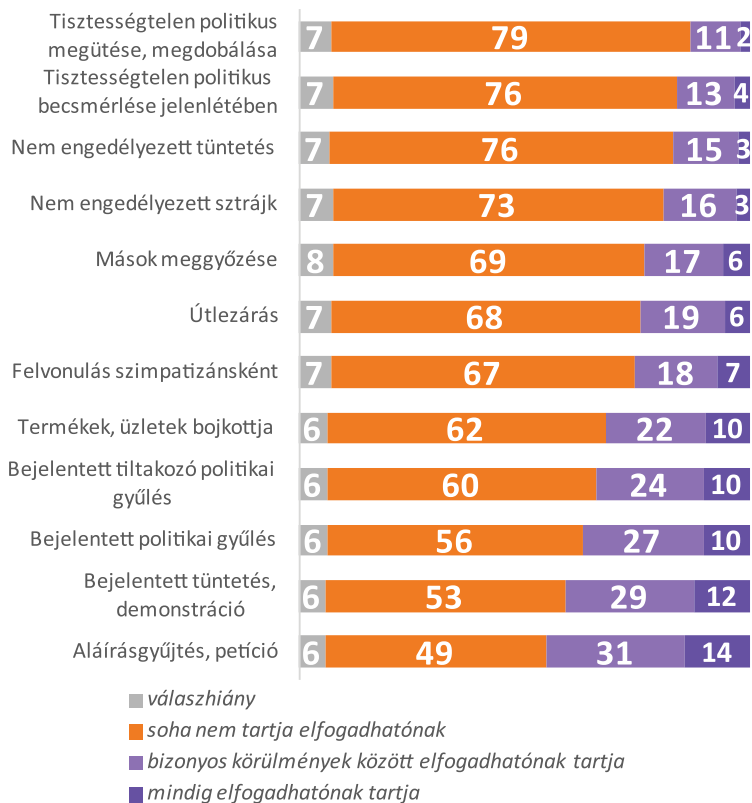
¹⁸ A Pearson-féle korrelációs együttható értéke a különböző helyzetekben alkalmazható erőszak elfogadottsága esetében 0,233, a különböző csoportok ellen alkalmazható erőszak elfogadottsága esetében pedig 0,159.

azonban lényegesen különbözik egymástól. Alapvetően megállapítható, hogy az egyéni szinten a leggyakoribb esetében a legnagyobb az eltérés: 14–17 százalék között mozog. A ritkábbak esetében pedig 5–7 százalék között; ez alól a nem engedélyezett sztrájk és az útlezárás jelent némi kivételt, ahol az eltérés valamivel nagyobb.

Civil politikai aktivitás elfogadottsága

(százalék, $n = 1\,000$)

Ha a társadalmi elfogadottságot összességében vizsgáljuk¹⁹, akkor azt látjuk, hogy itt is a politikai érdeklődés a legfontosabb befolyásoló tényező: a politikailag aktívabbak, a különböző politikai aktivitásokat is elfogadhatóbbnak tartják. A többi változó a fentihez

¹⁹ A civil politikai aktivitás társadalmi elfogadtságának mérésére egy összetett mutatót hoztunk létre szintén úgy, hogy különböző súllyal vettük figyelembe, hogy a megkérdezett milyen esetekben válaszolta azt, valamilyen mértékben, de elfogadhatónak tartja az adott aktivitást. Azokat, amelyeket kevesebben tartottak elfogadhatónak nagyobb súllyal vettünk figyelembe. Ennek a változónak az eloszlásában is jelentős csomósodási pontok találhatók: a minta 43 százaléka semmi-

nagyon hasonlóan befolyásolja a civil aktivitás megítélését, két különbséggel: egyrészt ebben a tekintetben a férfiak és a nők között nincsen különbség. Másrészt a településtípus önálló hatása is lényeges. Érthető is, hogy a nagyobb településeken élők inkább gondolják azt, hogy mások ezeket az aktivitási formákat elfogadhatóbbnak tartják függetlenül attól, hogy milyen más demográfiai jellemzőkkel rendelkeznek. Az iskolai végzettség hatását itt is egyértelműen a vagyoni helyzet közvetíti, vagyis a magasabb végzettségűek azért tartják elfogadhatóbbnak ezeket a tevékenységeket, mert jobb vagyoni helyzetben vannak.²⁰ Az erőszakot akár különböző helyzetekben, akár bizonyos csoportokkal szemben elfogadhatóbbnak tartók inkább gondolják úgy, hogy mások politikailag aktívabbak.²¹ Ez a változó valamivel jobban összefügg, mint a saját politikai aktivitást mérő változó.

Demokrácia-felfogás

A kérdezetteknek összességében fontos, hogy demokratikusan irányított országban éljenek (1–10 skálaátlag: 7,75). Az ország jelenlegi állapotát ugyanakkor lényegesen negatívabban ítélik meg, sokan gondolják úgy, hogy az ország irányítása jelenleg kevésbé tekinthető demokratikusnak (6,15), illetve hogy az emberi jogok nem érvényesülnek megfelelően az országban (6,03). A demokráciáról alkotott általános és kifejezetten Magyarországra vonatkozó véleményeket szinte egyáltalán nem befolyásolják a kérdezett demográfiai jellemzői. Az egyetlen igazi kivételt az jelenti, hogy a nagyobb településen élők számára lényegesen fontosabb, hogy demokratikus országban éljenek.²² Az erőszak alkalmazásának elfogadása és a jelenlegi magyarországi demokráciáról alkotott vélemény között azonban van összefüggés. Azok, akik Magyarországot kevésbé tartják demokratikusnak, valamint úgy tapasztalják, hogy az emberi jogok csorbulnak, elfogadhatóbbnak gondolják az erőszakot.²³

Választás, pártpreferencia

A megkérdezettek kétharmada gondolja úgy, hogy a szavazás olyan demokratikus alapjog, amellyel minden esetben élni kell. Ez valamivel felülmúlja azt, hogy a 2014. évi országgyűlési választásokon a választásra jogosultak 62 százaléka ment el szavazni. A választás fontosságának megítélése alapvetően az iskolázottságtól függ: a magasabb

---

lyen ilyen tevékenységet nem tart elfogadhatónak. A Cronbach alfa értéke itt 0,947 volt.

20 A bevont változók hatását korreláció, parciális korreláció és lineáris regresszió segítségével elemeztük. A regressziós modellben a bevont változók 14 százalékot magyaráztak meg a civil politikai aktivitás változó heterogenitásából.

21 A Pearson-féle korrelációs együttható értéke a különböző helyzetekben alkalmazható erőszak elfogadottsága esetében 0,264, a különböző csoportok ellen alkalmazható erőszak elfogadottsága esetében pedig 0,186.

22 Az összefüggés viszonylag erős, a standardizált regressziós együttható (béta) értéke 0,19, szignifikanciája 0,000.

23 A demokrácia állapotának megítélése és a különböző helyzetekben alkalmazható erőszak elfogadottsága között $-0,169$, a különböző csoportok ellen alkalmazható erőszak elfogadottsága között pedig $-0,099$ a Pearson-féle korrelációs együttható értéke. Az emberi jogok érvényesüléséről alkotott véleménynél pedig rendre $-0,143$ és $-0,133$.

végzettségűek lényegesen inkább gondolják úgy, hogy élni kell ezzel a joggal. Míg a leg-
alacsonyabb végzettségűek 62 százaléka gondolja így, addig az érettségizetteknel ez az
arány már 76, míg a diplomásoknál 91 százalék.

A megkérdezettek 68 százaléka nevezett meg valamilyen pártot, amire szavazna, ha ezen
a héten vasárnap lennének a választások. További 5 százalék, bár várhatóan elmenne sza-
vazni, de nem tudja, hogy melyik pártra. 17 százalék azoknak az aránya, akik nem menné-
nek el szavazni és a válaszadók egytizede nem kívánt válaszolni a kérdésre.

A válaszadók 37 százaléka a Fideszre (pártválasztók körében: 54%), 12 százaléka a Jobbik-
ra (18%), 8 százaléka a MSZP-re (Magyar Szocialista Párt; 12%), 3 százaléka a DK-ra (De-
mokratikus Koalíció, 5%), 3 százaléka az LMP-re (Lehet Más a Politika, 4%) és 2 százaléka
az Együtt-PM-re (Együtt-Párbeszéd Magyarországért, 4%).

Pártpreferencia és választási hajlandóság

(százalék, $n = 1\,000$)

A Fidesz szavazói között az átlagosnál nagyobb arányban találunk nőket, alacsony vég-
zettségűeket, ebből következően rosszabb vagyoni helyzetűeket és községekben lakó-
kat. A Jobbikot támogatók körében felülreprezentáltak a férfiak, a fiatalok, a szakmunkás-
képzőt végzettek. Érdekes ugyanakkor, hogy ebből nem következik, hogy rossz vagyoni
helyzetben lennének, ami arra enged következtetni, hogy valószínűsíthetően sokakat
tudnak megnyerni a közepes végzettségű, ám azon belül biztosabb egzisztenciával ren-
delkezők közül. A Jobbik szavazók területi szempontból egyenletesen oszlanak el. Az
adatokon is látszik, hogy a Jobbik már nem csak a leghátrányosabb helyzetű, romák által
sűrűbben lakott régiókban népszerű.

Az egyéb pártok jellemzőit²⁴ alapvetően a kategóriába tartozó legnagyobb csoport, az MSZP szavazók jellemzői mozgatják. Ezek a szavazók leginkább az budapesti idősebbek és érettségizettek köréből kerülnek ki.

Az attitűdinális háttér vizsgálatakor az látszik, hogy az igazi különbség a Jobbik és a többi párt szavazói között van. Kivételt az ország demokratikus voltának, illetve az emberi jogok jelenlegi érvényesülésének megítélése jelent, mert ez egyértelműen attól függ, hogy valaki a kormánypárti vagy ellenzéki szimpatizáns-e. A Jobbik szavazói azonban jobban érdeklődnek a politika iránt, lényegesen jellemzőbb rájuk a civil politikai aktivitás és elfogadóbbak a politikai erőszakkal szemben.²⁵

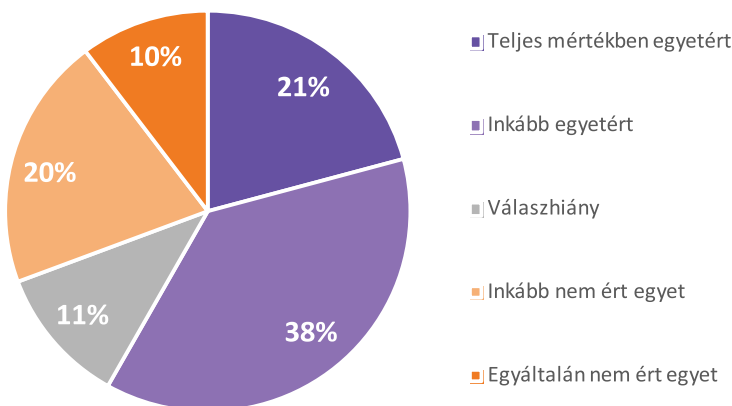
Előítéletesség

Cigányellenesség

A kutatásban a cigányellenességet egy különösen erős állítással mértük. Azt kérdeztük a válaszadóktól, hogy mennyire értenek egyet azzal az állítással, hogy a bűnözés a cigányok vérében van. A megkérdezettek több mint fele (58%) valamilyen mértékben egyetért ezzel. 11 százalék azok aránya, akik nem válaszoltak.

Mennyire ért egyet az állítással, hogy a bűnözés a cigányok vérében van?

(százalék, n = 1 000)

²⁴ Az összefüggés-vizsgálatoknál az alacsony elemszámok miatt a Fidesz és a Jobbik szavazóin kívül a többi párt támogatóinak összevonására kényszerültünk.

²⁵ Mások esetében is elfogadóbbak a civil politikai aktivitással kapcsolatban, azonban ez csak azért van így, mert maguk is aktívabban vesznek részt ilyen tevékenységben.

A cigányellenesség mérőszám átlaga négyfokú skálán a teljes mintára 2,77. Elmondható, hogy a férfiak, a szakmunkás végzettségűek cigányellenesebbek. Területi eloszlás szempontjából azt látjuk a leginkább a vidéki közepes méretű városok lakóira, valamint az Észak-Alföldön, a Közép- és Nyugat-Dunántúlon élőkre jellemző az erősebb cigányellenes attitűd. Ez utóbbi – viszonylag új jelenség – jól megmutatkozott a 2014-es magyarországi választásokon a Jobbik eredményeiben, amelynek szavazói a többi pártválasztónál lényegesen cigányellenesebbek.

Antiszemizmus

Az antiszemizmust hét item segítségével ragadtuk meg.²⁶ Ebből hat azt mérte, hogy a válaszadó milyen mértékben hisz a zsidó világ-összeesküvésben.²⁷ A kijelentések a következők voltak:

- a zsidók ki akarják terjeszteni befolyásukat a világ gazdaságban;
- a zsidók gyakran titokban, a színpalak mögött tevékenykednek;
- a zsidók gyakran titokban találkoznak, hogy megbeszéljenek nekik fontos dolgokat;
- a zsidók uralni akarják a világot;
- a zsidók döntő szerepre akarnak szert tenni a nemzetközi pénzügyi intézményekben;
- a zsidók közös céljaikat titkos megállapodások révén akarják elérni.

Egy változó pedig a zsidók társadalmon kívüliségéről szólt.

A politikai erőszak hátterének felmérésében ezek használatát különösen indokolta, hogy egyrészt az ebben való hit közvetlenül is ellenségeket generál, akik ellen – a válaszadók szerint esetleg – akár erőszak alkalmazásával is küzdeni kell, másrészt ez az attitűd számos más személyiségjegyet is jól jelez előre (Bilewicz et al. 2013)

A hetedik tétel a zsidók kívülállóságát mérte, amikor arról kérdezte a válaszadókat, hogy mennyire értenek egyet azzal a kijelentéssel, miszerint „a zsidók idegenek maradnak a magyar társadalomban – megőrzik régi kultúrájukat és normáikat, és nem alkalmazkodnak a magyar életmódhoz”.

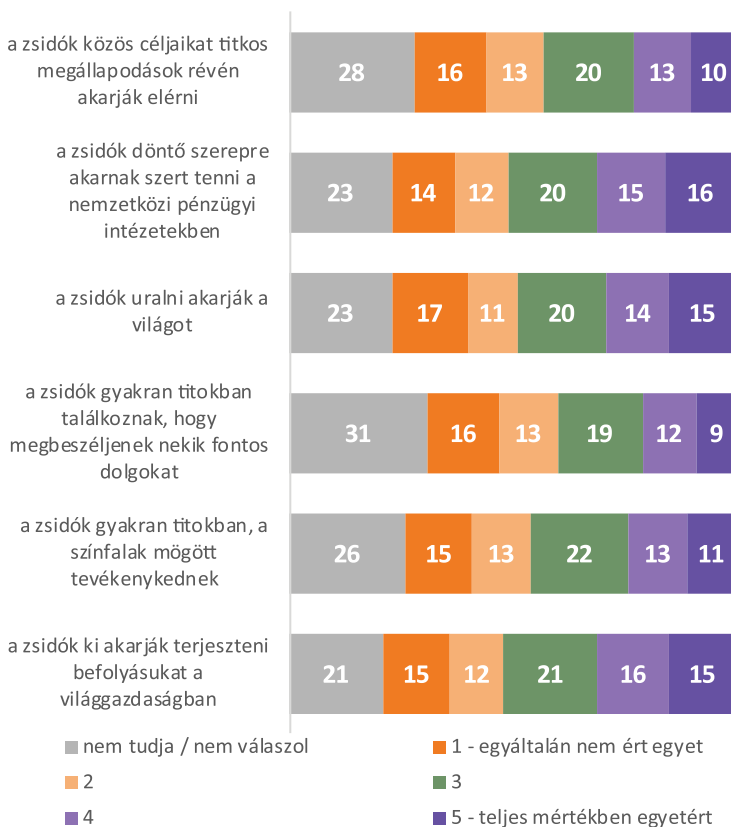
---

26 A hét tételből készült antiszemizmus mutatót elsődlegesen főkomponens-elemzéssel hoztuk létre. A legalacsonyabb kommunalitás 0,607, a megőrzött információmennyiség 78,6 százalék volt. Ezután a főkomponens által megállapított súlyok segítségével létrehoztunk egy indexet, amelynek terjedelme megegyezett az eredeti, ötfokú Likert-skálán mért változókéval.

27 Az itemsort a lengyelországi antiszemizmus vizsgálatánál is alkalmazták (Bilewicz et al. 2013).

Antiszemita összeesküvés-elméletekhez való viszony

(százalék, n = 1000)

Az összetett antiszemitizmus mérőszám átlaga a teljes mintára 2,89.²⁸ Az eltérő demográfiai háttérrel rendelkező válaszadók között ebben a tekintetben lényegesen kisebb a különbség, mint azt a cigányellenességnél láttuk. A Jobbik szavazói egyértelműen antiszemitábbak (3,34). Területi szempontból találunk még különbségeket: a budapestiek, a közepes méretű vidéki városokban élők zsidóellenesebbek; és ugyanez mondható el a Közép-Magyarországon (főleg Budapesten), Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön élőkről is.²⁹

28 Fontos megemlíteni, hogy ezeknél a kérdéseknél kiemelkedően magas volt a válaszmegtagadók aránya, 19 és 30 százalék között mozgott. Ez legalább részben a zsidóellenesség esetében tapasztalható viszonylag nagy mértékű látenciával magyarázható.

29 A férfiakra valamivel jellemzőbb a zsidóellenesség és bár az összefüggés szignifikáns, a két nem közötti különbség szinte elhanyagolható.

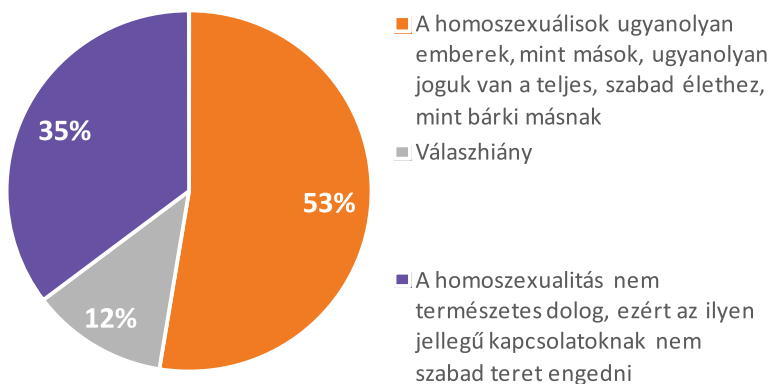

Homofóbia

A válaszadóknak két kijelentést mutattunk és arra kértük őket, hogy mondják meg, melyikkel értenek inkább egyet. Az első állítás így szólt: „A homoszexuálisok ugyanolyan emberek, mint mások, ugyanolyan joguk van a teljes, szabad élethez, mint bárki másnak”. A második pedig így: „A homoszexualitás nem természetes dolog, ezért az ilyen jellegű kapcsolatoknak nem szabad teret engedni”. A megkérdezettek 53 százaléka az első, míg 35 százalékuk a második állítást választotta. 12 százalék volt azok aránya, akik megtagadták a választást erre a kérdésre.

A homoszexualitással kapcsolatos álláspontok

(százalék, n = 1000)

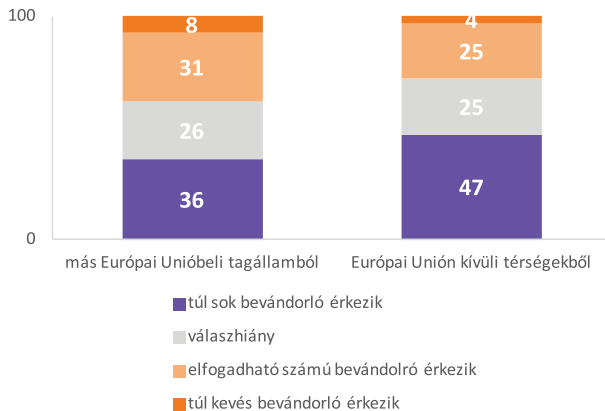
A férfiakra, az alacsony végzettségűekre, ezzel összefüggésben a rosszabb vagyoni helyzetben lévőkre, a vidéki városiakra jellemzőbb a homoszexualitás elítélése. Regionális szinten az Észak-Alföld lakóiról mondható el ugyanez. Érdekes, hogy a Jobbik szavazói nem homofóbbak az átlagnál, viszont a Fidesz szavazóira ez lényegesen jellemzőbb.

Bevándorló-ellenesség

Az Európai Unió országaiból történő bevándorlás mértékének megítélése valamivel kedvezőbb annál, mint amit az azon kívülről érkezőkről gondoltak. Az előbbi esetében 31 százalék gondolja, hogy számuk elfogadható mértékű, 36 százalékuk pedig azt, hogy túl sok. Az utóbbiaknál ezek az arányok rendre 25, illetve 47 százalék. Ugyanakkor a válaszadók negyedének nincsen véleménye a bevándorlás mértékéről.

Bevándorlás mértékének megítélése

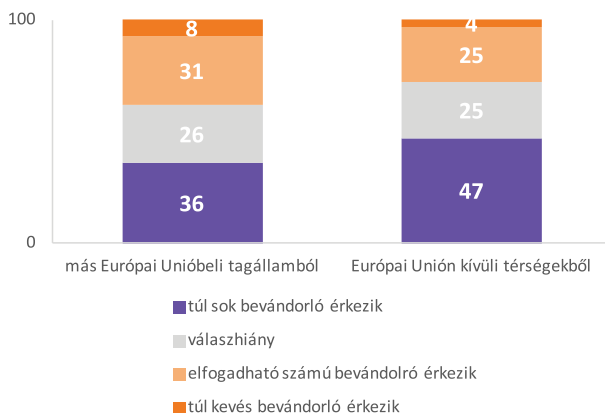
(százalék, n = 1 000)

A bevándorló-ellenességet a cigányellenességhez némileg hasonló mérőszámmal mértük. Azt kérdeztük, hogy a kérdezett mennyire ért egyet az állítással, miszerint a bevándorlók többsége bűnöző. A válaszadóknak majdnem egyötöde (18%) tagadta meg valamilyen okból a választ, azonban itt alapvetően nem a vélemény elrejtésére, hanem sokkal inkább arra gondolhatunk, hogy a kérdezettek nagy részének nincsen személyes tapasztalata bevándorlókkal. A megkérdezettek többsége, 54 százaléka nem ért egyet ezzel az állítással, míg egyötödük valamilyen mértékben osztja ezt a véleményt.

Mennyire ért egyet az állítással, hogy a legtöbb bevándorló bűnöző?

(százalék, n = 1000)

A bevándorlás-ellenesség mérőszám átlaga négyfokú skálán a teljes mintára 2,25. Ennek mértéke kevésbé függ a kérdezett szocio-demográfiai háttérétől, mindenesetre az alacsonyabb végzettségűekre és a megyeszékhelyen élőkre az átlagosnál jellemzőbb. A különböző pártpreferenciájú válaszadók között nincs különbség.

Előítéletesség és politikai erőszak

A különböző csoportok iránt érzett előítéletesség összefügg, azonban az összefüggések erőssége azt mutatja, hogy különböző, egymástól megkülönböztethető érzelmekről van szó. A cigányok és a bevándorlók megítélése erősen együtt jár, félfő azonban, hogy a tényleges kapcsolatot erősíti a kijelentések hasonló szövegezése.³⁰ Az antiszemitizmus láthatóan különáll ezektől az attitűdöktől.³¹ A homofóbia a cigányellenességgel és a zsidóellenességgel van közepes erősségű kapcsolatban.³²

A politikai erőszak különböző helyzetekben, illetve különböző csoportok esetén való igazolását a homofóbián kívül minden előítéletesség mutató magyarázza. A helyzetekhez kötött politikai erőszak esetében azonban a cigányellenesség és a bevándorló-ellenesség magyarázóerejét már a zsidóellenesség lefedi.^{33,34} Az egyes csoportok elleni erőszak elfogadottságának esetében a bevándorló-ellenesség bizonyul redundánsnak.^{35,36}

Jobboldali tekintélyelvűség és szociális dominancia orientáció

Kutatásunkban vizsgáltuk a jobboldali tekintélyelvűséget (Right-Wing Authoritarianism, RWA) és a szociális dominancia orientációt (Social Dominance Orientation, SDO) is. Az előbbi mérésére az alábbi öt itemmel való egyetértést elemeztük:

- Minden igaz hazafinak kötelessége fellépnie azokkal szemben, akiket az ország vezetői elítélnek.
- Az erkölcstelen viszonyok annak is köszönhetőek, hogy a szülők és a tanárok elfelejtették, hogy a fizikai büntetés még mindig a legjobb módja a nevelésnek.

---

30 „A bűnözési hajlam a cigányok vérében van”, illetve „a bevándorlók többsége bűnöző”. A két változó közötti korreláció mértéke 0,537.

31 A cigányellenességgel való összefüggése 0,277-as, a bevándorló-ellenességgel való pedig 0,228-as korrelációval jellemezhető.

32 Az eta értéke a cigányellenesség esetében 0,135, az antiszemitizmusnál pedig 0,176.

33 Az erőszak különböző helyzetekben való elfogadása és a cigányellenesség kapcsolata 0,162-es, a bevándorló-ellenességgel való pedig 0,124-es korrelációs együtthatóval jellemezhető. Azonban parciális korrelációkat vizsgálva, a zsidóellenességet kontroll alatt tartva, a korrelációk statisztikai értelemben nullára csökkennek.

34 A háttérváltozók hatását lineáris regressziós modellben elemeztük.

35 Az erőszak különböző csoportok esetében való elfogadása és a bevándorló-ellenesség közötti korreláció mértéke 0,218. Azonban, ha a cigányellenességet és a zsidóellenességet kontroll alatt tartjuk, akkor a korreláció statisztikai értelemben nullára csökken.

36 A háttérváltozók hatását lineáris regressziós modellben elemeztük.

- Kevésbé kellene hangsúlyozni a hagyományos vallási elveket, és inkább mi magunknak kellene eldönteni, hogy mi erkölcsös és mi nem.
- A legtöbb társadalmi problémánk megoldódna, ha megszabadulnánk az erkölcstelen és ferde hajlamú alakoktól.

Az összetett RWA mérőszám átlaga a teljes mintára 2,48.³⁷ Az alacsonyabb végzettségűek, a vidéki kisebb városokban, valamint Észak-Magyarországon és az Észak-Alföldön élőkre jellemzőbb a tekintélyelvűség. A Jobbik szavazóira pedig kiemelkedően jellemző ez a tulajdonság.

A szociális dominancia orientációt (SDO) pedig két kijelentéssel való egyetértéssel ragadtuk meg:

- Néha szükség van erőszakra, hogy helyre tegyünk más csoportokat.
- Hogy előrejussunk az életben, néha el kell nyomnunk más csoportokat.

Az összetett SDO mérőszám átlaga a teljes mintára 2,18.³⁸ A szociális dominancia orientáció jellemzőbb a férfiakra, a fiatalabbakra, a szakmunkás végzettségűekre, a kisebb vidéki városokban élőkre. Regionális szempontból inkább a Közép-Magyarországon és a Dél-Alföldön élőkénél fordul elő. A Jobbik szavazóit itt is a mintabelinél lényegesen magasabb átlag jellemzi.

A politikai erőszak elfogadását mind a helyzetek, mint a csoportok esetében nagyon jelentősen magyarázzák ezek a személyiségjellemzők.³⁹ A szociális dominancia orientációnak az előbbieket esetében lényegesen, az utóbbinál valamivel erősebb hatása van.

---

37 A fenti itemekből készült RWA mutatót elsődlegesen főkomponens-elemzéssel hoztuk létre. Ebből a hagyományos vallási elvekről szóló állítást ki kellett hagynunk, mert bár kommunalitása meghaladta a 0,25-öt, de lényegesen alacsonyabb volt a többinél (0,394), ami arra utalt, hogy nem képezi részét az adott dimenzióknak. A létrejött főkomponens esetében a legkisebb kommunalitás 0,579, a megőrzött információ mennyiség 60,9 százalék volt. Ezután a főkomponens által megálapított súlyok segítségével létrehoztunk egy indexet, amelynek terjedelme megegyezett az eredeti, ötfokú Likert-skálán mért változókéval.

38 Az SDO esetében az itemek átlagolásával hoztuk létre egy indexet, aminek terjedelme így megegyezik az eredeti, ötfokú Likert-skálán mért változókéval. Két item esetén a létrehozott főkomponens lineáris értelemben nem különbözik a két változó összegétől. A változók közötti korreláció mértéke 0,701.

39 Korábbi kutatások azt mutatták, hogy bár mind a jobboldali tekintélyelvűség, mind a szociális dominancia-orientáció alkalmas különböző vélekedések, különösen előítéletesség előrejelzésére, azonban a kettő elkülönült pszichológiai tartalmat hordoz (Heaven és Bucci 2001), ezért mi is a két változó modelljeinkben való külön szerepeltetése mellett döntöttünk.

A politikai erőszak elfogadásának meghatározó tényezői a többdimenziós térben

Tanulmányunk jelen fejezetében összefoglaljuk, hogy a korábban bemutatott változók milyen hatással vannak a bizonyos helyzetekben, illetve bizonyos csoportok ellen alkalmazott esetleges erőszak elfogadottságára. A magyarázó változókat csoportonként egymásra épülő lépésekben vonjuk be a modellbe. Azt, hogy az egyes csoportokban mely változókat szerepeltetjük, a korábbi elemzések alapján döntöttük el. Az első a szocio-demográfiai változók csoportja, illetve a pártpreferencia. A második lépésben ehhez vettük hozzá a kérdezett civil politikai aktivitását. A harmadik lépésben két előítéletesség-mutatót vontunk be, a cigányellenességet és az antiszemitizmust.^{40,41} Végül utoljára kerültek a modellbe a jobboldali tekintélyelvűség és a szociális dominancia orientáció mutatói.

A bizonyos szituációk esetében alkalmazott erőszakot igazolhatóbbnak tartják az anyagiilag rosszabb helyzetben lévők, a politikailag aktívak, azok, akik antiszemiták, jellemző rájuk a jobboldali tekintélyelvűség és a szociális dominancia orientáció.⁴²

Érdekes azonban elemeznünk, hogy az egyes változócsoporthoz bevonásával hogyan változik az egyes változók magyarázóereje. Az első csoport bevonásakor rögtön kiderül, hogy az életkor és a településtípus hatását a pártpreferencia, jelen esetben a Jobbikra való szavazás közvetíti.⁴³

A Jobbik választásának hatása szépen lassan apad el a modellépítés során: először akkor csökken jelentősen, amikor a cigányellenesség és az antiszemitizmus bekerül a modellbe, majd a „végső csapást” az RWA és SDO mutatók bekerülése jelenti, hiszen ekkor a változó hatása már nem szignifikáns. Ebből egyértelműen következik, hogy a Jobbik választása csak egy „tünet”; az erőszak elfogadása valójában a kérdezett szélsőséges, tekintélyelvű, előítéletes attitűdjeitől függ. Jelen kutatás eredményei tehát azt jelzik, hogy legalább annyira fontos a társadalomban jelen lévő igényt vizsgálni, mint a politikai kínálati oldal arra jól építő szereplőit.

Érdekes még a cigányellenesség „karrierje”, amely bekerülésekor elég jelentős magyarázóerővel bír, azonban az RWA és SDO mutatók modellbe kerülésekor elveszíti ezt.

---

40 Harmadik lépésként először a magyarországi demokrácia állapotát mérő változókkal dolgoztunk, de ezek egyik erőszak típus esetén sem voltak szignifikánsak, és interferenciális hatások sem volt jelentős.

41 A homofóbia és az idegenellenesség hatása eddig is gyengének bizonyult, illetve láttuk, hogy ezeket alapvetően a cigányellenesség és a zsidóellenesség közvetíti, ezért döntöttünk ezek kihagyása mellett.

42 Ez a végső regressziós modell eredménye, vagyis egy változó hatását úgy látjuk, hogy közben a modellbe bevont összes többi változó kontroll alatt van. A modell által megmagyarázott hányad 32,6 százalék.

43 Tanulmányunk „*Szentesítő*” *célok* című fejezetében leírtuk, hogy erre az attitűdre hatással van a kérdezett kora és lakóhelyének településtípusa. Látjuk, hogy most, hogy a pártpreferenciát is bevontuk a modellbe, ezek hatása már nem szignifikáns.

A különböző társadalmi csoportok esetében alkalmazandó esetleges erőszakot elfogadhatóbbnak gondolják a politikailag aktívabbak, a cigányellenesek, az antiszemiták, a magas RWA és SDO értékkel rendelkezők.⁴⁴

A Jobbik választását mérő változó hatásának változása nagyon hasonló az előbbi modellben tapasztaltnak képest. Gondolhatnánk azt, hogy az, hogy a cigányellenességet mérő változó is benn maradt a modellben annak köszönhető, hogy a csoportok között a cigányok is szerepeltek, azonban a változó hatása akkor is szignifikáns, ha a mutatóból ideiglenesen ezt a csoportot kihagyjuk.

A politikai erőszak mérése – módszertani ajánlások

A következőkben arról fogunk beszélni, hogy jelen kutatás eredményei alapján a használt változók közül melyek megtartását és melyek elvetését, vagy kivételük megfontolását javasoljuk. Egy alapvető módszertani nehézségre mindenképpen fel kell hívunk a figyelmet. Miután a társadalmi erőszak szisztematikus mérése eddig nem történt meg, ezért javaslataink megfogalmazásakor csak ezen kutatás eredményeire támaszkodhatunk. Fontos, hogy a kérdőív kialakítása az előítéletekre, a gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó elméletek, valamint korábbi kutatások ide vonatkozó, azonban csak esetlegesen feltett, kérdéseire alapul, vagyis a kérdőív kialakítását jelentős konceptualizálási és operacionalizálási folyamat előzte meg. Ezzel együtt azonban a javaslataink helyességét a későbbi vizsgálatok során még tesztelnünk kell. A fejezet további eredményei ennek fényében értelmezendők.

A politikai erőszak általános megítélése

A politikai erőszak általános megítélésének mérésére három állításpárt használtunk, ahogyan azt tanulmányunk A politikai erőszak általános megítélése című fejezetében bemutattuk. A mérésre használt változók nem alkotnak egy összetett mutatót.⁴⁵ A válaszok azonban skálaszerkezetűek, vagyis aki egy „keményebb” állítás esetében támogatja az erőszakot, az a „puhább” mutatók esetében is így tesz. Itt tehát ez például azt jelenti, hogy aki a terrorizmus alkalmazhatóságát nem veti el, az nagy valószínűséggel úgy gondolja, hogy az általa fontosnak gondolt célok szentesítik az erőszakot és a demokrácia és a politikai erőszak összeegyeztethetőek.⁴⁶

---

44 Ez a végső regressziós modell eredménye. A modell által megmagyarázott hányad 35,1 százalék.

45 A változókból készült index belső konzisztenciáját dichotóm változókról lévén szó az úgynevezett Kuder-Richardson 20 (KR-20) formulával mértük. A mutató értékeinek a vizsgálatkor a Cronbach alfanál elfogadott határértékeket alkalmazzuk. A három változó esetén $KR-20 = 0,455$. A leggyengébben a demokrácia és a politikai erőszak kapcsolatát megítélő item kapcsolódik a többihez, de a $KR-20$ értéke ennek eltávolítása esetén is csak 0,519.

46 A skálaszerkezetet a Guttman által javasolt reprodukálhatósági együtthatóval mértük. Ez azt mutatja, hogy az eredeti válaszok hány százalékát lehet reprodukálni a változókból létrehozott skálapontszámok alapján. Az elfogadott hüvelykujj szabály szerint a mutató értékének legalább 0,9-nek kell lennie. Ez esetünkben 0,94, vagyis a skálapontszámok alapján az eredeti válaszok 94 százaléka reprodukálható.

Célok és csoportok

Ahogy korábban láttuk a politikai erőszakot specifikusan két szempontból közelítettük meg. Azt vizsgáltuk, hogy melyek azok a célok, amelyek érdekében és melyek azok csoportok, akikkel szemben az emberek igazolhatónak tartják az erőszakot. Tanulmányunk ezen fejezetében megpróbáljuk beazonosítani azokat a változókat, amelyeket a későbbi mérések során elhagyhatónak gondolunk.

A kivételre két ok miatt kerülhet sor. Vagy azért, mert az adott változó nem vagy nagyon gyengén kapcsolódik a mérni kívánt dimenzióhoz. Vagy azért, mert redundáns, vagyis a többi bevont itemhez képest nem hordoz plusz információt, ezért mérése a többi változó szerepeltetése mellett már felesleges. Mindkét esetben kétféle módszert alkalmazunk: első konzisztencia vizsgálatot a Cronbach alfa mérőszám segítségével és főkomponens-elemzést. Ezek eredménye bár nagyban összefügg⁴⁷, mégis úgy gondoljuk, hogy együttes vizsgálatuk megalapozottabbá teheti javaslatainkat. Minden esetben megvizsgáltuk a változók közötti korrelációs együtthatókat is⁴⁸, azonban fontos, hogy pusztán ezek vizsgálata nem vezetett volna eredményre, mert ez csak a változók páronkénti kapcsolatait jellemzi.

A dimenziókhoz nem tartozó változók

Ennek tesztelésekor a következőket vettük figyelembe

Cronbach alfa

Corrected Item-Total Correlation: egy változóhoz tartozó érték az adott item és a többi itemből összeadással létrehozott index közötti korrelációt mutatja. Itt a 0,2-nél kisebb értékeket egyértelműen, a 0,210,3 közöttieket pedig némileg problémásnak értékeltük.

Cronbach's Alpha if Item Deleted mérőszám: ez minden változónál megmutatja, hogy mekkora lenne a Cronbach alfa értéke, ha az adott változót törölnénk. Itt azt vizsgáltuk, hogy van-e olyan változó, amelynek kivételével nőne a Cronbach alfa értéke.

Főkomponens-elemzés

A kommunalításokat vizsgáltuk. Egyértelműen a dimenzióba nem tartozás jelének vettük a 0,25 alatti kommunalításokat. Ezen kívül elgondolkodtónak tartottuk, ha egy változó kommunalitása elmaradt a többi változóétól. Azt is vizsgáltuk, hogy ezen utóbbiak kivételével mennyivel nő az információtartalom.

---

47 Fontos különbség azonban például, hogy míg a főkomponens-elemzés súlyokkal összegzett indexek létrehozására szolgál, a Cronbach alfa mérőszám a változó egységnyi súllyal való összeadásával létrehozott index-szel számol.

48 Ez már csak azért is logikus, mert mind a Cronbach alfa, mind a főkomponens-elemzés ezen alapul.

A célok esetében a Cronbach alfa mérőszám alapján nincsen olyan változó, amelyet egyértelműen kivételre kellene javasolnunk. A kommunalítások vizsgálatánál azonban látszik, hogy „Ha a magyar nemzetet veszély fenyegeti” és „Ha a családja veszélybe kerül” változók esetében a többi változónál alacsonyabb értékeket találunk⁴⁹. Ezen két változó alapvetően azért bizonyult kevésbé meghatározónak, mert ennek esetében nagyon magas az egyetértők aránya, tehát valószínűleg még azok is így nyilatkoztak, akik összességében nem fogadják el az erőszakot. Az összesített eredmények alapján úgy fogalmazhatunk, hogy ezek a változók önmagukban semmiképpen sem lennének alkalmasak a különböző célok esetében elfogadható politikai erőszak mérésére, azonban a többivel együtt szerepeltetve mindenképpen hozzátartoznak a mérni kívánt dimenzióhoz. Amennyiben azonban (például egy kérdőív rövidítése miatt) meg kell válnunk valamelyik itemtől, akkor mindenképpen ezek elhagyását javasoljuk. Nemzetközi vizsgálatoknál mindazonáltal inkább csak a családra vonatkozó item elhagyását javasolnánk, mert a másik megítélése esetleg jobban függhet az adott ország értékstruktúrájától.

A csoportok esetében a Cronbach alfa elemzése alapján szintén nem javasolhatunk kivételre egyetlen változót se.⁵⁰ A főkomponens-elemzés alapján a bűnözőkre, terroristákra és homoszexuálisokra vonatkozó kérdések kommunalitásai maradnak el jelentősen a többi változóétól, bár mindegyik meghaladja a 0,25-öt.⁵¹

Redundáns változók

Ennek tesztelésekor a következőket vettük figyelembe

Cronbach alfa

Corrected Item-Total Correlation: a 0,8-nál nagyobb értékkel jellemzett változókat redundánsnak, a 0,85 felettieket kiemelkedően redundánsnak tekintettük.⁵²

Főkomponens-elemzés

A kommunalításokat vizsgáltuk. A redundancia jelének vettük a kiemelkedően magas kommunalításokat. Azt is vizsgáltuk, hogy ezek kivételével mennyivel csökken az információtartalom.

---

49 A minden változót tartalmazó főkomponens által megőrzött információmennyiség 73 százalék. Az első említett változó kivételével ez 3, a másodikéval 2, míg a kettő együttes eltávolításával 5 százalékpontot emelkedik.

50 Ennek egyébként a céloknál és itt is alapvetően az az oka, hogy ezek a változók erősen összefüggnek egymással.

51 A minden változót tartalmazó főkomponens által megőrzött információmennyiség 59 százalék. Az itt említett három itemet a korábban létrehozott és elemzett összetett mutató elkészítésekor is kihagytuk. A bűnözőkre vonatkozó item eltávolításával a főkomponens által megőrzött információtartalom 1, a terroristákra vonatkozóval kivételével 2, a homoszexuálisokra vonatkozó elhagyásával szintén 1 százalékpontot emelkedett. A három változó együttes kivétele 5 százalékpontnyi emelkedést eredményezett.

52 A szakirodalom már a 0,75 feletti értékek esetében is elgondolkodásra biztat.

A célok esetében a Cronbach alfa értékek alapján a következő itemek tekinthetők redundánsnak⁵³:

„Ha a társadalomban elviselhetetlenné válnak az egyenlőtlenségek.”

„Ha a személyes szabadságát korlátozni akarják.”

„Ha a kormány elnyomja állampolgárait.”

A főkomponens-elemzésnél is az látszik, hogy ezek kommunalitása emelkedik ki.⁵⁴ A célok esetében nem feltétlenül gondoljuk, hogy a redundancia okán el kell hagyni változókat, azonban ha kell, akkor a fentieket javasoljuk.⁵⁵ Nemzetközi vizsgálatok esetén az ezek közötti választás függhet a vizsgált ország jellemzőitől is.

A csoportok esetében a Cronbach alfa elemzése nem mutat számottevő redundanciát és a kommunalitásokat vizsgálva sem találunk igazán kiemelkedőeket. Láttuk korábban azt is, hogy ennél a változócsoportnál a főkomponens által megőrzött információmennyiség is sokkal alacsonyabb volt. Felmerül a kérdés, hogy vajon ezen csoportok megítélése nem különül-e el egymástól, más szóval nincsenek-e olyan csoport-együttesek amelyek megítélése sokkal jobban összefügg egymással, mint más csoportoké. A válasz igen, vannak.⁵⁶ A legerősebben a szélsőséges jobboldali és baloldali csoportok ellen alkalmazott politikai erőszak elfogadottsága függ össze egymással.⁵⁷ Ezeknek a változóknak egyik másik változóval sincsen még csak megközelítőleg sem ilyen erős kapcsolata.⁵⁸ A következő jelentős csomósodási pontot a következő csoportok ellen alkalmazott erőszak elfogadottságát mérő változók alkotják: politikusok, bankok, zsidók, multinacionális vállalatok alkotják.⁵⁹

---

53 A „Ha veszélyben vannak a természeti értékek és a jövő generáció sorsa” a határon mozog.

54 A változókat jellemző többszörös korrelációs együtthatók alapján az első javasolt itemet mérő változót a többi változó 72, a másodikat 70, a harmadikat 75 százalékban magyarázza.

55 Ezek egyenkénti, illetve együttes eltávolítása hatására sem éri el a megőrzött információ-mennyiség csökkenése az 1 százalékpontot.

56 Az elemzést a korrelációs együtthatók vizsgálatával végeztük el. Maximum Likelihood faktorelemzés segítségével azt is vizsgáltuk, hogy a különböző csoport-típusok megítélése mögött nincs-e látni struktúra, azonban a faktormodell illeszkedése és interpretálhatósága nem volt megfelelő.

57 A változók közötti korrelációs együttható értéke 0,862. Ez egyébként az összes közül a legmagasabb.

58 Érdekes, hogy ha együtt vizsgáljuk őket, akkor a bűnözőkkel és a kábítószeresekkel szemben alkalmazható erőszak elfogadását mérő változókkal van kapcsolatban. A radikális baloldali csoportok még a demokráciát fenyegető, tekintélyelvű vezetők megítéléséhez kapcsolódnak. Ez történelmi okok miatt érthető, az azonban érdekes, hogy a radikális jobboldal megítélése sokkal kevésbé függ össze ezzel. (A kiemelt korrelációk mindegyike 0,5 feletti.)

59 Itt az egymás közötti páronkénti korrelációk minden esetben meghaladják a 0,7-et. A zsidók és multinacionális vállalatok megítélésének kapcsolata különösen erős: itt a korreláció nagysága 0,814.

A politikusok és a tekintélyelvű vezetők megítélésének is erős a kapcsolata⁶⁰, ez viszont a másik három változóhoz sokkal gyengébben kötődik. Viszonylag erős kapcsolatban van egymással a bűnözők és terroristák megítélése is.⁶¹

Azt mondhatjuk, hogy azok a változók, amelyek között nagyon erős a korreláció hasonló dolgot mérnek⁶², mindazonáltal ezek a kapcsolatok nagyon jelentősen függhetnek az országban uralkodó politikai helyzettől, politikai klímától is, ezért ezek elhagyása veszélyeket hordoz magában. Azt javasoljuk továbbá, hogy ha az egymással szorosan összefüggő itemeket együtt szerepeltetik egy vizsgálatban, akkor ezek lehetőleg ne egymás után következzenek a kérdőívben. Ha a különböző szituációk felmérése fontos, akkor egy későbbi vizsgálatban kísérletet lehetne tenni ezen csomósodási pontok alaposabb felderítésére is.

Ha arra a kérdésre keressük a választ, hogy vajon a helyzetek vagy a csoportok felmérése a fontosabb, akkor az előbbi mellett tesszük le a voksot. Az elemzések alapján úgy tűnik, hogy az utóbbi magyarázóerejét az előbbi már tartalmazza, vagyis amikor a modellekben a kettőt együtt szerepeltettük, akkor az előbbit kontroll alatt tartva az utóbbi hatása nem volt szignifikáns.

A tényleges elkövetéssel kapcsolatban azt találtuk, hogy azokra valószínűleg nincsen értelme rákérdezni, mert elhanyagolható azok aránya, akik már tettek ilyesmit, de még azoké is, akik a jövőben esetleg csinálnának. Ez még azoknál a politikai aktivitásra vonatkozó kérdéseknél is látszott, ami súrolta a politikai erőszak határát⁶³.

A politikai erőszak elfogadására hajlamosító tényezők

A korábbi elemzésekből egyértelműen látszott, hogy a politikai erőszak elfogadását alapvetően különböző személyiségjegyek mozgatják, mint a jobboldali tekintélyelvűség, a szociális dominancia-orientáció és az előítéletesség. Magyarországon az utóbbiak közül a cigányellenesség és a zsidóellenesség bizonyult lényeges magyarázó változónak. A bevándorló-ellenesség gyenge magyarázóereje mögött részben lehetséges, hogy a cigányellenességet mérő változóval való erős – némileg a két változó hasonló szövegezéséből – adódó összefüggése állhat. Azonban sokkal fontosabb az a tény, hogy Magyarországon azokhoz az országokhoz képest, amelyeket erős bevándorló-ellenesség jellemez és ahol a szélsőjobboldali pártok ideológiáját is legnagyobb részben ez jellemzi, kevés a bevándorló. Ebből az következik, hogy egy nemzetközi vizsgálatban a bevándorló-ellenességre vonatkozó változó vagy változósor aligha hagyható ki.

---

60 A korrelációs együttható nagysága 0,717.

61 A két változó közötti korrelációs együttható 0,793.

62 A radikális jobboldali és radikális baloldali csoportok megítélésének társadalmi háttére mindazonáltal eltérhet egymástól.

63 Tisztességtelen politikus rágalmazása, becsmérlése, akár jelenlétében is, illetve még direkter módon tisztességtelen politikus megdobálása, megütése.

Mivel az antiszemitizmus mérésekor ebben a kutatásban alapvetően a zsidó világ-összeesküvésben való hitet mértük, nem tudjuk megmondani, hogy az antiszemitizmus más dimenziói milyen erősséggel befolyásolták volna a politikai erőszak megítélését. A korábbi – és már említett kutatások –, valamint a kapott eredmények alapján azonban azt valószínűsítjük, hogy a redukcióval nem döntöttünk rosszul. Korábban írtunk arról, hogy a zsidók kívülállóságát mérő egyik itemet⁶⁴ ki kellett hagynunk az összetett mutató elkészítésekor, és véleményünk szerint a másik item⁶⁵ elhagyásával a még mutató konzisztensebbé válna.

Az RWA mérésekor említettük, hogy a hagyományos vallási elvekről szóló állítást ki kellett hagynunk, azonban a megmaradt változók megfelelően ragadták meg ezt a személyiségjegyet. Miután az SDO a modellek alapján nagyon fontosnak mutatkozott, javasoljuk további itemek bevonását ennek a mérésére.

Fontos tehát látnunk, hogy az erőszak megítélésére a kérdezett demográfiai jellemzőinek, pártpreferenciájának, politikai aktivitásának hatása a személyiségjegyeiből következik, amely összefüggésben van ezekkel a változókkal. Ha szükség van a politikai erőszak asszociációs terének részletesebb vizsgálatára, akkor azon érdemes elgondolni, hogy milyen más, a személyiséget feltáró standardizált tesztek állnak rendelkezésre, amelyek összefüggést mutathatnak az erőszak elfogadásának hajlandóságával. Ezen standardizált tesztek alkalmazása azért is nagyon hasznos, mert nemzetközi vizsgálatoknál is rendkívül jól használhatóak.

---

64. „A zsidóknak nincs saját kultúrájuk, hanem igyekeznek lemásolni a fontos dolgokat abban az országban ahol élnek.”

65 A zsidók idegenek maradnak a magyar társadalomban – megőrzik régi kultúrájukat és normáikat, és nem alkalmazkodnak a magyar életmódhoz.” A változó kommunalitása 0,607, miközben minden más változóé 0,805 felett van. A változó elhagyásával a főkomponens által megőrzött információtartalom 5 százalékpontot nő.

Az Egyesült Királyságban végzett felmérés

A brit felmérésről

A kutatást az Ipsos MORI végezte személyes kérdezéssel, kérdezőbiztosok által, a megkérdezettek otthonában, 2014 novemberében. A minta nagysága 1003 fő volt. A minta a 16 év feletti felnőtt lakosságot reprezentálja nem, kor, iskolai végzettség és lakóhely településtípusa szerint. A statisztikai hiba legfeljebb 3,1 százalékpont, de ahol a kérdések nem a teljes mintára, hanem a válaszadóknak csak egy bizonyos csoportjára vonatkoznak, a hibahatár ennél nagyobb.

A projekt során rendelkezésünkre álló források, valamint az angol és a magyar kutatási árak közötti jelentős eltérés miatt nem volt lehetőségünk a magyar kérdőívvel megegyező, teljes tükör-felmérést végezni az Egyesült Királyságban. A magyar kutatás előzetes eredményei alapján a két legfontosabbnak gondolt kérdésblokkot tettük fel az angol kérdőívre. Ezek az erőszak alkalmazásának igazolhatóságát mérték bizonyos helyzetekben, illetve egyes csoportokkal szemben.

Az első kérdés az volt, hogy a válaszadó szerint bizonyos célok elérésének érdekében milyen mértékben fogadható el az erőszak⁶⁶. A kérdés hat különböző situációt tartalmazott: [1] ha a brit nemzetet veszély fenyegeti; [2] ha a kormány elnyomja az állampolgárait; [3] ha korlátozni akarják a kérdezett személyes szabadságát; [4] ha a társadalmi egyenlőtlenségek elviselhetetlenné válnak; [5] ha veszélybe kerül a kérdezett megélhetése, illetve [6] ha veszélybe kerül a kérdezett családja.

A második kérdés arra vonatkozott, hogy az erőszak bizonyos csoportokkal szemben elfogadható-e⁴⁵. 15 csoport volt megadva: [1] bűnözők; [2] terroristák; [3] radikális jobboldali csoportok; [4] radikális baloldali csoportok; [5] hazaárulók és a nemzet ellenségei; [6] cigányok; [7] politikusok; [8] bankok; [9] zsidók; [10] kábítószeresek; [11] homoszexuálisok; [12] a demokráciát fenyegető tekintélyelvű vezetők; [13] hajléktalanok; [14] muszlimok és [15] bevándorlók.

Az alábbiakban bemutatjuk az egyes kérdésekre adott válaszokból levonható legfontosabb eredményeket.

Erőszak alkalmazása bizonyos célok érdekében

A válaszadók összességében abban az esetben ítélték az erőszakot a leginkább indokoltnak, ha a családjuk veszélybe kerül (63 százalék szerint elfogadható, 18 százalék szerint elfogadhatatlan, a válaszok átlaga pedig 3,88). A legkevésbé igazolhatónak akkor, ha a társadalmi egyenlőtlenségek elviselhetetlenné válnak (mindössze 23 százalék sze-

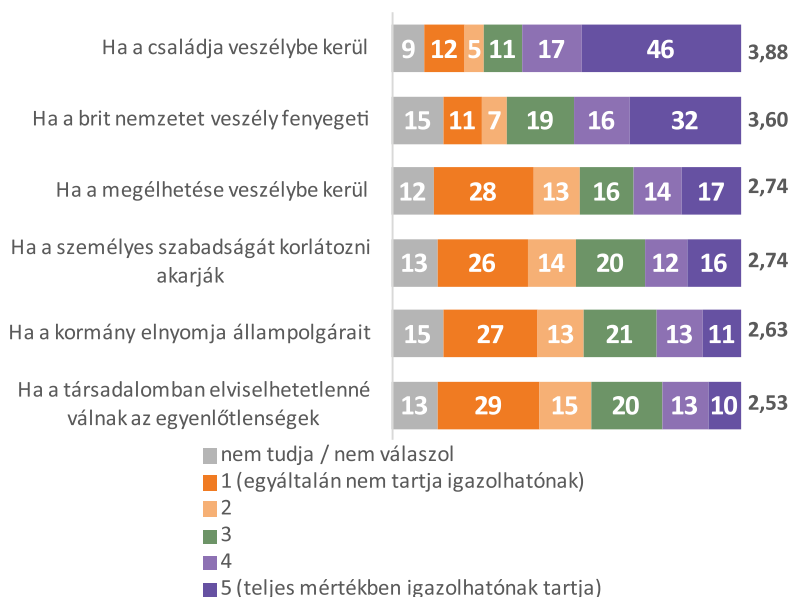
66 1-től 5-ig terjedő skálán, ahol az 1 azt jelenti, hogy „egyáltalán nem tartom elfogadhatónak”, 5 pedig azt, hogy „teljes mértékben elfogadhatónak tartom”

rint elfogadható, 44 százalék szerint elfogadhatatlan, az átlagérték 2,53). 3 fölötti átlagérték ezen kívül csak egyetlen másik kérdés esetében keletkezett: a válaszadók többsége elfogadhatónak tartja az erőszakot akkor is, ha a brit nemzetet veszély fenyegeti.

Meg kell említeni azonban, hogy a válaszadók legalább 10 százaléka minden kérdés esetében a „nem tudom” opciót választotta, és jelentős arányban választották azt a lehetőséget is, hogy az erőszak se nem elfogadható, se nem elfogadhatatlan (vagyis a 3-as válaszopciót jelölték be az ötfokú Likert-skálán).

Az erőszak igazolhatósága különböző helyzetekben

(százalék, átlag az 1–5 skálán, n = 1 003)

Hasonlóságok és különbségek az egyes helyzetek között

Bár a fenti ábrán nem látszik, de a különböző társadalmi-demográfiai csoportok esetében jelentős különbségek mutatkoznak az egyes kérdésekre adott válaszok között. Az alábbiakban ezeket mutatjuk be, kiemelve a legfontosabb különbségeket.

Ha a brit nemzetet veszély fenyegetné

Összességében a válaszadók 48 százaléka szerint az erőszak elfogadható, ha a brit nemzetet veszély fenyegeti, 18 százaléka szerint elfogadhatatlan (19 százalék szerint se nem elfogadható, se nem elfogadhatatlan, 14 százalékuk nem tudja). A válaszok átlagértéke 3,60 volt.

A férfiak nagyobb számban ítélték elfogadhatónak az erőszakot (52 százalék), mint a nők (44 százalék). Az idősebbek elfogadhatóbbnak ítélték, mint a fiatalabbak: a 15–24 éves korosztály 39 százaléka véli elfogadhatónak az erőszakot, míg az 55–64 éves korosztály 59, a 65 éves és annál idősebb válaszadók 53 százaléka.

A társadalmi besorolás tekintetében az eredmények nem mutatnak szignifikáns korrelációt.

Az etnikai kisebbségek körében érdekes módon jelentősen kisebb (25 százalék) az erőszakot elfogadók aránya, mint a fehér válaszadók körében (51 százalék). A londoniak tartják a legkevesbé elfogadhatónak az erőszakot (30 százalék), szemben a walesiek 59 százalékal.

Ha a kormány elnyomja az állampolgárait

Összességében a válaszadóknak csupán 24 százaléka tartja elfogadhatónak az erőszakot abban az esetben, ha a kormány elnyomja az állampolgárait, míg 40 százalékuk elfogadhatatlannak tartja. Az átlagérték 2,63.

Mint az előző kérdés esetében, a férfiak nagyobb arányban (28 százalék) erőszak-pártiak, mint a nők (21 százalék). A korcsoportok tekintetében nem találtunk egyértelmű együttjárást azok között, akik ebben az esetben elfogadhatónak tartják az erőszakot (mind a 15–24 évesek, mind a 45–54 évesek 26 százaléka ítéli elfogadhatónak). Összességében azonban az idősebbek nagyobb arányban ítélik elfogadhatatlannak az erőszakot (a különbség oka, hogy kevesebben válaszolták a „nem tudom”, illetve a skála középső pontját (3)). A 15–24 éves korosztály 31 százaléka ítélte elfogadhatatlannak, szemben a 45–54 évesek 49 százalékal.

Az átlagértékek alapján a magasabb társadalmi besorolású⁶⁷ válaszadók között nagyobb arányban voltak olyanok, akik elfogadhatatlannak ítélték az erőszakot (az AB csoportban 2,53), mint az alacsonyabb társadalmi besorolású válaszadók között (a DE csoportban 2,75); míg a nem dolgozók közül többen ítélték elfogadhatatlannak (2,52), mint a dolgozók közül (2,71). A közepes jövedelműek (11500–24999 font) nagyobb arányban tartják elfogadhatatlannak az erőszakot (átlag: 2,56), mint az alacsony (2,76), illetve a magas jövedelműek (2,70).

A londoni válaszadók ennél a kérdésnél is a legkisebb arányban tartják elfogadhatónak az erőszakot (15 százalék); az északi országrészben élők pedig a legmagasabb arányban (31 százalék). Északon ugyanakkor nagyobb az erőszakot elfogadók aránya is, mint Londonban (37 százalék, szemben a londoni 28 százalékkal), ugyanis a londoniak 30 százaléka nem tudott válaszolni a kérdésre. Ami az átlagokat illeti, a walesiek körében a legkisebb az erőszak elfogadottsága (2,38), míg az északiak körében a legmagasabb (2,82).

---

⁶⁷ AB kategóriába a felső- vagy középvezetők és értelmiségiek tartoznak (a brit felnőtt lakosság 22,17%-a), a C1-be az alacsonyabb beosztású vezetők, felügyelő beosztásban levők és adminisztratív munkát végzők (30,84%); a C2-be a szakmunkások (20,94%); a DE kategóriába a betanított és segédmunkások, a munkanélküliek és a legalacsonyabb státusú munkát végzők (26,05%).

Ha korlátozni akarják a személyes szabadságát

Összességében a válaszadók 28 százaléka ítélte úgy, hogy az erőszak indokolt lehet, ha korlátozni akarják a személyes szabadságát, 40 százaléka pedig úgy, hogy indokolatlan (a válaszadók 20 százaléka szerint se nem elfogadható, se nem elfogadhatatlan, 12 százaléka nem tudott válaszolni). Az átlagérték így 2,74 lett.

A férfiak nagyobb arányban tartották elfogadhatónak az erőszakot, mint a nők (átlagértékben 2,95 és 2,55). A korosztályok tekintetében nincs egyértelmű korreláció: a 24 alattiak 30 százaléka, a 65 év fölöttiek 28 százaléka szerint elfogadható az erőszak ebben az esetben. Míg a 15–24 éves korosztály átlagértéke kissé az erőszak elfogadása irányába billent el (2,94, szemben a 65 év fölöttiek 2,65 értékével), a többi korosztály esetében is nagyon hasonlóak lettek az eredmények.

Érdekes módon minél alacsonyabb társadalmi besorolású a válaszadó, annál valószínűbb, hogy ebben az esetben indokoltnak tartja az erőszakot. Az AB csoport átlagértéke 2,48; a C1-é 2,70; a C2-é 2,88, a DE csoporté pedig 2,95. Hasonlóképp, az alacsonyabb jövedelemmel rendelkezők körében nagyobb volt az erőszakot elfogadók aránya (a 11.499 fontnál kevesebbet keresők körében átlagban 2,92), mint a magasabb jövedelmi csoportokban (2,67 a 25 ezer fontot vagy annál többet keresők körében).

Az etnikai kisebbségek ebben az esetben kevésbé tartják elfogadhatónak az erőszakot, mint a fehér britek (2,60 illetve 2,80). A többi kérdéshez hasonlóan legkevésbé a londoniak tartják elfogadhatónak az erőszakot (18 százalék), ám ez részben a bizonytalanok nagy számának köszönhető. Ami az átlagokat illeti, az északiak (2,98) és a déliek (2,96) vélték úgy a legnagyobb arányban, hogy az erőszak ebben az esetben indokolt lehet.

Ha a társadalmi egyenlőtlenségek elviselhetetlenné válnak

Összességében a válaszadók 23 százaléka ítélte úgy, hogy az erőszak indokolt lehet, ha a társadalmi egyenlőtlenség elviselhetetlenné fokozódik, míg 44 százaléka elfogadhatatlannak ítélte ebben az esetben (20 százalék szerint se nem elfogadható, se nem elfogadhatatlan, 12 százalék pedig nem tudott válaszolni). Ez átlagban 2,53, ami a legalacsonyabb átlagérték.

A válaszadók közül a férfiak nagyobb arányban ítélték elfogadhatónak az erőszakot, mint a nők (átlagban 2,69, illetve 2,38). Ebben az esetben a fiatalabbak kissé indokoltabbnak tartották az erőszakot, mint az idősebbek. A 15–24 évesek 28 százaléka, míg a 64 éveseknek csak 20 százaléka ítélte elfogadhatónak (az átlagértékek: 2,71 és 2,48).

Az alacsonyabb társadalmi besorolású válaszadók nagyobb arányban fogadnák el az erőszakot (a DE csoport átlagértéke 2,66), mint a magasabb társadalmi csoportok (az AB csoport átlagértéke 2,47), noha a foglalkoztatottsági adatok tekintetében nagyon csekély különbség volt a válaszok között. Nem úgy, mint a jövedelemre vonatkozó adatok esetében: a 11 499 fontnál kevesebbet keresők 41 százaléka szerint az erőszak megengedhe-

tetlen, míg a 25 ezer fontnál többet keresőknek csupán 29 százaléka gondolta így. Szemben a többi kérdésre adott válaszokkal, az etnikai hovatartozás itt nincs korrelációban az erőszakról alkotott véleménnyel.

Ha veszélybe kerülne a megélhetése

Összességében a válaszadók 31 százaléka ítélte meg úgy, hogy az erőszak alkalmazása megengedhető, ha a megélhetése veszélybe kerül, 42 százalékuk megengedhetetlennek tartja (15 százalék szerint sem ez, sem az, 11 százalék nem tudott válaszolni, 1 százalék tartózkodott a válaszadástól). Az átlagérték ebben az esetben 2,74 lett.

Mint a fentebbi kérdéseknél, a férfiak közül többen tartják elfogadhatónak az erőszakot, mint a nők (átlagban 3, szemben az utóbbiak 2,5-ös átlagértékével). A fiatalok általában elfogadhatóbbnak tartják az erőszakot, mint az idősebbek, bár ez nem egyenletesen igaz: a 24 alattiak átlagértéke 3,03, amely a legmagasabb az összes csoport értéke közül, míg a 45–54 éveseké a legalacsonyabb: 2,41.

Ami a társadalmi besorolást illeti, minél alacsonyabb a válaszadó társadalmi besorolása, annál valószínűbb, hogy ebben az esetben támogatja az erőszakot (AB: 2,53; C1: 2,58; C2: 2,81; DE: 3,10).

A többi választól eltérően a nem fehér válaszadók itt nagyobb arányban vélték úgy, hogy az erőszak elfogadható (mind az átlag, mind a százalékarányok magasabbak az előbbieket esetében). Ami a különböző régiókat illeti, az északon élők tartják az erőszakot a leginkább elfogadhatónak, a skóciaiak a legkevésbé. A legmagasabb jövedelműek kevésbé tartják indokoltnak az erőszakot, mint az alacsony és a közepes jövedelműek.

Ha a családja veszélybe kerül

Összességében a válaszadók 63 százaléka ítélte úgy, hogy az erőszak alkalmazása megengedhető, ha a családjuk veszélybe kerül, 17 százalékuk megengedhetetlennek tartja (11 százalék szerint sem ez, sem az, 19 százalék nem tudott válaszolni, 1 százalék megtagadta a választ). Így az átlagérték 3,88 lett, ami az összes közül a legmagasabb.

A férfiak (átlagban 4,02) nagyobb arányban ítélték úgy, hogy az erőszak elfogadható, mint a nők (3,72), és az idősebbek is, mint a fiatalabbak – noha az utóbbi esetben nem teljesen egységes a kép. A korosztályok szerinti átlagértékek a következők: a 15–24 éves korosztályban 3,69; a 25–34 évesek között 3,57; a 35–44 éveseknél 4,07; a 45–54 éveseknél 3,77; a 55–64 éveseknél 4,19, a 65 fölöttiekénél pedig 4,02. A többi kérdéstől eltérően a társadalmi besorolás itt nem eredményezett komoly különbséget (legalábbis nem egységesen). A jövedelem viszont igen – a magas jövedelműek nagyobb arányban tartják elfogadhatónak az erőszakot, mint az alacsonyabb jövedelműek (4,05 és 3,84).

Ami a különböző országrészeket illeti, a londoni válaszadók vélték a legkevésbé indokoltnak az erőszakot (átlagérték: 3,16), míg az északi országrészben élők a leginkább indokoltnak (átlagérték: 4,21). A fehér válaszadók szerint elfogadhatóbb az erőszak, mint a nem fehérek szerint (3,95 és 3,36).

Csoportokon belüli korrelációk

Ha összességében nézzük az eredményeket, többé-kevésbé megfigyelhetünk bizonyos mintákat. Ám az egyetlen társadalmi-demográfiai tényező, amely minden helyzetben határozottan korrelál az erőszakról való véleményalkotással, az a válaszadók neme. A férfiak minden esetben nagyobb arányban vélték úgy, hogy az erőszak elfogadható. (Noha összességében a férfiak átlaga is 3 alatt maradt, vagyis több helyzetben is elfogadhatatlannak ítélték az erőszakot.) A nemen kívül a többi társadalmi-demográfiai tényező a kérdéstől függően korrelált bizonyos válaszokkal.

Noha azt várnánk, hogy az életkor alapvetően összefügg az erőszakhoz való hozzáállással, úgy tűnik, ez az aktuális kérdéstől függ. Például a fiatalok általában nagyobb arányban tartják elfogadhatónak az erőszakot, ha a kormány elnyomja az állampolgárait, vagy ha a társadalmi egyenlőtlenség elviselhetetlenné válik, abban az esetben viszont az idősebbek tartják indokoltabbnak az erőszakot, ha a brit állam vagy a családjuk kerülne veszélyben.

Hasonlóképp, a többi társadalmi-demográfiai tényező – társadalmi helyzet, jövedelmi szint és foglalkoztatottság – esetében is más és más korrelációt figyelhetünk meg a különböző kérdések esetében. Összességében megállapíthatjuk, hogy az alacsony társadalmi helyzetben levő válaszadók nagyobb arányban tartják elfogadhatónak az erőszakot, bár nem minden kérdés esetében. A magas jövedelmi csoportok inkább akkor támogatják az erőszakot, ha az állam vagy a családjuk veszélybe kerül, abban az esetben viszont az alacsony jövedelmi csoportoknál kevésbé tartják indokoltnak, ha a személyes szabadságukat korlátozzák, ha a társadalmi egyenlőtlenség elviselhetetlenné fokozódik, vagy ha a megélhetésük kerül veszélybe. Talán nem meglepő, hogy az alacsonyabb társadalmi besorolású és jövedelmű válaszadók nagyobb valószínűséggel tartják elfogadhatónak az erőszakot abban az esetben, ha a társadalmi egyenlőtlenség elfogadhatatlanná fokozódik, illetve ha a megélhetésük kerül veszélybe, hiszen valószínűleg ezek a csoportok szenvednének leginkább a következményektől.

Ami az etnikai hovatartozást illeti, a fehér válaszadók legtöbb forgatókönyv esetében nagyobb arányban tartották elfogadhatónak az erőszakot, mint a nem fehérek. Az etnikai hovatartozás nem játszott szerepet annál a kérdésnél, hogy az erőszak elfogadható-e, ha a társadalmi egyenlőtlenség elviselhetetlenné fokozódik, viszont ha a megélhetésük kerül veszélybe, az etnikai kisebbségek nagyobb arányban ítélték elfogadhatónak az erőszakot, mint a fehérek. Nem világos, hogy ezek a különbségek mennyiben tudhatók be gazdasági, kulturális illetve más tényezőknek.

Ami a régiók szerinti megoszlást illeti, az északi országrészben tartják a legnagyobb arányban elfogadhatónak az erőszakot, noha e tekintetben is jelentősek a különbségek. Ezzel szemben a londoni válaszadók között a legalacsonyabb az erőszak támogatottsága, legalábbis százalékos arányban – átlagérték tekintetében nem mindig. Ez részben annak

tudható be, hogy Londonban rendkívül magas az etnikai kisebbségek aránya. Úgy tűnik, a foglalkoztatottságnak, illetve annak, hogy vannak-e gyerekek a háztartásban, nincs jelentős szerepe az erőszak megítélése szempontjából.

Erőszak alkalmazása bizonyos csoportok ellen

Összegzés

A válaszadók összességében úgy vélték, hogy az erőszak alkalmazása leginkább a terroristák ellen indokolt (58 százalék szerint elfogadható, 17 százalék szerint elfogadhatatlan, ami 3,8-as átlagot jelent). Ez számottevően magasabb érték, mint a többi csoport esetében.

A terroristák után a radikális politikai csoportok elleni erőszakot ítélték a legelfogadhatóbbnak – a baloldali és jobboldali csoportok, a „hazaárulók és a haza ellenségei” kapták a legmagasabb pontszámot. A hazaárulók és a haza ellenségei elleni erőszak átlagos pontszáma 3,07 volt; a radikális jobboldali csoportoké 2,68; a radikális baloldali csoportoké 2,60. Ezeken kívül csak a „demokráciát fenyegető tekintélyelvű vezető” esetében született 2 fölötti átlagos pontszám (2,32).

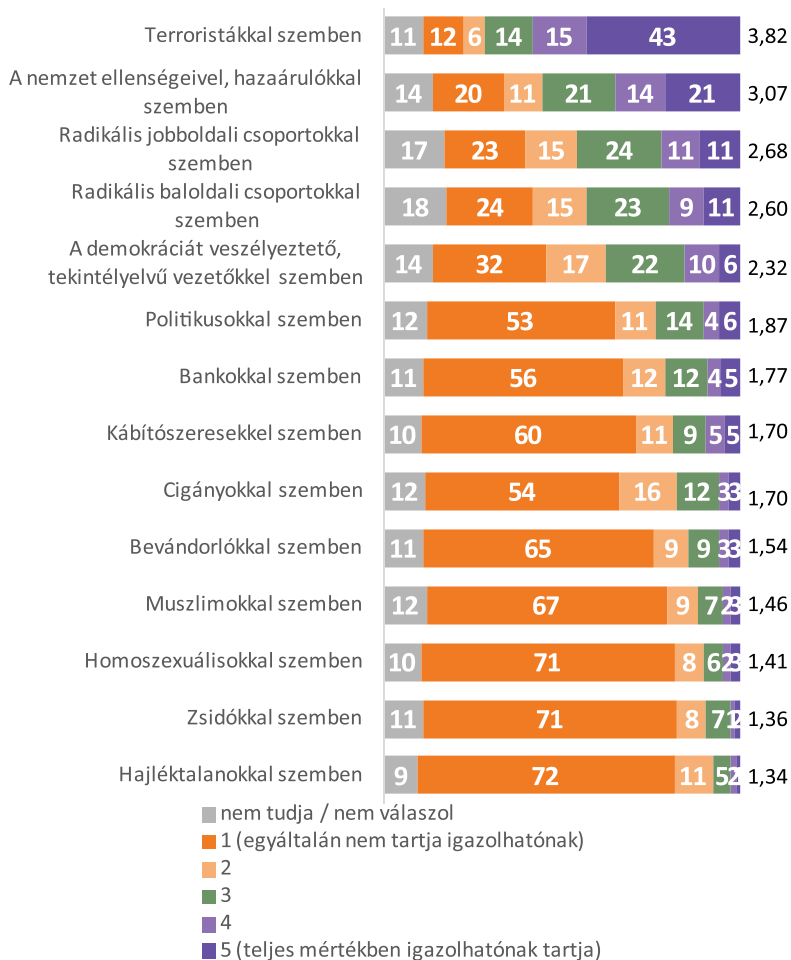
Ami a különféle etnikai kisebbségeket vagy vallási csoportokat illeti, kevesen támogatnák az erőszak alkalmazását (legalábbis a többi felsorolt csoporthoz képest): a zsidók, cigányok, muszlimok és bevándorlók elleni erőszak egyaránt alacsony támogatottságú – a válaszadóknak mindössze 3–6 százaléka fogadná el az erőszak alkalmazását e csoportok ellen.

Érdekes módon a bankok és a politikusok elleni erőszak a fentieknél magasabb pontszámot kapott – a válaszadók 10 százaléka szerint a politikusok elleni erőszak elfogadható, 9 százalékuk pedig a bankok elleni erőszak alkalmazását tartja megengedhetőnek.

Ami a többi csoportot illeti, az emberek 10 százaléka vélte úgy, hogy a kábítószeresek elleni erőszak megengedhető, míg a hajléktalanok esetében csupán 3 százalékuk fogadná el az erőszakot. (Mind az átlagos érték, mind a százalékos arány esetében a hajléktalanok és a zsidók elleni erőszak a legkevésbé elfogadott.)

Azonban, mint az első kérdés esetében, itt is meglehetősen sokan válaszolták azt, hogy az erőszak se nem elfogadható, se nem elfogadhatatlan (a kérdéstől függően a válaszadók 5–22 százaléka), illetve azt, hogy nem tudják (a kérdéstől függően 9–17 százalék).

Az erőszak igazolhatósága különböző társadalmi csoportokkal szemben (százalék, átlag 1–5 skálán, n = 1 003)

A további elemzéshez a könnyebbség kedvéért a következő kategóriákra bontottuk az eredményeket: „szélsőséges csoportok”, „politikai csoportok”, „etnikai/vallási csoportok” és „más csoportok”.

Szélsőséges csoportok (terroristák, radikális jobboldali csoportok, radikális baloldali csoportok, a nemzet ellenségei, hazaárulók, a demokráciát fenyegető tekintélyelvű vezetők)

E csoportok közül magasan a terroristák elleni erőszak a legelfogadottabb. (A szélsőségesek elleni erőszak általában lényegesen támogatottabb, később ennek okaira is kitérünk.) Az idősebbek körében kissé elfogadottabb az erőszak (15–24 évesek esetében az átlagérték 3,63; 64 évnél idősebbek esetében 4,05). Úgy tűnik, a társadalmi besorolás, a foglalkoztatottság és a jövedelem nincs lineáris vagy más szabályos korrelációban az erőszak elfogadásával. Az északi országrészben élők nagyobb arányban fogadják el az erőszakot, míg a londoniak pontszáma a legalacsonyabb.

Ugyanez a minta rajzolódik ki a bal- és jobboldali radikális csoportok, illetve a hazaárulók és a haza ellenségei esetében, noha mindegyik csoportnál alacsonyabb az erőszak támogatottsága, mint a nők; az idősebbek kissé nagyobb arányban, mint a fiatalabbak, noha az erőszak elfogadottsága nem növekszik a korral egyenes arányban; az északi országrészben élők kissé nagyobb arányban támogatják az erőszakot, mint a többiek. A válaszadók más csoportjainál csak apróbb különbségek mutathatók ki.

A demokráciát fenyegető tekintélyelvű vezetők csoportja esetében születtek a legegységesebb eredmények. A válaszadók nemén kívül – a férfiak mindig nagyobb arányban támogatják az erőszakot, mint a nők – semmilyen nyilvánvaló összefüggést nem találtunk az erőszak támogatottsága és a társadalmi-demográfiai háttér között.

Politikai csoportok (politikuskok, bankok)

A férfiak nagyobb arányban fogadják el a politikuskok elleni erőszakot, mint a nők. A korosztályok tekintetében bonyolultabb a helyzet: noha a 15–24 éves korosztály támogatja leginkább az erőszakot (mind az átlagérték – 2,18 –, mind a százalékos érték tekintetében – 16%), arról nincs szó, hogy az erőszak támogatottsága az életkor növekedésével egyenes arányban csökkenne. Ami a társadalmi besorolást illeti, minél alacsonyabb csoportba tartozik a válaszadó, annál nagyobb eséllyel támogatja a politikuskok elleni erőszakot (átlagban kifejezve a DE csoport pontszáma 2,23, míg az AB csoporté 1,57). Érdekes módon a foglalkoztatottság itt nem tűnik relevánsnak, a jövedelmi szint viszont igen. A 25 ezer fontnál többet kereső válaszadók körében kisebb a politikuskok elleni erőszak támogatottsága, mint a közepes jövedelműek körében, akik viszont kevésbé támogatják a politikuskok elleni erőszakot, mint az alacsony jövedelműek (1,57, 1,95, illetve 2,02). Az etnikai kisebbségek nagyobb arányban támogatják az erőszakot (átlag: 2,33), mint a fehérek (átlag: 1,80). A többi kérdéstől eltérően a londoniak ebben az esetben nagyobb arányban támogatják az erőszakot (2,26), mint a többi országrészben élők.

A bankok elleni erőszakot tekintve nagyon hasonlóak az eredmények – a fiatalabbak, az alacsonyabb jövedelmi csoportokba tartozók, az alacsony társadalmi csoportok, az etnikai kisebbségek és a londoniak körében a legnagyobb az erőszak elfogadottsága.

Etnikai / vallási csoportok (zsidók, muszlimok, bevándorlók, cigányok)

Ezekben az eredményekben az a legfigyelemreméltóbb, hogy az összes etnikai és vallási csoport elleni erőszak támogatásának mértéke rendkívül alacsony. És mivel ennyire alacsony, szabályszerűségeket is nehéz megállapítani. Némi tanulsággal azért szolgáltak ezek az eredmények is.

Az életkor növekedésével minden fenti csoport esetében csökken az erőszak támogatottsága. A cigányok kivételével (és ott is csak igen kis mértékben) a 15–24 évesek támogatják leginkább az erőszakot ezeknek a csoportoknak az esetében. Noha általánosságban az idősebbeknek kevésbé van kifogásuk az erőszak ellen, vannak kivételek. Például a 65 év fölöttiek nagyobb arányban támogatják a bevándorlók és a muszlimok elleni erőszakot, mint a 45–54 vagy az 55–64 közöttiek (ez a zsidók elleni erőszakra nem vonatkozik).

Továbbá minden fent említett csoport esetében igaz, hogy minél alacsonyabb a társadalmi besorolás, annál magasabb az erőszak támogatottsága. A kérdésben szereplő csoporttól függetlenül az AB besorolású válaszadók körében a legkisebb az erőszak támogatottsága, ezt követi a C1, majd a C2, végül a DE. (Átlagérték szerint.) Az erőszak támogatottsága általában a jövedelem csökkenésével is növekszik, függetlenül a kérdésben szereplő csoporttól (egy apró kivétellel: a közepes jövedelmű válaszadók körében nagyobb a cigányok elleni erőszak támogatottsága, mint az alacsony jövedelműek körében).

Érdekes módon a nem fehér válaszadók elfogadhatóbbnak tartják az erőszakot az összes fenti csoport ellen, mint a fehérek. (Noha az összesített érték mind a fehérek, mind a nem fehérek esetében meglehetősen alacsony.) Az 1. kérdésre adott válaszoktól eltérően itt a londoniak a kérdésben szereplő minden csoport esetében jobban támogatják az erőszakot, mint az ország többi területén élő válaszadók.

Más csoportok (kábitószerek, homoszexuálisok, hajléktalanok)

A kérdésben szereplő csoporttól függetlenül – és hasonlóan az etnikai-vallási csoportok esetében született eredményekhez – a fiatalabbak nagyobb arányban támogatják az erőszakot, mint az idősebbek (bár ez nem minden esetben igaz, vannak kivételek). A kábitószerek, homoszexuálisok és hajléktalanok esetében a 15–24 évesek támogatják leginkább az erőszakot (átlagértékek: 1,81, 1,58 és 1,48). Az 55–64 évesek támogatják legkevésbé az erőszakot a kérdésben szereplő minden csoport esetében (átlagértékek: 1,56, 1,24 és 1,19). Általánosságban elmondható, hogy az erőszak támogatottsága az életkor növekedésével csökken, egészen 64 éves korig, amikor enyhén növekszik.

Hasonlóan és egységes módon növekszik az erőszak támogatottsága, minél alacsonyabb társadalmi csoportba tartozik a válaszadó. Mindhárom csoport esetében az AB besorolású válaszadók támogatják legkevésbé az erőszakot, a C1 csoport tagjai kicsit jobban, a

C2-esek még inkább, és leginkább a DE csoportba tartozó válaszadók. Az etnikai és vallási csoportokra vonatkozó válaszokhoz hasonlóan a jövedelem növekedésével itt is csökken az erőszak támogatottsága (egy apróbb kivétellel: a közepes jövedelműek jobban támogatják a kábítószeresek elleni erőszakot, mint az alacsonyabb jövedelműek).

A vallási és etnikai csoportokra vonatkozó eredményekhez hasonlóan az etnikai kisebbségek itt is jobban támogatják az erőszakot, mint a fehérek, minden felsorolt csoport esetében. Például az etnikai kisebbségek 24 százaléka vélekedik úgy, hogy a kábítószeresek elleni erőszak megengedett, szemben a fehér válaszadók 8 százalékával, míg a homoszexuálisok elleni erőszakot az etnikai kisebbségek 13 százaléka, a fehéreknek csupán 4 százaléka tartja elfogadhatónak.

A fentiekhez hasonlóan itt is minden esetben a londoniak támogatják leginkább az erőszakot, mindhárom csoport esetében, meglehetősen jelentős különbséggel. Például a londoniak 24 százaléka fogadja el a kábítószeresek elleni erőszakos fellépést, szemben a walesiek 5 százalékával; 12 százaléuk fogadja el a homoszexuálisok elleni erőszakot, szemben a skóciai válaszadók 3 százalékával; és 5 százaléuk fogadja el a hajléktalanok elleni erőszakot, szemben az északiak 2 százalékával. Azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy Londonban sokkal nagyobb arányban élnek etnikai kisebbségek, mint a többi országban, s ez magyarázza a különbségek egy részét.

Általános összefüggések

Ahogy az első kérdés esetében, a férfiak itt is nagyobb arányban fogadják el az erőszakot, mint a nők, a kérdésben szereplő csoporttól függetlenül.

A terroristák elleni erőszaknak minden más csoportnál nagyobb a támogatottsága. Ez talán annak tudható be, hogy a terroristák az egyetlen csoport, amelynek az esetében valószínűsíthető, hogy erőszakos tevékenységet folytat. Ez az általános szabály vonatkozik a többi csoportra is, amelyek esetében magas az erőszak támogatottsága (radikális jobboldal, radikális baloldal, hazaárulók és a haza ellenségei). A felmérésben szereplő csoportok közül ezek rendelkeznek valamiféle morális állásfoglalással, míg a többi felsorolt csoport esetében nem beszélhetünk ilyenről.

Figyelemreméltó, hogy a „politikai csoportok” – politikusok, tekintélyelvű vezetők, bankok – esetében lényegesen nagyobb mértékben születtek olyan válaszok, amelyek támogatják az erőszakot, mint az etnikai vagy vallási csoportok esetében. Ezen kívül a fenti csoportok esetében egészen más típusú válaszadók támogatják az erőszakot, mint a szélsőséges politikai csoportok esetében (és mint akik az 1. kérdésre adott válaszukban elvi szinten elfogadták az erőszakot).

Míg az etnikai kisebbségek kisebb mértékben támogatják a politikai szélsőségesek elleni erőszakot – és kisebb mértékben támogatják az erőszakot az 1. kérdésben szereplő esetekben is –, a politikusok, bankárok, etnikai, vallási és „más” csoportok elleni erőszakot nagyobb mértékben fogadják el. A társadalmi besorolás is határozottan és következetesen

sen korrelál az erőszak támogatásával, minden csoport esetében: ahogy lefelé haladunk a társadalmi besorolásban, úgy nő az erőszak támogatottsága – ez alól kivételt képeznek a politikai szélsőségesek, az ő esetükben nincs egyértelműen ilyen kapcsolat.

Nagyon hasonló arányosságot figyelhetünk meg az életkort tekintve. Az átlagértékek alapján az erőszak támogatottsága az összes szélsőséges politikai csoport – terroristák, radikális jobb- és baloldali csoportok, illetve hazaárulók – esetében az 55–64 évesek, illetve a 65-nél idősebbek körében a legmagasabb. Az egyes csoportok esetében azonban – akár vallási vagy etnikai csoportról, akár politikusokról, bankárokról, homoszexuálisokról, kábítószeresekről vagy hajléktalanokról van szó – mindig a legfiatalabbak (15–24) támogatták a leginkább az erőszakos fellépést.

A politikai erőszak elfogadásának meghatározó tényezői

A bizonyos helyzetekben alkalmazott erőszakot igazolhatóbbnak tartják a férfiak és az alacsony szociális státuszúak. Az életkor és az iskolai végzettség hatása nem bizonyult szignifikánsnak a négy szociodemográfiai háttérváltozóból felépített lineáris regressziós modellben. A legerősebbnek a nem hatása bizonyult, a társadalmi státusz magyarázó ereje alacsony. A brit kutatásnál sokkal több változót tartalmazó magyar mintán kapott eredmények azt mutatták, hogy sokkal inkább a kérdezett attitűdjei határozzák meg a politikai erőszakról alkotott álláspontját, nem pedig a szociodemográfiai státusza. A brit kutatásban egy lényegesen szűkebb kérdésblokk lekérdezése valósult meg, így itt nem tudtuk vizsgálni, hogy az attitűdváltozók bevonásával hogyan változna a nem és a társadalmi státusz magyarázó ereje.

A különböző társadalmi csoportok elleni erőszakot is a férfiak és az alacsonyabb státuszúak tartják igazolhatóbbnak. Hasonlóan a bizonyos helyzetekben alkalmazható erőszak esetében kapott eredményekhez, a csoportok elleni erőszakról készített regressziós modellben sem volt szignifikáns hatása a kérdezett életkorának, illetve iskolai végzettségének. Eltérés ugyanakkor, hogy most a társadalmi státusz magyarázó ereje némileg erősebb, mint a nem magyarázó ereje.

A magyar és a brit eredmények összehasonlítása

A két közvélemény-kutatás során az adatfelvétel mind a lekérdezés módszerét, mind a kérdésfeltevés tekintetében megegyezett, így lehetőség nyílik arra, hogy a két közös kérdésblokk vonatkozásában összehasonlítsuk a Magyarországon, illetve az Egyesült Királyságban kapott eredményeket.

Erőszak alkalmazhatósága különböző helyzetekben

Mindkét országban akkor tekintették a leginkább igazolhatónak az erőszakot, ha a kérdezett családja veszélybe kerül. A britek 63 százaléka tekintette valamilyen szinten igazolhatónak az erőszakot, míg a magyaroknak a 47 százaléka. Az eltérés a skála átlagokban (az 1-5-ös skálán, ahol a nagyobb érték az erőszak erősebb igazolhatóságát jelenti) is jelentkezik. A magyar mintában 3,41, a britben 3,88 lett ez a mérőszám.

A második helyen szintén ugyanaz a helyzet áll, mégpedig az, amikor a nemzetet veszély fenyegeti. A magyarok 39, a britek 48 százaléka tartja inkább igazolhatónak az erőszak alkalmazását ebben a szituációban. Azaz hasonlóan az előző kérdéshez, ebben is a britek körében magasabb az erőszak támogatottsága.

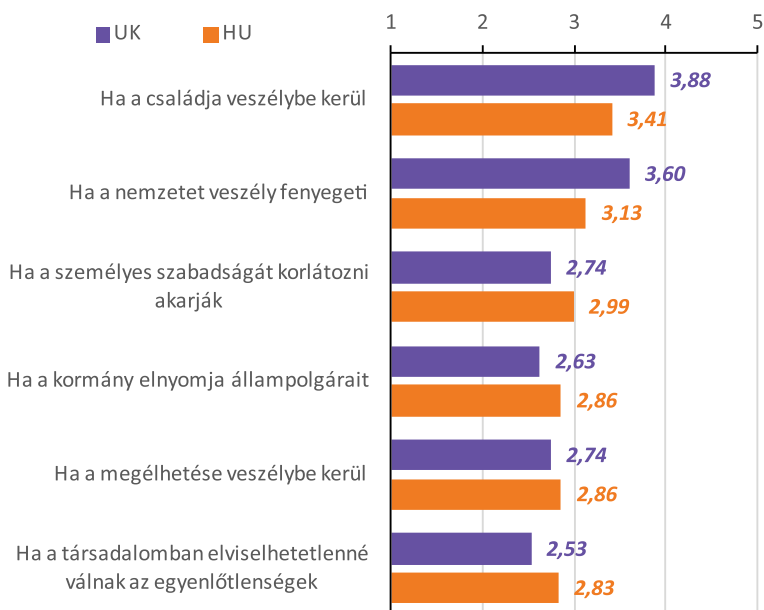
A többi négy helyzetben ugyanakkor ez az ellenkezőjére változik, a magyar eredmények az erőszak nagyobb mértékű igazolhatóságát jelzik, mint a brit mintában tapasztalt arányok. A preferencia-sorrend végén mindkét kutatásban a „ha a társadalomban elviselhetetlenné válnak az egyenlőtlenségek” helyzet helyezkedik el. A közbülső pozíciókban szereplő helyzetek sorrendje eltérő, de ez nem jelentős különbség.

Lényeges különbség, hogy a brit válaszok esetében a családot, illetve a nemzetet fenyegető veszély esetében alkalmazandó erőszak elfogadottsága lényegesen nagyobb, mint a többi helyzetek esetében. Az itt megjelenő nagy „szakadék” a magyar kutatásban nem volt tapasztalható, ott a skálaátlagok sokkal közelebb voltak egymáshoz (lásd az alábbi ábrát).

Az erőszak igazolhatósága különböző helyzetekben

(átlagok az 1-5 skálán a magyar és a brit mintában)

Erőszak alkalmazhatósága különböző csoportokkal szemben

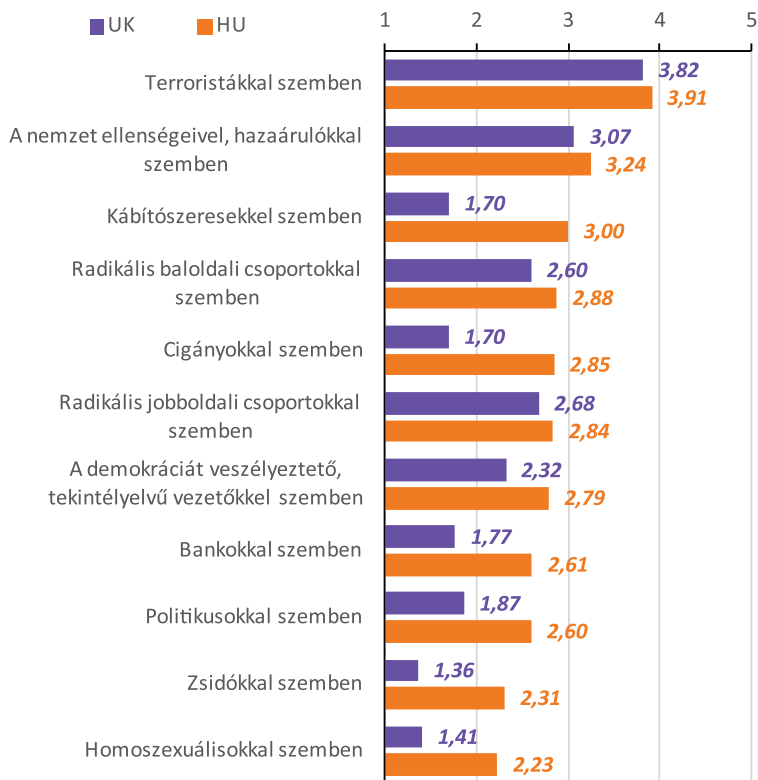
Ellentétben az egyes helyzetekben alkalmazandó erőszakkal, a csoportokkal szembeni erőszakot a magyarok minden esetben nagyobb arányban tartották elfogadhatónak, mint az egyesült királyságbeli megkérdezettek. A legkisebb eltérés éppen a preferencia-sorrend első helyén álló csoport, a terroristák kapcsán tapasztalható. A magyar és a brit megkérdezettek is ezzel a csoporttal szembeni erőszakot fogadják el a leginkább. Az itt kapott skálaátlagok messze megelőzik a többi csoport esetében kapott értékeket. Második helyen mindkét mérésben a nemzet ellenségeivel szembeni erőszak támogatottsága került. Ebben az esetben is viszonylag kicsi volt a különbség a két országban kapott átlag között (0,17). A radikális csoportokkal (bal- illetve jobboldali) szembeni erőszak elfogadottsága volt még az, amely a brit mintában csak kevéssel maradt el a magyar mintán kapott értéktől.

Bizonyos társadalmi csoportok kapcsán ugyanakkor a magyarok lényegesen nagyobb mértékben tartották igazolhatónak az erőszak alkalmazását, mint a britek. Leginkább a kábítószeresek és a cigányok kapcsán. Előbbinél 1,3, utóbbinál 1,15-tel volt nagyobb az 1-5 skálán mért átlag a magyarországi felmérésben, ami igen jelentős eltérés. A homoszexuálisok és a zsidók, mint kisebbségi csoportokkal szemben tartják a legkevesbé igazol-

hatónak az erőszakot mind a magyar, mind a brit mintában a megkérdezettek. Azonban míg az angol kutatásban a kapott átlag mindössze 1,41 és 1,36, addig a magyar felmérésben ennél lényegesen magasabb (2,23, illetve 2,31).

Az erőszak igazolhatósága különböző csoportokkal szemben

(átlagok az 1-5 skálán a magyar és a brit mintában)

A kutatásról

Az online kérdőíves kutatást a brit Demos kutatóintézet végezte az Egyesült Királyságban és Magyarországon, különböző politikai pártok Facebook támogatói körében.

A Facebook lehetővé teszi, hogy harmadik fél olyan hirdetéseket készítsen, amelyeket azok a Facebook felhasználók látnak, akiket az általuk megosztott adatok és érdeklődési körök alapján az adott célcsoportba tartozónak ítélnék. A kutatásban létrehoztunk néhány hirdetést, amelyekben a felhasználóktól azt kértük, hogy töltsenek ki egy, a Survey Monkey rendszerén⁶⁸ keresztül elkészített kérdőívet. Ha a felhasználó rákattintott a megadott linkre, átirányítottuk a kérdőív oldalára, ahol a beleegyező nyilatkozat elfogadása után került sor a kérdőív kitöltésére. A kitöltésért nem járt anyagi ellenszolgáltatás. A kérdéssorban demográfiai alapadatokra és társadalmi-politikai attitűdökre kérdeztünk rá, valamint az erőszakhoz való hozzáállással kapcsolatos kérdéseket tettünk fel.

Az adatgyűjtéshez egy olyan módszert használtunk, amelyet először a Demos alkalmazott arra a célra, hogy válaszadókat toborozzon felmérésekhez, s amely olyan Facebook-felhasználókat céloz meg, akik bizonyos oldalakat lájkoltak. A felméréseket a Facebookon keresztül végeztük, ugyanazzal a módszerrel, mint a *Digitális populizmus új arca*⁶⁹ és az *Új politikai szereplők Európában*⁷⁰ című sorozatokban (Demos, 2011 és 2012–13). Azért a Facebookra esett a választás, mert ez a legelterjedtebb és legnépszerűbb közösségi oldal Európában, és mert a politikai pártok jelenléte meglehetősen markáns ezen az oldalon (különösen a fiatalok körében). A Facebook lehetővé teszi, hogy hirdetéseken keresztül célozzunk meg felhasználókat a politikai preferenciáik alapján, bár nem kellően precíz módon (pl. a hirdetéseket azok a felhasználók látják, akik egy konkrét politikai pártot kedvelnek, de ezek között olyanok is vannak, akik több hasonló pártot is kedvelnek). A politikai pártok (különösen a populisták) támogatóit nehéz megcélózni, ugyanis nagy mintára van szükség ahhoz, hogy a különböző pártok támogatóit el tudjuk különböztetni egymástól. A Facebook új lehetőséget kínál ezeknek az embereknek az elérésére.

Fenntartások az adatgyűjtéssel kapcsolatban

Ez a toborzási módszer lehetővé teszi, hogy komoly adathalmazt gyűjtsünk össze olyan személyekről, akiket hagyományos módszerekkel meglehetősen nehéz megközelíteni, így eddig kevésbé ismertük a véleményüket. A módszert azonban némi fenntartással kell kezelni.⁷¹

68 <https://www.surveymonkey.com/>

69 <http://www.demos.co.uk/publications/thenewfaceofdigitalpopulism>

70 <http://www.demos.co.uk/publications/newpoliticalactorsineuropepeppergillioandthem5s>

71 A módszer erősségeit és gyengeségeit behatóan tárgyalja Bartlett et al., 2012: *The New Face of Digital Populism*.

Először is, a populáció önkéntes választáson alapul. Így nehéz ellenőrizni, hogy a résztvevők milyen csoportokhoz tartoznak, és egy adott csoportból hányan vesznek részt a felmérésben. Noha a felmérés hirdetését széles körben látják olyan személyek, akik a Facebookon politikai csoportokkal tartanak kapcsolatot, semmilyen módon nem tudjuk ellenőrizni, hogy végül is kik töltik ki a felmérést. Így a felmérés során kissé más adathalmazt kaptunk az Egyesült Királyságban, mint Magyarországon, és helyenként aránytalanul nagyszámú választ kaptunk egyes pártok támogatóitól.

Másodsorban, ez a felmérés olyan személyeket céloz meg, akik a Facebookon követik a politikai pártokat, tehát nem magukat a politikai szereplőket és az aktivistákat. Ezért óvatosan kell bánni a szóban forgó pártokra és csoportokra vonatkozó általánosításokkal, hiszen a felmérés résztvevői nem feltétlenül képviselik az egész csoportot.

Harmadsorban, a Facebook-hirdetések nem teszik lehetővé, hogy konkrét csoportokat célozzunk meg, csak azt, hogy *hasznoló* csoportok összességét. Így nem lehet csoportokra bontani a válaszadókat annak alapján, hogy melyik Facebook-hirdetés érte el őket. Ezért megkérdeztük a válaszadókat, melyik politikai csoporthoz vagy mozgalomhoz állnak a legközelebb, és ennek alapján kategorizáltuk őket.

A kapott minta korántsem tökéletesen reprezentatív sem a brit, vagy magyar lakosság, sem a Facebook-felhasználók szempontjából. Önkiválasztó felmérésről van szó, vagyis csak azok válaszoltak, akik akartak. Noha a kutatócsoportunk úgy választotta ki a hirdetések célcsoportjait, hogy a kapott minta nagyjából hasonlítson a brit és magyar Facebook-felhasználók összességének mintájára nem, életkor és politikai orientáció tekintében, azonban a Facebook hirdetési funkcióinak korlátozott lehetőségei miatt tökéletes mintát nem lehetséges létrehozni. Ezen kívül az önkiválasztás miatt is potenciálisan számottevő (és ismeretlen mértékű) részrehajlással kell számolnunk a felmérésre adott válaszokban. Az eredményeket tehát ezekkel a fenntartásokkal kell értékelnünk.

Az Egyesült Királyságban végzett kutatás eredményei

A válaszadók toborzása úgy történt, hogy hat brit politikai párt és mozgalom támogatóit céloztuk meg (Liberális Demokraták, Konzervatív Párt, Munkáspárt, az Egyesült Királyság Függetlenségi Pártja, Angol Védelmi Liga és Brit Nemzeti Párt).

Külön kampányban céloztuk meg mind a hat párt támogatóit, nem és életkor szerint, hogy a lehető legreprezentatívabb keresztmetszetet kapjuk a különféle pártok támogatóiról.

A hirdetések és a felmérések egyaránt angol nyelvűek voltak. Összességében 2128 választ kaptunk. Azokat a felméréseket vettük figyelembe, amelyeknek legalább a három-negyedét kitöltötték. Az alábbiakban minden kérdés esetében feltüntetjük azt is, hogy hány százalékban maradt megválaszolatlan az adott kérdés.

Demográfiai jellemzők

A válaszadók többsége (75 százalék) férfi, 20 százaléka nő. Négy százalék nem kívánt válaszolni, egy százalék nem válaszolt.

A válaszadók életkorát hat kategóriára bontottuk. A legnagyobb korcsoport a 16–25 évesek korosztálya volt (a válaszadók 35 százaléka). A továbbiak a következőképpen oszlottak meg: 7 százalék 26–35 éves; 10 százalék 36–45 éves; 21 százalék 46–55 éves; 15 százalék 56–65 éves; és 11 százalék 65-nél idősebb. Egy százalék nem válaszolt erre a kérdésre.

Ami a válaszadók lakóhelyét illeti, 45 százalékuk közepes méretű városban vagy kisvárosban él; 15 százalékuk nagyvárosban; 16 százalékuk faluban; 17 százalékuk egy nagyváros külvárosában vagy kertvárosában. Három százalék farmon vagy vidéki házban. A maradék nem válaszolt, vagy azt válaszolta, hogy nem tudja.

Összességében a válaszadók 40 százaléka fizetett munkahelyen dolgozik, 22 százalékuk tanul. Képzettségük szerint 46 százalékuk felsőfokú oktatási intézményben végzett, 38 százalékuk középiskolában, 6 százalékuk szakiskolában.

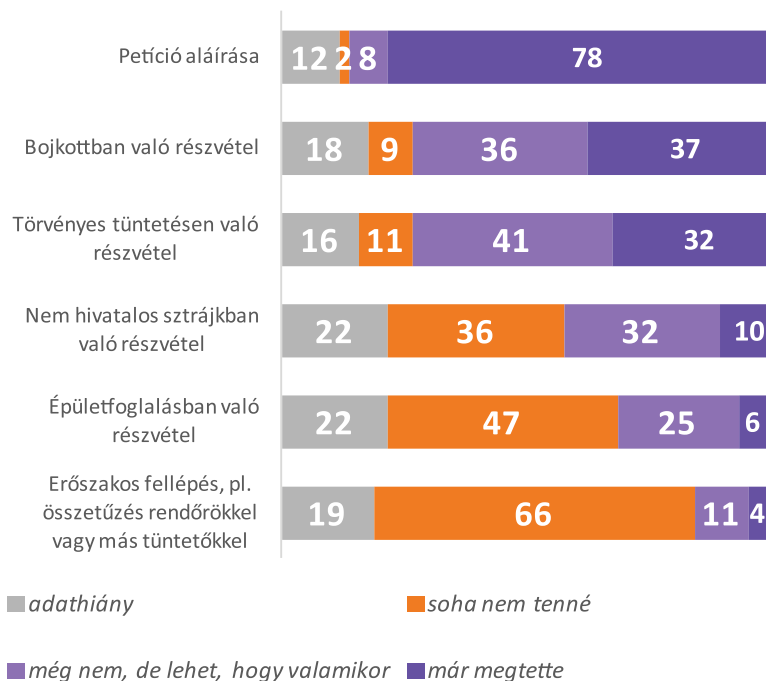
Ami a politikai nézeteket illeti, megkérdeztük a résztvevőket, hogy kire szavaztak a 2010-es választásokon. 17 százalékuk a Konzervatív Pártot jelölte meg, 16 százalékuk a Munkáspártot, 14 százalék az Egyesült Királyság Függetlenségi Pártját (UKIP), 8 százalék a Zöld Pártot, 13 százalék a Brit Nemzeti Pártot (BNP). A többi megkérdezett vagy nem szavazott, vagy nem emlékezett, illetve valamelyik egyéb pártra voksolt, vagy eltitkolta szavazatát.

Politikai aktivitás

Több olyan kérdést tettünk fel, amelyek a politikai aktivitásra vonatkoztak, vagyis arra, hogy a válaszadó vett-e már részt különféle akciókban. Megkérdeztük, részt vettek-e már (ill. részt vennének-e vagy sohasem vennének részt) bojkottban, törvényes tüntetésben, nem hivatalos sztrájkban, épületek elfoglalásában, aláírtak-e petíciót, és vettek-e részt erőszakos akcióban, pl. verekedtek-e más tüntetőkkel vagy rendőrökkel.

Politikai aktivizmus az Egyesült Királyságban

(százalék, n = 2 128)

A válaszok azt mutatják, hogy a válaszadók közül viszonylag sokan vettek részt korábban békés, törvényes tüntetésen, 37 százalékuk már részt vett bojkottban, 78 százalékuk sztrájkban. Viszonylag csekély azoknak az aránya, akikre a súlyosabb, erőszakos aktivizmus is jellemző: csupán 4 százalékuk vett részt erőszakos cselekményekben, pl. rendőrökkel vagy más tüntetőkkel való összetűzésekben (noha 11 százalékuk azt válaszolta, hogy talán részt venne ilyesmiben). Viszonylag magas azoknak az aránya, akik azt mondták, hogy talán részt vennének potenciálisan törvénytörő akciókban is – 32 százalékuk talán részt venne nem hivatalos sztrájkban, 25 százalékuk pedig épületfoglalásban.

Az alább bemutatott keresztábra-elemzéseknél azt is figyelembe vettük, hogy a válaszadó hol helyezi el magát a politikai spektrumon⁷² és az életkorok szerinti kategóriákban, így további következtetéseket tudunk levonni.

⁷² Az egyik kérdés arra vonatkozott, hogy a válaszadó hol helyezné el magát a politikai spektrumon, ha az 1 a baloldalt, az 5 a jobboldalt jelenti.

Bojkottban való részvétel

Azok közül, akik a politikai spektrumon az 1-est választották (vagyis a szélsőbaloldalra helyezték el magukat, összesen $n = 289$, a teljes minta 14%-a), 91 százalék válaszolta azt, hogy már vett részt vagy részt venne bojkottban, ebből 68 százalék már vett részt bojkottban – ez volt a legmagasabb százalékos arány. Azok közül, akik a politikai spektrumon a 2-est választották, 47 százalék jelölte meg azt, hogy korábban már vett részt bojkottban, míg az 5-öst választóknak csupán 41 százaléka. A legalacsonyabb arányban, 28 százalékban a 4-est választók vettek részt bojkottban. A teljes politikai spektrumon azonban jelentős volt azoknak az aránya, akik vagy korábban már vettek részt vagy részt vennének bojkottban.

Ami az életkort illeti, a 16–35 éves korosztály 28 százaléka válaszolta azt, hogy már vett részt bojkottban, míg a 36 éveseknek és annál idősebbeknek 44 százaléka válaszolt így. (Lehet, hogy ez csupán a korkülönbségből adódik, hiszen a 35 alatti válaszadók 41 százaléka válaszolta azt, hogy talán részt venne bojkottban, míg a 35 fölöttieknek 33 százaléka válaszolt így.)

Törvényes tüntetésen való részvétel

Hasonló eredmények születtek annak a kérdésnek az esetében, hogy a válaszadó vett-e már részt törvényes tüntetésen. Itt is a politikai spektrumon 1-est választók aránya volt a legmagasabb (69 százalék már vett részt tüntetésen), a 4-est választóké pedig a legalacsonyabb (20 százalék). Az előző kérdéshez hasonlóan itt is minden csoportból sokan válaszolták azt, hogy már vettek részt vagy részt vennének tüntetésen. Életkor tekintetében is hasonló a kép: a 35 fölöttiek a 35 alattiaknál nagyobb arányban vettek már részt törvényes tüntetésen (38, illetve 26 százalék), de kisebb arányban válaszolták azt, hogy a jövőben talán részt vennének ilyen rendezvényen (36, illetve 47 százalék).

Nem hivatalos sztrájkban való részvétel

A legnagyobb arányban ugyancsak azok vettek részt (27 százalék), illetve vennének részt (49 százalék) nem hivatalos sztrájkban, akik a szélsőbaloldalon helyezték el magukat. Őket követik azok, akik a 2-est választották a politikai spektrumon, míg a jobbközép (a politikai spektrumon 4-es) esetében a legkevésbé valószínű, hogy részt vennének ilyen akcióban: csupán 4 százalék vett részt korábban effajta tevékenységben, és 25 százalék venne részt esetlegesen a jövőben. Össességében sokkal kevesebben vettek részt ilyen akcióban, mint az előzőekben: a 35 alattiaknak csupán 6 százaléka, a 36 fölöttieknek 13 százaléka.

Épületek elfoglalása

Ennél az aktivitásnál is hasonló eredmény született: a politikai spektrumon 1-est választók a többi csoportnál nagyobb arányban vettek már részt (18 százalék) vagy vennének részt (47 százalék) épületek elfoglalásában. E csoportnak csupán 19 százaléka válaszolta azt, hogy sohasem venne részt efféle akcióban, szemben a 2-est választókkal, akiknek 39 százaléka nem venne részt ilyesmiben; míg a 3-ast választóknak 57 százaléka, a 4-est választóknak 69, az 5-öst választóknak 56 százaléka válaszolt kategorikus nemmel. A fiatalok nagyobb arányban vennének, vagy vettek már részt épületfoglalásban (összesen 35 százalék), mint az idősebbek (29 százalék).

Petíció aláírása

Minden politikai és életkori kategóriában igen magas volt azoknak az aránya, akik már aláírtak vagy aláírnának petíciót.

Erőszakos fellépés, pl. összetűzés rendőrökkel vagy más tüntetőkkel

Érdekes módon ez az egyetlen kérdés, amelynek az esetében nem a szélsőbaloldali válaszadók választották azt, hogy már vettek részt ilyen tevékenységben: az 1-est választók 6 százaléka vett részt ilyesmiben, míg az 5-öst választók 8 százaléka. Erre a kérdésre az 1-est választók 60 százaléka felelte azt, hogy személyesen sohasem alkalmazna erőszakot, míg a 2-est választóknak 77 százaléka, a 3-ast és a 4-est választóknak szintén 77 százaléka, az 5-öst választóknak pedig 60 százaléka. Ez nem meglepő módon arra utal, hogy az effajta tevékenység a radikális jobboldali szélsőségek specialitása. A fiatalabbak kissé nagyobb arányban vettek vagy vennének részt ilyen tevékenységben, a 16–35 közötti korosztály 18 százaléka, szemben a 36 fölöttiek 12 százalékával.

Politikai és társadalmi attitűdök

A kutatás során feltettünk néhány olyan kérdést is, amelyek a demokráciával, a szabad véleménynyilvánítással és a bevándorlással kapcsolatos attitűdökre kérdeztek rá, illetve arra, hogy a válaszadó szívesen barátkozna-e más etnikai vagy vallási csoportba tartozó emberekkel.

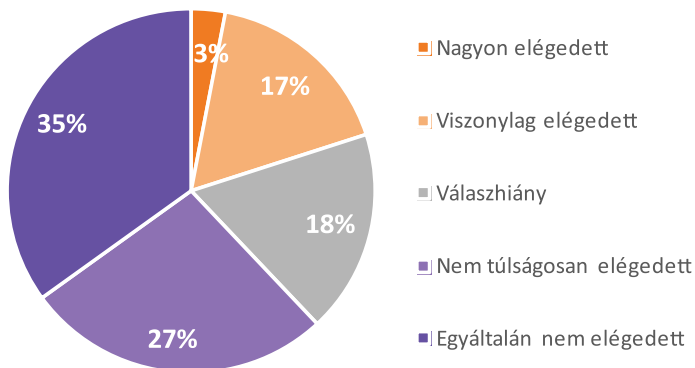
Az eredmények azt mutatják, hogy a válaszadók összességében nem elégedettek a brit demokrácia működésével: 62 százalékuk nem túlságosan vagy egyáltalán nem elégedett.

Az eredmények azt mutatják, hogy a válaszadók összességében nem elégedettek a brit demokrácia működésével: 62 százalékuk nem túlságosan vagy egyáltalán nem elégedett.

Elégedettség a demokrácia működésével

(százalék, n = 2 128)

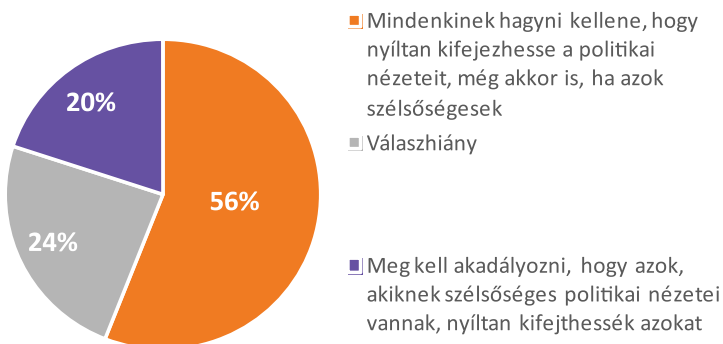
Amikor ezeket az adatokat lebontottuk a politikai spektrumon való elhelyezkedés alapján, érdekes módon az derült ki, hogy nincs nagy különbség a szélsőbaloldalon, a szélsőjobb oldalon, illetve a középen elhelyezkedők válaszai között. (A szélsőbaloldalon elhelyezkedők 19 százaléka „nagyon” vagy „viszonylag” elégedett, a politikai spektrumon 3-ast választóknak 23 százaléka válaszolt ugyanígy, ami elhanyagolható különbség.) A 36 év alattiak kissé elégedettebbek (25 százalékuk viszonylag vagy nagyon elégedett), mint a 36 fölöttiek (17 százalék).

A szabad véleménynyilvánításról is megkérdeztük a résztvevőket. A kérdés úgy hangzott, hogy egyetértenek-e a következő két állítással: „Mindenkinek hagyni kellene, hogy nyíltan kifejezhesse a politikai nézeteit, még akkor is, ha azok szélsőségesek”, illetve „Meg kell akadályozni, hogy azok, akiknek szélsőséges politikai nézetei vannak, nyíltan kifejthessék azokat.”

A résztvevők 18 százaléka nem válaszolt erre a kérdésre. Sem a politikai spektrumon való elhelyezkedés, sem a korcsoport alapján nem voltak jelentős különbségek a válaszadók véleményei között.

Nézetek a szabad véleménynyilvánításról

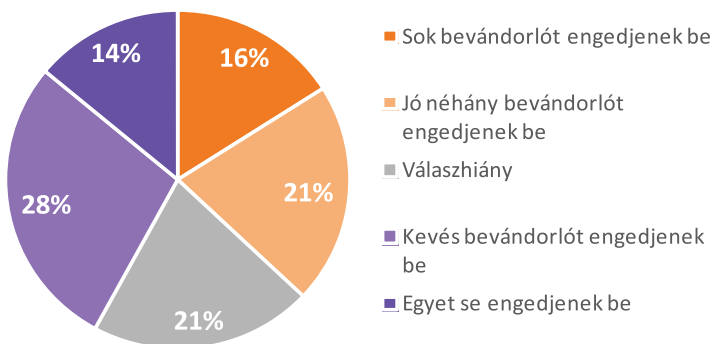
(százalék, n = 2 128)

A résztvevőket arról is megkérdeztük, hogy mi a véleményük a bevándorlásról. A megkérdezettek 14 százaléka egy bevándorlót sem engedne be, további 28 százalékuk pedig csupán keveset. Ha a politikai spektrumon való elhelyezkedés alapján bontjuk le az eredményeket, nem meglepő módon a spektrum bal oldalán elhelyezkedők nagyobb arányban engednék be „sok” illetve „jó néhány” bevándorlót a jobb oldalon elhelyezkedőkhöz képest. A fiatalok is nagyobb arányban engednék be „sok” illetve „jó néhány” bevándorlót (összesen 45 százalékuk), mint a 36 év alattiak (összesen 31 százalék).

Az Egyesült Királyságnak milyen mértékben kellene lehetővé tennie, hogy a britek többségéhez képest más nemzetiséghez vagy etnikai csoporthoz tartozó emberek bevándoroljanak az Egyesült Királyságba?

(százalék, n = 2 128)

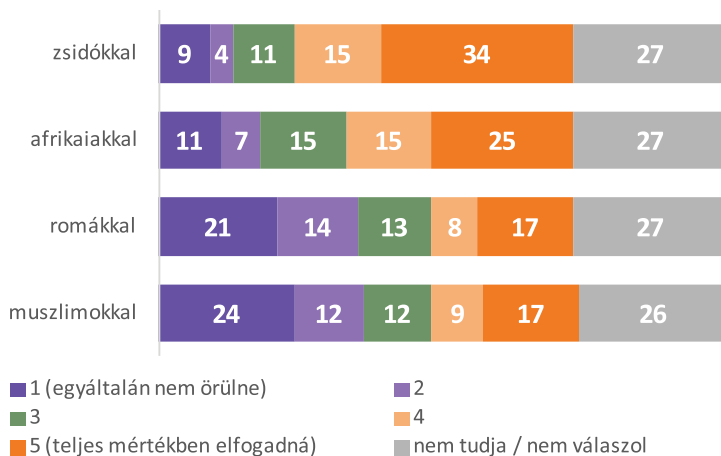
A résztvevőket megkérdeztük arról is, hogy mi a véleményük a melegokról és a leszbikusokról: „Mennyire ért egyet a következő állítással: hagyni kell a meleg férfiakat és a leszbikus nőket, hogy szabadon éljék a saját életüket?” Összességében a válaszadók 69 százaléka inkább, vagy teljes mértékben egyetértett a kijelentéssel, mindössze 8 százaléuk volt a homofób állásponton. Ugyanakkor 2 százalék azt válaszolta, hogy nem tudja, 20 százalék pedig nem válaszolt a kérdésre.

A kisebbségekhez való viszonyt azzal a kérdéssel vizsgáltuk, hogy a kutatásban részt vevők örülnének-e, ha a gyermekeik más vallási vagy etnikai csoporthoz tartozó emberekkel barátkoznának. Ezt egy ötös skálán értékelhették, ahol az 1-es szám azt jelentette, hogy „egyáltalán nem örülne”, az 5-ös azt, hogy „teljes mértékben elfogadná”.

A megkérdezettek bő harmada inkább nem örülne, ha romával, vagy muszlimmal barátkoznának a gyermekei. Az afrikaiakkal szemben lényegesen kisebb mértékű volt az elutasítás. Legkevésbé az antiszemitizmus jellemezte a megkérdezetteket, ugyanakkor közöttük is 13 százalék nem örülne a gyermeke zsidó barátjának.

Vélemények arról, ha a válaszadó gyerekei más vallási vagy etnikai csoporthoz tartozó emberekkel barátkoznának

(százalék, n = 2 128)

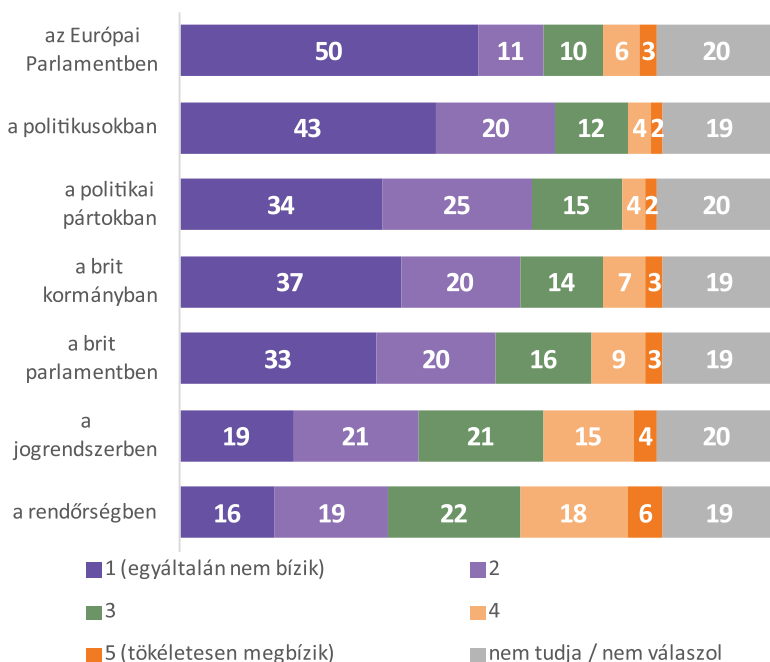
A kérdésben szereplő csoporttól függetlenül összességében a politikai spektrum bal oldalán elhelyezkedők nagyobb arányban fogadnák el, ha a gyermekeik más vallási vagy etnikai csoportokhoz tartozó emberekkel barátkoznának, mint a jobb oldalon elhelyezkedők; a 36 évnél fiatalabbak jobban elfogadnák, mint a 36 fölöttiek.

Bizalom az intézményekben

Több kérdést tettünk fel azzal kapcsolatban, hogy a válaszadó bízik-e különféle politikai intézményekben. A bizalmi szintet egy ötös skálán fejezhette ki, ahol az 1-es válasz azt jelentette, hogy egyáltalán nem bízik, az 5-ös azt, hogy tökéletesen megbízik benne.)

Az eredmények azt mutatják, hogy – nem meglepő módon, és összhangban a témáról rendelkezésre álló más statisztikákkal – a brit lakosság a jogrendszerben és a rendőrségben bízik a leginkább, míg a politikusokban, a kormányban és az Európai Parlamentben nagyon kevésbé bíznak. (Noha abszolút értékben egyik intézményben sem igazán bíznak.)

Politikai intézményekbe vetett bizalom

Ha a politikai meggyőződéssel és az életkorral való összefüggésben vizsgáljuk az eredményeket, általános trend, hogy a 36 év fölötti válaszadók mindegyik intézményben kevésbé bíznak, mint a 36 alattiak. Ez arra utal, hogy a politikai és jogi intézményekben való bizalom nem az intézményekkel való nagyszámú – különálló, de összeadódó – közvetlen élmény hatására alakul ki, hanem inkább egy általános attitűdöt mutat a hatalomban levő emberek illetve az életüket kormányzó intézmények irányában.

Az erőszakkal kapcsolatos attitűdök

Négy kérdést tettünk fel a résztvevőknek az erőszakkal kapcsolatos nézeteikről. (Megjegyzendő, hogy itt nem volt külön kérdés, csak válaszlehetőségek.) Keresztábra-elemzésekkel igyekeztünk megállapítani, vannak-e korrelációk az egyes válaszok között. Az érdekesebb eredményeket az alábbi táblázatokban mutatjuk.

Az erőszak alkalmazása politikai célok érdekében sohasem elfogadható

teljes mértékben egyetért / inkább egyetért	60%
egyáltalán nem ért egyet / inkább nem ért egyet	24%
válaszhiány	16%

Azok a válaszadók, akik a politikai spektrum közepe táján helyezték el magukat, nagyobb arányban értenek egyet az állítással (74 százalék), mint akik a jobb oldalon (66 százalék) vagy a baloldalon helyezték el magukat (57 százalék).

Azok, akik jobban megbíznak a jogrendszerben, általában jobban egyetértenek azzal, hogy az erőszak alkalmazása politikai célok érdekében sohasem megengedhető. A jogrendszerben bízók 75 százaléka egyetért a fenti állítással, míg a jogrendszerben nem bízóknak csupán 63 százaléka ért egyet vele. (A brit kormánnyal kapcsolatos kérdés esetében hasonló eredmény született.) A fiatalabbak közül kicsit kevesebben értenek egyet ezzel az állítással: a 16–35 közöttiek 51 százaléka egyetért vagy maximálisan egyetért, míg a 36 éveseknek és annál idősebbeknek 66 százaléka válaszolt így.

Mennyire fogadható el a rendőrséggel való összetűzés?

Elfogadható	21%
Se nem elfogadható, se nem elfogadhatatlan	18%
Elfogadhatatlan	30%
válaszhiány	31%

Úgy tűnik, hogy az előző kérdéssel ellentétben az életkor ennél a kérdésnél nem annyira számottevő. A 36 éveseknek és annál idősebbeknek csupán 20 százaléka véli úgy, hogy a rendőrséggel való összetűzés elfogadható, szemben a 16–35 évesek 22 százalékával. Mint az várható, némi korreláció figyelhető meg a rendőrségbe vetett bizalom és a rendőrséggel való összetűzés megítélése között. A rendőrségben nem bízóknak 28 százaléka véli úgy, hogy az erőszak megengedett, míg azok, akik bíznak a rendőrségben, csupán 22 százalékos arányban fogadnák el az erőszakot.

Számomra nem okozna gondot megütni valakit, ha valóban megérdemelné

teljes mértékben egyetért / inkább egyetért	43%
egyáltalán nem ért egyet / inkább nem ért egyet	35%
válaszhiány	21%

A kor szerinti keresztábra elemzés azt mutatja, hogy alig van különbség a 36 év alattiak (42 százalék egyetért / teljes mértékben egyetért) és a 36 év fölöttiek között (44 százalék egyetért / teljes mértékben egyetért). Kis eltérés figyelhető meg az életükkel elégedett, illetve elégedetlen válaszadók között. Az életükkel elégedetlenek válaszadók 11 százaléka felelte azt, hogy számukra nem okozna gondot megütni valakit, míg az életükkel elégedetteknek csupán 6 százaléka válaszolt így.

Vélemények a terrorizmusról

A terrorizmust az indítékától függetlenül mindig el kell ítélni	65%
Lehetnek olyan körülmények, amelyek között a terrorizmus elfogadható	14%
válaszhiány	21%

Itt a korcsoportok között meglehetősen nagy a különbség. A 36 év fölöttiek 73 százaléka véli úgy, hogy a terrorizmus mindig elítélendő, míg a 16–35 év közöttieknek mindössze 54 százaléka gondolja így. A demokráciával való elégedettség – amelyet sokan jelentős tényezőnek vélnék az erőszakos cselekményekkel kapcsolatos attitűdök alakulásában – érdekes módon nem befolyásolta az erre a kérdésre adott választ. Szintén meglepő, hogy a bevándorlás megítélése viszont láthatóan befolyásolta a választ. Azok, akik szerint az Egyesült Királyságba „sok” bevándorlót kellene beengedni, 48 százalékban gondolják úgy, hogy a terrorizmus mindig elítélendő – ez az arány 90 százalékra ugrik azoknak az esetében, akik szerint csak „kevés” bevándorlót lenne szabad beengedni. Ami nem meglepő: határozott összefüggés van aközött, hogy a válaszadó úgy véli, az erőszak politikai célok érdekében megengedhető, illetve hogy bizonyos körülmények megengedhetőnek tartja a terrorizmust. Azoknak, akik szerint politikai célok érdekében indokolt lehet az erőszak, 30 százaléka tartja megengedhetőnek a terrorizmust bizonyos körülmények között, míg azoknak, akik semmiképpen nem fogadnák el az erőszakot, csupán 10 százaléka.

Az erőszak támogatásával korreláló tényezők

Ezek a keresztábra-elemzések kevésbé pontosak, mint egy teljes regresszió analízis, amely más változókat tart állandó értéken. Külön megvizsgáltuk azonban azokat a válaszadókat, akik mind a négy elképzelt helyzetre vonatkozó kérdés esetében támogatták az erőszakot (vagyis a következő kérdések esetében: mennyiben megengedett az erőszak alkalmazása politikai célok esetében; mennyire elfogadható a rendőrséggel való összetűzés; gondot okozna-e megütni valakit, ha úgy éreznék, hogy az illető megérdemli; és a terrorizmust minden esetben elítélnék-e). Az adatok jobb összehasonlíthatósága érdekében ennél a vizsgálatnál minden kérdés esetében figyelmen kívül hagytuk a nem válaszolók adatait.

Az Egyesült Királyságban összesen 135 válaszadó minden fenti kérdés esetében egyetértett az erőszakkal (vagy azt felelte, hogy nem tudja). Ezeknek az adatoknak a birtokában közelebről is megvizsgálhattuk, milyen más tulajdonságok illetve válaszok korrelálnak az erőszak támogatásával.

Ami az életkort illeti, a válaszadók 44 százaléka 16–25 év közötti – ez egyértelműen a legnagyobb korcsoport (a következő a 46–55 évesek korosztálya, 16 százalék). A legkisebb korcsoport a 76–85 éveseké (mindössze 2 ember), utánuk pedig érdekes módon a 26–35 évesek következnek (6 személy, illetve 4 százalék).

Nem meglepő módon inkább a férfiak értettek egyet az erőszakkal – 98 férfi, szemben 18 nővel (19-en nem válaszoltak a nemükre vonatkozó kérdésre). Ami a lakóhelyet illeti, leginkább a közepes és kisvárosokban élők értettek egyet az erőszakkal, összesen 55-en, ami 41 százaléknak felel meg – de ez az adat megfelel a felmérés összesített demográfiai részarányának is. A foglalkoztatottsági és iskolázottsági adatokat tekintve leginkább a fizetett munkahelyen dolgozók (47 személy, 35 százalék), illetve a legmagasabb képzettségi szintnek az egyetemet megjelölő válaszadók (58 személy, 43 százalék) értettek egyet az erőszakkal.

A pártpreferenciákat illetően az erőszakkal egyetértők 23 százaléka azt válaszolta, hogy (a 2010-es általános választásokon) „másra” szavazott – tehát nem a felsorolt nagyobb pártok egyikére. További 15 százalék azt felelte, hogy nem szavazott, 14 százalékuk pedig azt, hogy nem tudja. Ezzel szemben mindössze 5 százalék szavazott a Brit Nemzeti Párt-ra. Ez jelentősen különbözik a minta egészétől, ahol 18 százalék a Konzervatív Pártot, 18 százalék a Munkáspártot, 15 százalék az Egyesült Királyság Függetlenségi Pártját (UKIP), 5 százalék a Zöld Pártot és 1 százalék a Brit Nemzeti Pártot (BNP) jelölte meg. A többi megkérdezett azt válaszolta, hogy „másra”, „nem tudja”, „nem szavazott”, vagy nem válaszolt.

Mindez arra utal, hogy leginkább azok értenek egyet az erőszakkal, akik távol tartják magukat a politikai folyamatoktól. Az európai választások tekintetében azonban kissé más eredmények születtek: a válaszadók 30 százaléka azt írta, hogy az UKIP-ra szavazott, 19 százalékuk a Zöld Párt-ra (16 százalékuk azt válaszolta, hogy „másra”). Érdekes módon összességében 54 százalék felelte azt, hogy az UKIP-re szavazott, 12 százalék jelölte meg a Zöld Pártot, és 9 százalék felelte azt, hogy „másra”).

Ami a bal/jobb törésvonalat illeti, leginkább a magukat szélsőbaloldaliként jellemzők (vagyis akik a politikai spektrumon az 1-est jelölték meg az 1-től 5-ig terjedő skálán) értettek egyet az erőszakkal (33 személy, illetve 28 százalék). A teljes mintát tekintve a szélsőbaloldal mindössze 15 százalékot tesz ki.

Ami a politikai aktivitást illeti, az erőszakkal egyetértők számottevően nagyobb arányban vettek (vagy vennének) részt a különféle akciókban, mint a válaszadók összessége. 61 százalékuk például már vett részt bojkottban, míg a teljes minta esetében ez az arány mindössze 42 százalék. Hasonlóképp, az erőszakot támogató alminta 78 százaléka már vett részt vagy részt venne nem hivatalos sztrájkban, míg a teljes minta esetében ez az arány mindössze 48 százalék; 68 százalékuk már vett részt vagy részt venne épületfoglalásban, míg a teljes minta esetében ez az arány mindössze 37 százalék.

Ami a demokráciával való elégedettséget illeti, az erőszakot támogatók 78 százaléka válaszolta azt, hogy „egyáltalán nem” vagy „nem nagyon” elégedett a demokráciával. Ez azonban nem különbözik számottevően a teljes felmérés eredményeitől, ahol a válaszadók 74 százaléka egyáltalán nincs vagy inkább nincs megelégedve a demokráciával. Hasonlóképp, az erőszakkal egyetértők 77 százaléka szerint mindenkinek hagyni kellene, hogy nyíltan kifejezhesse a politikai nézeteit, még akkor is, ha azok szélsőséges nézetek. Ez sem különbözik jelentősen a teljes felmérési eredményektől, hiszen összesen a válaszadók 68 százaléka vélekedett így.

Az erőszakkal egyetértők 39 százaléka vélekedett úgy, hogy az Egyesült Királyságnak „sok” más nemzetiséghez vagy etnikai csoporthoz tartozó személyt kellene beengednie az országba, míg mindössze 16 százalékuk vélekedett úgy, hogy „egyet sem” lenne szabad beengedni. A teljes mintában azonban mindössze 20 százalék jelölte meg azt, hogy „sokat” kellene beengedni, 17 százalék pedig azt, hogy „egyet sem”.

Arra a kérdésre, hogy a melegeket és a leszbikusokat hagyni kellene-e, hogy éljék a maguk életét, az erőszakkal egyetértők 87 százaléka felelte azt, hogy „egyetért” vagy „teljes mértékben egyetért”. (A teljes felmérésben a válaszadók 86 százaléka értett egyet, illetve értett egyet teljes mértékben.)

Ami azt a kérdést illeti, hogy az erőszakkal egyetértők mit gondolnak arról, ha a gyermekeik más vallású vagy más nemzetiségű emberekkel barátkoznak, a leggyakoribb válasz minden kategóriában az volt, hogy „teljes mértékben elfogadná”. (Azonban meg kell jegyezni, hogy a teljes mintát tekintve a válaszadók 22 százaléka nem töltötte ki ezt a kérdést.)

Vélemények arról, ha a válaszadó gyerekei más vallási vagy etnikai csoporthoz tartozó emberekkel barátkoznának

(a 'teljes mértékben elfogadná' válaszok százalékos aránya, az erőszakkal egyetértők, illetve az összes megkérdezett körében)

	afrikaiakkal	zsidókkal	muszlimokkal	romákkal
az erőszakot támogatók körében	33	42	27	28
a teljes mintában (az érdeemben válaszolók körében)	32	43	22	21
a teljes mintában (a válaszhiányokkal együtt)	25	34	17	17

Ami az intézményekbe vetett bizalmat illeti, az erőszakkal egyetértők között minden kategóriában azok vannak a legnagyobb arányban, akik egyáltalán nem bíznak az intézményekben. Azonban, mint a fentiek esetében, ez az arány is tükrözi az összes felmérést kitöltők arányait. Érdekes módon ezek az eredmények azt mutatják, hogy különösen a rendőrségbe vetett bizalom hiánya különbözteti meg az erőszakkal egyetértők halmazát a teljes mintától.

Politikai intézményekbe vetett bizalom

(az 'egyáltalán nem bízom benne' válaszok százalékos aránya, az erőszakkal egyetértők, illetve az összes megkérdezett körében)

	az erőszakot támogatók körében	a teljes mintában (az érdeemben válaszolók körében)	a teljes mintában (a válaszhiányokkal együtt)
Brit kormány	48	46	37
Brit parlament	43	41	33
Európai Parlament	44	62	50
Jogrendszer	25	24	19
Rendőrség	28	19	16
Politikai pártok	47	42	34
Politikusok	55	53	43

Összefoglaló megállapítások

- A fiatalok nagyobb arányban támogatják elvben a terrorizmust.
- Azok, akik nem bíznak a jogrendszerben, nagyobb arányban támogatják az erőszakot.
- A bevándorlás ellenzése a terrorizmus *nem* támogatásával korrelál.
- Az eredmények arra utalnak, hogy a nagyobb politikai pártoktól való távolságtartás korrelál az erőszak támogatásával, noha a rendőrségben való bizalom hiánya is fontos tényezőnek tűnik.
- Viszonylag erős korreláció figyelhető meg a politikai aktivizmus különböző formái és az erőszakos cselekmények támogatása között.

A Magyarországon végzett kutatás eredményei

A válaszadók toborzása Magyarországon úgy történt, hogy 11 politikai párt és mozgalom támogatóit céloztuk meg. Külön kampányban szólítottuk meg az egyes pártok támogatóit, nem és életkor szerint, hogy a lehető legreprezentatívabb keresztmetszetet kapjuk a különféle pártok támogatóiról.

A hirdetések és a felmérések egyaránt magyar nyelvűek voltak. Összességében 4991 választ kaptunk. Azokat a felméréseket vettük figyelembe, amelyeknek legalább a háromnegyedét kitöltötték. Az alábbiakban minden kérdés esetében feltüntetjük azt is, hogy hány százalékban maradt megválaszolatlan az adott kérdés.

Demográfiai jellemzők

A válaszadók többsége (53 százalék) férfi, 39 százaléka nő volt. Két százalék nem kívánt válaszolni, hat százalék nem válaszolt.

A válaszadókat életkoruk alapján hat csoportra bontottuk. A legnagyobb korcsoport az 56–65 évesek korosztálya volt (a válaszadók 32 százaléka). A továbbiak a következőképpen oszlottak meg: 12 százalék 16–25 éves; 7 százalék 26–35; 6 százalék 36–45; 18 százalék 46–55; 20 százalék 66–75 éves; 4 százalék pedig 76-nál idősebb. Egy százalék nem válaszolt az életkorra vonatkozó kérdésre.

Ami a válaszadók lakóhelyét illeti, 34 százalékuk nagyvárosban él; 33 százalékuk közepes méretű városban vagy kisvárosban; 20 százalékuk faluban. A maradék nagyváros kertvárosában (8 százalék), illetve tanyán (1 százalék). Öt százalék nem válaszolt.

Összességében a válaszadók 35 százaléka fizetett munkahelyen dolgozik, 36 százalékuk nyugdíjas, 6 százalékuk tanul. A munkanélküliek aránya csupán 4 százalék volt. (Öt százalék nem válaszolt.) Képzettségük szerint 36 százalékuk felsőfokú oktatási intézményben végzett, ugyancsak ennyi volt a középiskolában végzetek aránya, 18 százalék pedig szakiskolában végzett.

Ami a politikai nézeteket illeti, megkérdeztük a résztvevőket, hogy kire szavaztak a 2014. áprilisi parlamenti választáson. 51 százalékuk a baloldali közös listára (MSZP-Együtt-DK-PM-MLP) voksolt. 18 százalékuk a Fidesz-KDNP listára. 13 százalék pedig azt válaszolta, hogy a Jobbikra szavazott. További 5 százalék azt felelte, hogy nem szavazott, a kérdőívet kitöltők 9 százaléka nem válaszolt erre a kérdésre. Az így kapott minta jelentősen eltolódik a baloldal irányába – a résztvevők között sokkal nagyobb arányban vannak a baloldaliak, mint a teljes lakosságban.

Azt is megkérdeztük a résztvevőktől, hogy kire szavaztak a 2014. májusi európai parlamenti választásokon. 42 százalék válaszolta azt, hogy a DK-ra, 16 százalék a Fideszre, 12 százalék a Jobbikra, 4 százalék pedig az MSZP-re.

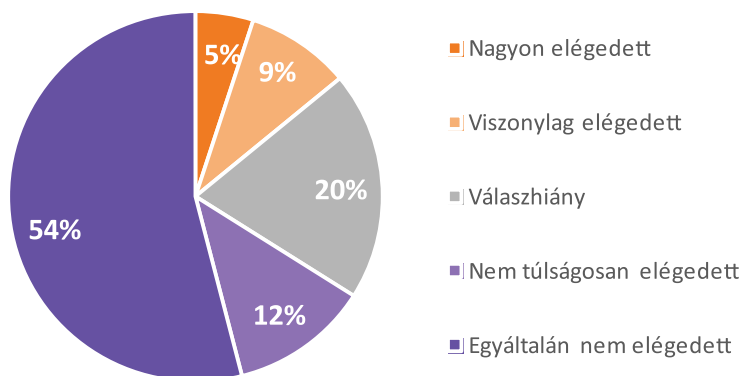
A retrospektív szavazási arányokat erősíti meg a politikai bal-jobb skálán történt önelhelyezés is. Az érdemi válaszadók 34 százaléka a szélsőbaloldalra sorolta magát (az 1-5-ös skálán az 1-t jelölte meg). További 13 százalék a 2-est (balközép), 13 százalék a 3-ast (közép); 11 százalék a 4-est (jobbközép); 22 százalék pedig az 5-öst (szélsőjobb). A válaszolók 7 százaléka nem tudta elhelyezni magát a politikai spektrumon.

Politikai és társadalmi attitűdök

A kutatás során a résztvevőknek feltettünk néhány olyan kérdést is, amelyek a demokráciával, a szabad véleménynyilvánítással és a bevándorlással kapcsolatos attitűdökre kérdeztek rá, illetve arra, hogy a válaszadó szívesen barátkozna-e más etnikai vagy vallási csoportba tartozó emberekkel.

Az eredmények azt mutatják, hogy a válaszadók összességében nem elégedettek a magyar demokrácia működésével: csupán 14 százalékuk válaszolta azt, hogy nagyon vagy viszonylag elégedett.

Elégedettség a demokrácia működésével Magyarországon

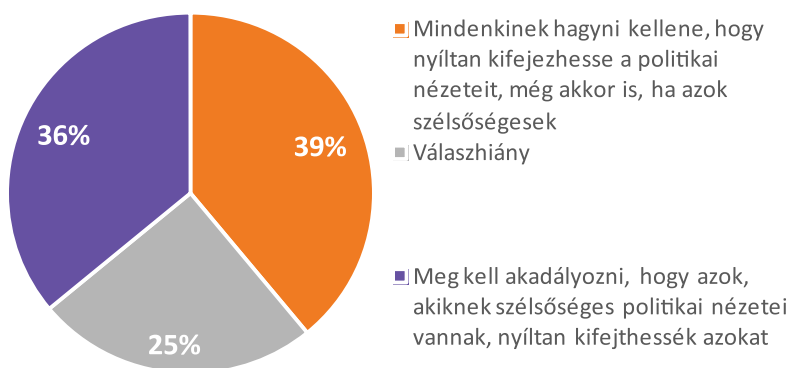

Amikor ezeket az adatokat lebontottuk a politikai spektrumon való elhelyezkedés alapján, számottevő különbség mutatkozott a szélsőbaloldalon, a szélsőjobboldalon, illetve a középen elhelyezkedők válaszai között. A „szélsőbaloldalon” elhelyezkedőknek (az 1-est választóknak) mindössze 1 százaléka elégedett a demokráciával. Ezzel szemben azoknak, akik a szélsőjobboldalon helyezték el magukat (akik az 5-öst választották), 18 százaléka elégedett. Akik az 1-est vagy 2-est választották (bal és szélsőbal), nagyobb arányban mondták elégedetlennek magukat, mint akik a 4-est vagy az 5-öst választották (jobb és szélsőjobb). Ennek hátterében minden bizonnyal az áll, hogy a magukat baloldalra pozicionálók valamelyik baloldali ellenzéki párttal szimpatizálnak és nem az aktuális jobbközép Fidesz-kormányval.

Életkor alapján a 35 év alattiak elégedetlenebbek, mint a 36 fölöttiek (elképzелhető, hogy ez egy harmadik változóval, pl. a politikai nézetekkel van összefüggésben). A 36 fölöttiek 58 százaléka „egyáltalán nem elégedett”, szemben a 36 fölöttiek 38 százalékaival.

A szabad véleménynyilvánításról is megkérdeztük a résztvevőket. A kérdés úgy hangzott, hogy egyetértenek-e a következő két állítással: „Mindenkinek hagyni kellene, hogy nyíltan kifejezhesse a politikai nézeteit, még akkor is, ha azok szélsőségesek”, illetve „Meg kell akadályozni, hogy azok, akiknek szélsőséges politikai nézetei vannak, nyíltan kifejt-hessék azokat.” A válaszadók meglehetősen megosztottak voltak ebben a kérdésben. Míg 39 százaléuk a szélsőséges politikai nézetek nyilvánossága mellett, míg 36 százaléuk megakadályozna az ilyen nézetek nyilvános kifejtését. Ugyanakkor magas volt azok aránya (25%), akik nem tudtak, vagy nem válaszoltak a kérdésre. A magyar mintán kapott arányok érdemben eltérnek az Egyesült Királyságban végzett felmérés eredményétől, ahol a válaszadók nagyobb arányban értenek egyet azzal, hogy mindenkinek hagyni kellene, hogy nyíltan kifejtthesse a politikai nézeteit (56 százalék, szemben az ellenzők 20 százalékos arányával).

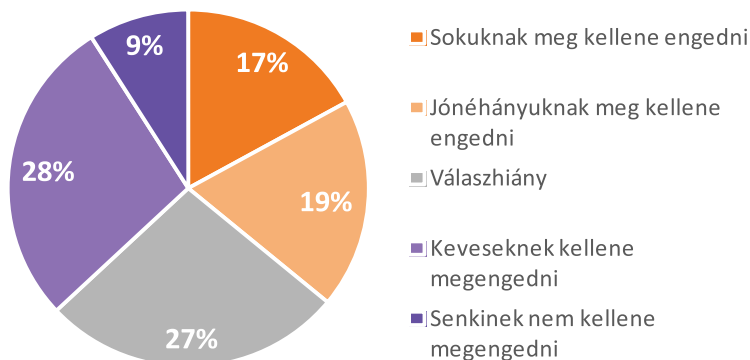
Nézetek a szabad véleménynyilvánításról

Csakúgy, mint az előző kérdés esetében, itt is komoly különbséget jelentett a válaszadó elhelyezkedése a politikai spektrumon. A szélsőbaloldalon elhelyezkedők nagyobb arányban (57 százalékban) vélekedtek úgy, hogy egyes embereket meg kell akadályozni a nézeteik kifejtésében, mint a magukat szélsőjobboldalinak tartók (24 százalék). Az életkor tekintetében is nagyok a különbségek: a 36 alattiak 49 százaléka szerint mindenkinek hagyni kellene, hogy kifejtse a nézeteit, míg a 36 fölöttieknek csupán 36 százaléka gondolja így. (És hasonlóképp: a 36 alattiaknak csupán 14 százaléka szerint kellene betiltani a szélsőséges nézetek terjesztését, míg a 36 fölöttiek esetében ez az arány 41 százalék.)

A bevándorlók kapcsán szintén erős megosztottság jellemezte a mintát. Miközben a megkérdezettek 36 százaléka a külföldön élő nem magyar nemzetiségűek közül soknak, vagy jó néhánynak megengedné, hogy Magyarországra jöjjön élni, közel ugyanennyien voltak, aki csak kevésnek, vagy egyáltalán senkinek sem engedné meg a betelepülést.

A külföldön élő nem magyar nemzetiségűek mekkora részének engedné meg a betelepülést?

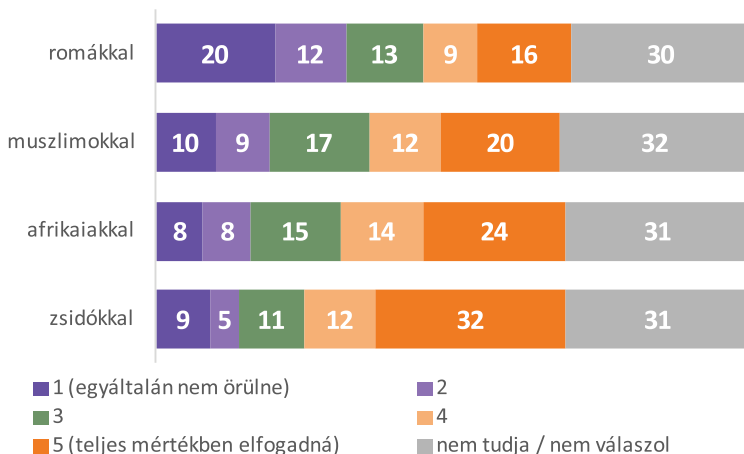

Ha a válaszokat a politikai spektrumon való elhelyezkedés alapján bontjuk le, más kérdésekkel ellentétben itt viszonylag jelentéktelen különbséget tapasztalhatunk a csoportok között. (Például a szélsőbaloldaliak 17 százaléka véli úgy, hogy Magyarországnak sok bevándorlót kellene beengednie, a szélsőjobbboldaliaknak pedig 20 százaléka.) Úgy tűnik, az életkor sem fontos tényező: a 36 alattiak 15 százaléka szerint sok bevándorlót kellene beengedni, a 36 fölöttieknek ez az arány 17 százalék.

A felmérésben a következő kérdésfeltevéssel mértük a melegekkel, leszbikusokkal kapcsolatos attitűdöt: „Mennyire ért egyet a következő állítással: hagyni kell a meleg férfiakat és a leszbikus nőket, hogy szabadon éljék a saját életüket?” Összességében a megkérdezettek 54 százaléka értett egyet valamilyen szinten a kijelentéssel, míg 22 százalékuk nem, vagy egyáltalán nem értett egyet vele. 24 százalékuk nem tudta megítélni, vagy nem töltötte ki a kérdőív ezen elemét.

Arról is megkérdeztük a résztvevőket, hogy örülnének-e, ha a gyermekeik más vallási vagy etnikai csoporthoz tartozó emberekkel barátkoznának. Ezt egy ötös skálán értékeltették, ahol az 1-es szám azt jelentette, hogy „egyáltalán nem örülne”, az 5-ös azt, hogy „teljes mértékben elfogadná”. A legerősebb ellenérzés a romákkal kapcsolatban jelentkezett, leggyengébb a zsidókkal szemben. Csak a romák esetében voltak többségben a kirekesztő vélemények, a másik három csoport esetében a véleménnyel rendelkezők között többségben voltak az elfogadó állásponttal bírók. Mindemellett fontos megjegyezni, hogy mindegyik esetben magas volt a válaszhiányok aránya.

Vélemények arról, ha a válaszadó gyerekei más vallási vagy etnikai csoporthoz tartozó emberekkel barátkoznának

A kérdésben szereplő csoporttól függetlenül összességében a politikai spektrum bal oldalán elhelyezkedők nagyobb arányban fogadnák el, ha a gyerekeik más vallási vagy etnikai csoportokhoz tartozó emberekkel barátkoznának, mint a jobb oldalon elhelyezkedők. Életkor tekintetében pedig a 36 évnél fiatalabbak befogadóbbak, mint a 36 fölöttiek.

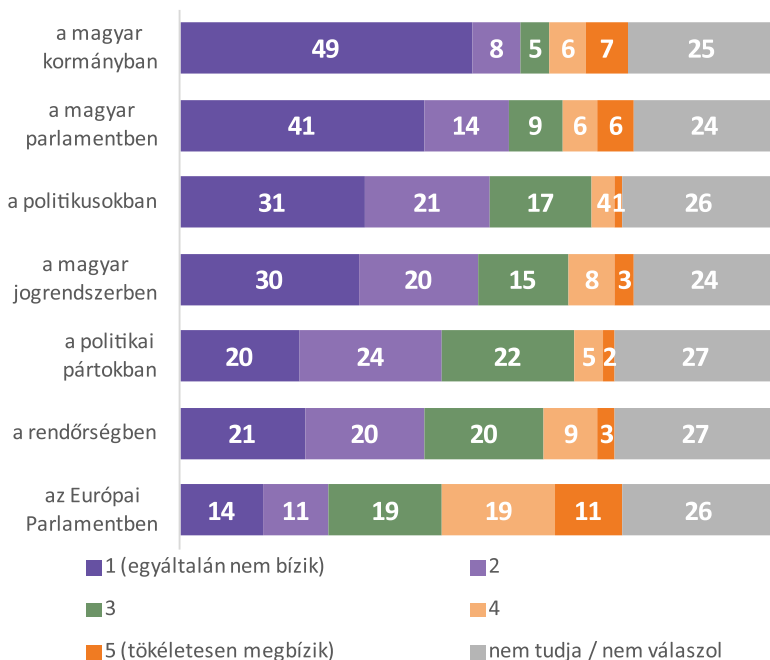
Bizalom az intézményekben

Több kérdést tettünk fel azzal kapcsolatban, hogy a válaszadó bízik-e különféle politikai intézményekben. A bizalmi szintet egy ötös skálán fejezhette ki, ahol az 1-es válasz azt jelentette, hogy egyáltalán nem bízik, az 5-ös azt, hogy tökéletesen megbízik benne. A megkérdezettek legkevésbé a kormányban, illetve a parlamentben bíztak. Mindössze 12-13 százalékuk fejezett ki valamilyen szintű bizalmat a két intézmény ránt. A nem bízók száma mind a hat hazai intézmény esetében jelentősen meghaladta a bizalommal rendelkezőkét. Az egyetlen nemzetközi intézmény, az Európai Parlament esetében haladta meg az inkább bízók részaránya a bizalmatlanokét (30, illetve 25 százalék).

A jogrendszerbe és a rendőrségbe vetett bizalom alacsony szintje különösen figyelemre-méltó. Ez az életkorral nem változik számottevően.

Szemben az Egyesült Királyságban végzett felméréssel, a magyar lakosság jobban bízik az Európai Parlamentben, mint a nemzeti kormányban. Érdekes módon a 36 év alattiak kissé kevésbé bíznak az EP-ben, mint a 36 fölöttiek, és a baloldaliak lényegesen jobban bíznak benne, mint a jobboldaliak.

Politikai intézményekbe vetett bizalom

Meglehetősen nagy a különbség a politikai spektrumon való elhelyezkedés szerint. A magukat baloldalinak vagy szélsőbaloldalinak tartók sokkal kisebb arányban bíznak a magyar kormányban, mint a jobboldaliak és a szélsőjobboldaliak. (A demokráciáról szóló kérdéshez hasonlóan itt is minden bizonnyal az áll a háttérben, hogy a jelenleg kormány jobboldali.)

Az erőszakkal kapcsolatos attitűdök

Négy kérdést tettünk fel a résztvevőknek az erőszakkal kapcsolatos nézeteikről. Kereszt-tábla-elemzésekkel igyekeztünk megállapítani, vannak-e korrelációk az egyes válaszok között. Az érdekesebb eredményeket az alábbi táblázatokban mutatjuk.

Általános egyetértés tapasztalható abban, hogy az erőszak alkalmazása sohasem elfogadható politikai célok érdekében. A megkérdezettek 14 százaléka nem értett egyet valamilyen szinten ezzel a kijelentéssel.

Az erőszak alkalmazása politikai célok érdekében sohasem elfogadható

teljes mértékben egyetért / inkább egyetért	67%
egyáltalán nem ért egyet / inkább nem ért egyet	14%
válaszhiány	19%

Azok a válaszadók, akik a politikai spektrum közepére helyezték magukat, kissé nagyobb arányban értenek egyet azzal, hogy az erőszak alkalmazása nem elfogadható (78 százalék), mint a jobboldaliak (74 százalék); és kicsit kisebb arányban, mint a baloldaliak (79 százalék). Ezek azonban csupán minimális eltérések.

Életkor tekintetében a 36 évnél idősebbek kissé nagyobb arányban értenek egyet ezzel az állítással (71 százalék), mint a náluk fiatalabbak (52 százalék) – noha ennek a különbségnek részben lehet oka az is, hogy a 36 év alattiak nagyobb arányban választották azt, hogy nem tudják. Az egyet nem értők a fiatalabbak körében némileg nagyobb arányban reprezentáltak (16%), mint az idősebbek esetében (13%).

Azok, akik jobban bíznak a jogrendszerben, nagyobb arányban értenek egyet azzal az állítással, hogy az erőszak alkalmazása politikai célok érdekében sohasem elfogadható. A jogrendszerben bízók 84 százaléka egyetért ezzel az állítással, szemben a jogrendszerben nem bízók 78 százalékaival.

A rendőrséggel való összetűzést a megkérdezettek fele tartotta valamilyen szinten elfogadhatónak, mindössze 6 százalék nyilatkozott úgy, hogy elfogadhatatlan. Az életkornak némi hatása van a válaszokra: a 36 évnél idősebbek 53 százaléka vélekedett úgy, hogy a rendőrséggel való összetűzés megengedhető, szemben a 36 alattiak 38 százalékaival. Mint az várható, némi korreláció figyelhető meg a rendőrségbe vetett bizalom és a rendőrséggel való összetűzés megítélése között.

Mennyire fogadható el a rendőrséggel való összetűzés?

Elfogadható	50%
Se nem elfogadható, se nem elfogadhatatlan	17%
Elfogadhatatlan	6%
válaszhiány	27%

Az erőszak (megütni valakit) személyes alkalmazása indokolt esetben a megkérdezettek bő harmadának (36%) nem okozna gondot. Tízből négyen ugyanakkor az ellenkező állásponton voltak, míg minden negyedik résztvevő nem tudott válaszolni, vagy nem töltötte ki ezt a kérdést. A magyar mintán kapott arányok hasonlóak a brit felmérés eredményeihez.

A kor szerinti keresztábrás elemzés azt mutatja, hogy különbség van a 36 év alattiak (44 százalék egyetért / teljes mértékben egyetért) és a 36 év felettiak között (34 százalék egyetért / teljes mértékben egyetért). Kis eltérés figyelhető meg az életükkel elégedett, illetve elégedetlen válaszadók között. Az életükkel elégedett válaszadók 39 százaléka felelte azt, hogy számukra nem okozna gondot megütni valakit, míg az életükkel elégedetleneknek 55 százaléka válaszolt így.

**Számomra nem okozna gondot megütni valakit,
ha valóban megérdemelné**

teljes mértékben egyetért / inkább egyetért	36%
egyáltalán nem ért egyet / inkább nem ért egyet	40%
válaszhiány	24%

A jelentős többség elutasítja a terrorizmus alkalmazását, legyen mögötte bármilyen indíték. Csupán a megkérdezettek 8 százaléka mondta, hogy lehetnek olyan körülmények, amikor elfogadható a terrorizmus.

A korcsoportok között meglehetősen nagy eltérést tapasztaltunk. A 36 évnél fiatalabbak 23 százaléka úgy vélekedett, hogy a terrorizmus bizonyos körülmények között indokolt lehet, míg a 36-nál idősebbeknek csupán 7 százaléka gondolja így. Ami nem meglepő: határozott összefüggés van a között, hogy a válaszadó úgy véli, az erőszak politikai célok érdekében megengedhető, illetve hogy bizonyos körülmények megengedhetőnek tartja a terrorizmust. Azoknak, akik szerint politikai célok érdekében indokolt lehet az erőszak, 18 százaléka tartja megengedhetőnek a terrorizmust bizonyos körülmények között, míg azoknak, akik semmiképpen nem fogadnák el az erőszakot, csupán 8 százaléka.

Vélemények a terrorizmusról

A terrorizmust az indítékától függetlenül mindig el kell ítélni	70%
Lehetnek olyan körülmények, amelyek között a terrorizmus elfogadható	8%
válaszhiány	22%

Az erőszak támogatásával korreláló tényezők

Hasonlóan a brit kutatásnál alkalmazott módszerhez, a magyarországi adatbázison is külön megvizsgáltuk azokat a válaszadókat, akik mind a négy elképzelt helyzetre vonatkozó kérdés esetében támogatták az erőszakot (vagyis a következő kérdések esetében: mennyiben megengedett az erőszak alkalmazása politikai célok esetében; mennyire elfogadható a rendőrséggel való összetűzés; gondot okozna-e megütni valakit, ha úgy éreznék, hogy az illető megérdemli; és a terrorizmust minden esetben elítélnék-e). Az adatok jobb összehasonlíthatósága érdekében nem vettük figyelembe a nem válaszolók adatait.

Magyarországon összesen 108 megkérdezett mind a négy fenti kérdés esetében egyetértett az erőszakkal (vagy azt felelte, hogy nem tudja). Ezeknek az adatoknak a birtokában közelebbről is megvizsgálhattuk, milyen demográfiai és attitűdbeli jellemzők korrelálnak az erőszak támogatásával.

Ami az életkort illeti, a válaszadók 32 százaléka 16–25 év közötti – ez egyértelműen a legnagyobb korcsoport (a következő a 46–55 évesek korosztálya, 19 százalék). A legkisebb korcsoport a 76–85 éveseké (mindössze 1 ember), utánuk pedig a 36–45 évesek következtek (6 személy, illetve 6 százalék).

Nem meglepő módon inkább a férfiak támogatják az erőszakot – 69 férfi (67 százalék), szemben 26 nővel (25 százalék). 8-an felelték azt, hogy inkább nem válaszolnak.

Ami a lakóhelyet illeti, leginkább a közepes és kisvárosokban élők fogadnák el az erőszakot, összesen 47-en, ami 44 százalékának felel meg – annak ellenére, hogy az összes válaszadónak mindössze 33 százaléka él ilyen településeken.

A foglalkoztatottsági és iskolázottsági adatokat tekintve leginkább a fizetett munkahelyen dolgozók (39 személy, 36 százalék), illetve a legmagasabb képzettségi szintnek a középiskolát megjelölő válaszadók (41 személy, 38 százalék) értettek egyet az erőszakkal. Ez nagyjából megfelel a teljes felmérés arányainak.

A pártválasztási preferenciákat illetően az erőszakkal egyetértők közül 41 személy (39 százalék) azt válaszolta, hogy a 2014-es parlamenti választásokon a Jobbikra szavazott; 24 százalékuk a baloldali közös listára voksolt. További 13 százalék azt felelte, hogy nem szavazott. Ami az európai választásokat illeti, az erőszakot elfogadó csoport 49 százaléka a Jobbikra szavazott, 15 százaléka pedig a DK-ra.

Ez nagymértékben különbözik a teljes minta adataitól, amelyek szerint csupán 14 százalék válaszolta azt, hogy a Jobbikra szavazott a legutóbbi parlamenti választásokon, 6 százalék pedig azt válaszolta, hogy nem tudja. (A 2014. májusi európai választásokon 50 százalék szavazott a DK-ra, és csupán 14 százalék jelölte meg a Jobbikot.) Azaz az erőszakot elfogadó csoportban a Jobbik szavazói erősen felül-, míg a DK szavazói jelentősen alul vannak reprezentálva.

Ami a bal/jobbs törésvonalat illeti, leginkább a magukat szélsőjobbboldaliként jellemzők (vagyis akik a politikai spektrumon az 5-öst jelölték meg) értettek egyet az erőszakkal (42 személy, illetve 40 százalék). Miközben a teljes mintát tekintve a szélsőjobb mindössze 22 százalékot tesz ki.

Ami a demokráciával való elégedettséget illeti, az erőszakot támogatók 79 százaléka válaszolta azt, hogy „egyáltalán nem” vagy „nem nagyon” elégedett a demokráciával. Ez azonban nem különbözik számottevően a teljes felmérés eredményétől, mely szerint a válaszadók 80 százaléka egyáltalán nincs vagy inkább nincs megelégedve a demokráciával.

Ettől eltérően viszont, az erőszakkal egyetértők 75 százaléka szerint mindenkinek hagyni kellene, hogy nyíltan kifejezhesse a politikai nézeteit, még akkor is, ha azok szélsőséges nézetek. Ez jelentősen különbözik a teljes felmérési eredményektől, hiszen összesen a válaszadók 48 százaléka értett egyet ezzel az állítással.

Az erőszakkal egyetértők 46 százaléka vélekedett úgy, hogy Magyarországnak „kevés” más kultúrához vagy etnikai csoporthoz tartozó személyt kellene beengednie Magyarországra. Mindössze 8 százalékuk gondolja úgy, hogy „jó néhányat” be kellene engednie, 9 százalék pedig úgy, hogy „sokat”. A teljes mintában 36 százalék jelölte meg azt, hogy „keveseket” kellene beengedni, 24 százalék azt, hogy „jó néhányat”, 21 százalék pedig azt, hogy „sokat”.

Arra a kérdésre, hogy a melegeket és a leszbikusokat hagyni kellene-e, hogy éljék a maguk életét, az erőszakkal egyetértők 44 százaléka felelte azt, hogy „egyetért” vagy „teljes mértékben egyetért”. (A teljes felmérésben a válaszadók 68 százaléka értett egyet, illetve értett egyet teljes mértékben.)

Ami azt a kérdést illeti, hogy az erőszakkal egyetértők mit gondolnak arról, ha a gyermekek más vallású vagy más kultúrához emberekkel barátkoznak, a leggyakoribb válasz minden kategóriában az volt, hogy „egyáltalán nem fogadná el”. Ez az eredmény jelentősen különbözik a teljes felmérés eredményeitől – az erőszakkal egyetértők minden esetben számottevően magasabb arányban jelölték meg azt a választ, hogy „egyáltalán nem fogadná el”, különösen a romákra vonatkozó kérdésnél.

Vélemények arról, ha a válaszdó gyerekei más vallási vagy etnikai csoporthoz tartozó emberekkel barátkoznának

(az 'egyáltalán nem fogadná el' válaszok százalékos aránya, az erőszakkal egyetértők, illetve az összes megkérdezett körében)

	afrikaiakkal	zsidókkal	muszlimokkal	romákkal
az erőszakot támogatók körében	22	28	17	51
a teljes mintában (az érdeklődők körében)	11	12	13	26
a teljes mintában (a válaszhiányokkal együtt)	8	9	10	20

Ami az intézményekbe vetett bizalmat illeti, az erőszakos almintá és a teljes minta között az a legjelentősebb különbség, hogy az előbbiben számottevően nagyobb arányban voltak azok, akik nem bíznak a jogrendszerben és az Európai Parlamentben. Ez az Egyesült Királyságban végzett felmérés során éppen fordítva volt. A magyar kormány felé bizalmatlanok aránya érdekes módon az erőszakos almintában lényegében megegyezett a teljes minta érdemi válaszdói között kapott értékkel.

Politikai intézményekbe vetett bizalom

(az 'egyáltalán nem bízom benne' válaszok százalékos aránya, az erőszakkal egyetértők, illetve az összes megkérdezett körében)

	az erőszakot támogatók körében	a teljes mintában (az érdeklődők körében)	a teljes mintában (a válaszhiányokkal együtt)
magyar kormány	63	64	49
a magyar parlament	49	53	41
Európai Parlament	44	19	14
Jogrendszer	51	39	30
Rendőrség	31	28	21
Politikai pártok	28	27	20
Politikusok	44	41	31

IRODALOMJEGYZÉK

Bilewitz, Michal, Winiewski, Mikołaj, Kofta, Mirosław és Wójcik, Adrian. 2013. „Harmful Ideas, the Structure and Consequences of Anti-Semitic Beliefs in Poland. *Political Psychology*, Vol. 34. Issue 6, pp. 821–839.

Cohen, Jacob. 1988. *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd edition). Hillsdale: Lawrence Erlbaum.

Heaven, Patrick és Bucci, Sandra. 2001. „Right-Wing Authoritarianism, Social Dominance Orientation and Personality: An Analysis Using the IPIP Measure”. *European Journal of Personality*, 15: 49–56.